

Sodobni vojaški izzivi

Contemporary Military Challenges

Znanstveno-strokovna publikacija Slovenske vojske

ISSN 2232-2825
Maj 2015 – 17/št. 2

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

Sodobni vojaški izzivi

Contemporary Military Challenges

Znanstveno-strokovna publikacija Slovenske vojske

ISSN 2232-2825
UDK 355.5(479.4)(055)

Maj 2015 – 17/št. 2

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

Izdajatelj Publisher	Generalštab Slovenske vojske General Staff of Slovenian Armed Forces
Glavni urednik Executive Editor	Generalmajor Alan Geder
Odgovorni urednik Managing Editor	dr. Liliana Brožič
Uredniški odbor Editorial Board	VVU XIII. razreda dr. Valerija Bernik VVU XIV. razreda dr. Denis Čaleta polkovnik dr. Tomaž Kladnik dr. Igor Kotnik polkovnik dr. Vojko Obrulj dr. Maja Garb
Sekretar Secretary	vprap. Nataša Cankar
Uredniški svet Editorial Council	dr. Andrej Anžič, dr. Anton Bebler dr. Damir Črnčec generalmajor Ladislav Lipič dr. Thomas Mockaitis generalpodpolkovnik dr. Iztok Podbregar dr. Tibor Szvircsev Tresh
Prevajanje Translation	Iris Žnidarič
Lektoriranje Proofreading	Služba za strateško komuniciranje
Oblikovanje Design & Graphic	Skupina Opus Design
Tisk Print	COLLEGIUM GRAPHICUM d.o.o.
Naklada Edition	300 izvodov/copies
Revija je dostopna na spletni strani Publication web page	http://www.slovenskavojska.si/publikacije/sodobni-vojaski-izzivi/ http://www.slovenskavojska.si/en/publications/contemporary-military-challenges/
E-naslov urednice Managing Editor e-mail address	liliana.brozic@mors.si

Prispevki, objavljeni v Sodobnih vojaških izzivih, niso uradno stališče Slovenske vojske niti organov, iz katerih so avtorji prispevkov.
Publikacija je uvrščena v bibliografsko zbirko podatkov COBISS.SI in PAIS International.

Articles, published in the Contemporary Military Challenges do not reflect the official viewpoint of the Slovenian Armed Forces nor the bodies in which the authors of articles are employed.
The publication is indexed in bibliography databases COBISS.SI and PAIS International.

RAZVOJ OBRAMBNEGA SISTEMA

»Uspešnost tranzicije je eden pomembnejših dejavnikov za začetek in uspeh transformacije. Ko v tranziciji obrambno-vojaških sistemov zasledimo transformacijske spremembe, te vključujejo organiziranost, tehnologijo, kadre in njihove potencialne ter delovanje.«

*Generalmajor Alojz Šteiner,
Transformacija oboroženih sil po koncu hladne vojne:
primer Slovenske vojske, str. 360, 2014.*

DEVELOPMENT OF THE DEFENCE SYSTEM

»The success of transition is one of the most important factors for the initiation and success of transformation. When transformative changes are detected in the transition of defence and military systems, they include organisation, technology, personnel as well as their potential and operation.«

*Major General Alojz Šteiner,
Transformacija oboroženih sil po koncu hladne vojne:
primer Slovenske vojske,
(Transformation of Armed Forces after the Cold War:
Case of the Slovenian Armed Forces), p. 360, 2014.*

VSEBINA

CONTENTS

	7	UVODNIK RAZVOJ OBRAMBNEGA SISTEMA
Alan Geder		
	9	EDITORIAL DEVELOPMENT OF THE DEFENCE SYSTEM
Alan Geder		
	13	ZA BOLJŠE RAZUMEVANJE TRANSFORMACIJSKE PARADIGME IN TRANSFORMACIJE OBOROŽENIH SIL FOR BETTER UNDERSTANDING OF TRANSFORMATIONAL PARADIGM AND TRANSFORMATION OF ARMED FORCES
Alojz Šteiner		
	35	NEUČINKOVITOST VOJSKE KOT POKAZATELJ NEUSTREZNEGA CIVILNEGA NADZORA (1) INEFFECTIVENESS OF THE MILITARY AS AN INDICATOR OF INAPPROPRIATE CIVILIAN CONTROL (1)
Branimir Furlan		
	51	VLOGA ZDRUŽENEGA BOJEVANJA RODOV V OKOLJU HIBRIDNEGA VOJSKOVANJA V KONTEKSTU TRENUTNEGA STANJA IN RAZVOJNIH MOŽNOSTI SV ROLE OF COMBINED ARMS WARFARE IN HYBRID WARFARE ENVIRONMENT IN THE CONTEXT OF SAF'S CURRENT SITUATION AND DEVELOPMENTAL OPPORTUNITIES
Viktor Potočnik		

Milan Žurman

71

LOGISTIČNA PODPORA SLOVENSKE VOJSKE V POVEZAVI Z UČINKOVITIM
SISTEMOM UPRAVLJANJA ČLOVEŠKEGA KAPITALA
LOGISTICS SUPPORT OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN RELATION TO THE
EFFICIENT HUMAN CAPITAL MANAGEMENT SYSTEM

Marjan Zupančič,
Karmen Poklukar,
Rafael Kolbl

85

NATOV CENTER ODLIČNOSTI ZA GORSKO BOJEVANJE –
IZZIVI, PRILOŽNOSTI IN INTERESI
NATO MOUNTAIN WARFARE CENTRE OF EXCELLENCE – CHALLENGES,
OPPORTUNITIES AND INTERESTS

99

AVTORJI
AUTHORS

105

NAVODILA AVTORJEM ZA OBLIKOVANJE PRISPEVKOV

111

INSTRUCTIONS FOR THE AUTHORS OF PAPERS

UVODNIK

RAZVOJ OBRAMBNEGA SISTEMA

V začetku leta, ko smo k pisanju člankov vabili avtorje, smo vedeli, da se na področju varnosti obetajo novosti, si jih pa nismo prav konkretno predstavljali. Vedno ko govorimo o varnosti, obrambi in vojski, radi omenimo globalni svet in nenehne spremembe ter tako že skoraj logično uporabimo izraz transformacija. Ta naj bi na kratko pojasnila vso zapletenost sodobnega sveta na tem področju, pa to le ni tako. Zavezništvo ima v Norfolku v ZDA poveljstvo za transformacijo, katerega poslanstvo so izobraževanje, usposabljanje in vaje, razvoj novih konceptov ter promocija interoperabilnosti med državami članicami. V državah članicah so Natovi centri odličnosti za različna področja, vsaka članica ima svoje vojaškoizobraževalne institucije in fakultete, ki so namenjene razvoju varnostnih vsebin, in različne institucije »think tank«.

Slovenska vojska oziroma Generalštab Slovenske vojske, ki je izdajatelj Sodobnih vojaških izzivov, želi prispevati k razvoju varnostnih vsebin v Republiki Sloveniji, še posebej na področju obrambnega sistema. Zakon o obrambi pravi, da minister določa vojaškostrokovno literaturo, številni drugi akti pa jo urejajo podrobneje. Med vojaškostrokovno literaturo spadajo doktrine, navodila, metode in merila za merjenje stopnje usvojenih znanja in veščin, učbeniki, priročniki in periodične publikacije. Organizacijske enote Slovenske vojske, v katerih nastaja vojaškostrokovna literatura, so sektor J5 za razvoj in mednarodno sodelovanje, J7 za vojaško usposabljanje ter Center vojaških šol za razvoj vojaških učbenikov, priročnikov in skript.

Slovenska vojska, Ministrstvo za obrambo in Republika Slovenija smo sestavni del mednarodnega varnostnega okolja. Prav je, da skrbimo za kakovosten razvoj svojega obrambnega sistema, zato da bomo lahko, če bo treba, pomagali tudi drugim v mednarodnem okolju. Kakovosten obrambni sistem potrebujemo zato, da bomo varni doma. Sodobni vojaški izzivi so tako ena izmed odličnih možnosti za predstavitev znanja, zamisli in razmišljanja o razvoju slovenskega obrambnega sistema. Zakaj omenjamo obrambni sistem in ne vojaškega? Ker eno brez drugega

ne gre. Tokratna številka je nekaj posebnega. Na naše vabilo k pisanju so se odzvali le »vojaki«. Je to naključje?

Alojz Šteiner je pripravil članek z naslovom *Za boljše razumevanje transformacijske paradigme in transformacije oboroženih sil*, v katerem predstavlja različne izraze za pojave, ki se zadnjih nekaj desetletij uporabljajo v povezavi s spremembami na obrambno-vojaškem področju. Kot pravi, izhaja iz dejstva, da se ti pojavi spreminjajo po koncu hladne vojne v različnih strokovnih in znanstvenih virih. V obrambno-vojaški praksi se opisujejo z več izrazi, ki so lahko sinonimi za opis enakih pojavov, večkrat pa so uporabljeni za opis povsem različnih, čeprav so si na prvi pogled precej podobni. Kako je torej z izrazi za tovrstne pojave, pojasnjuje avtor v članku.

Ali civilni nadzor podpira ali ovira vojsko pri doseganju učinkovitosti, nujne za uresničevanje njenega poslanstva, se sprašuje **Branimir Furlan** v članku z naslovom *Neučinkovitost vojske kot pokazatelj neustreznega civilnega nadzora (1)*. Obljublja nadaljevanje članka, a že zdaj ponudi analitični model, ki omogoča ugotavljanje vzročno-posledične povezave med nadzorom in učinkovitostjo. Kako pa merimo učinkovitost vojske? Avtor je oblikoval svojo definicijo.

Vloga združenega bojevanja rodov v okolju hibridnega vojskovanja v kontekstu trenutnega stanja in razvojnih možnosti SV je naslovna tema **Viktorja Potočnika**. Pravi, da pod pojmom hibridnega vojskovanja ne najdemo velikih revolucionarnih sprememb v oblikah in metodah vojskovanja in da je za zmago v sodobnem spopadu še vedno zelo ustrezen koncept združenega bojevanja rodov, ki pa ga je treba razumeti v okviru sodobnega vojskovališča, katerega glavni značilnosti sta boj v informacijskem prostoru in »hibridnost«. Je hibridnost nov pojav in kaj to sploh je?

Eno pomembnih področij za razvoj obrambnega sistema je področje upravljanja človeškega kapitala. Posvetil se mu je **Milan Žurman** v članku z naslovom *Logistična podpora Slovenske vojske v povezavi z učinkovitim sistemom upravljanja človeškega kapitala*. Ugotavlja, da se ambicije in potrebe uporabnikov v Slovenski vojski po zagotavljanju sodobne logistične podpore ne zmanjšujejo, temveč ostajajo na enaki ravni ali se celo povečujejo. To vpliva na upravljanje človeškega kapitala. Svoje ugotovitve in predloge avtor deli z bralci v članku.

Marjan Zupančič, Karmen Poklukar in Rafael Kolbl so avtorji članka z naslovom *Natov center odličnosti za gorsko bojevanje – izzivi, priložnosti in interesi*. Predstavljajo novo mednarodno akreditirano organizacijo v Sloveniji za gorsko bojevanje. Uporabijo Blaznikov opis, da so centri odličnosti namenjeni preoblikovanju zavezniških sil, povečanju in izboljšanju posebnih zmogljivosti ter predvsem učinkovitejši uporabi že oblikovanih zmogljivosti članic zveze ter partnerskih držav. Podrobno opišejo izzive, priložnosti in interese, ki jih obljublajo v naslovu.

Vabljeni k sodelovanju!

EDITORIAL

DEVELOPMENT OF THE DEFENCE SYSTEM

In the beginning of the year when we were inviting authors to write articles, we were aware that some novelties in the field of security could be anticipated, but were unable to visualize them specifically. Every time we talk about security, defence and the military, we like to mention the global world and constant changes and, consequently use the term *transformation* almost self-evidently. This term should concisely explain all the complexities of the modern world in this field, but this is not exactly the case. Norfolk, USA, is the base of the Allied Command Transformation whose mission includes education, training and exercises, development of new concepts, and promotion of interoperability among member states. In NATO member states, there are NATO Centres of Excellence for various domains, and each member state has its own military educational institutions and faculties intended for the development of security-related topics, as well as various “think-tank” institutions.

The Slovenian Armed Forces (SAF), or better, the General Staff, which publishes the Contemporary Military Challenges, wishes to contribute to the development of security-related topics in the Republic of Slovenia, especially in the field of defence. According to the Defence Act, the Minister determines military professional literature such as doctrines, instructions, methods and criteria for measuring the level of acquired knowledge and skills, textbooks and periodicals.

SAF organisational units responsible for the development of military professional literature are the following: J-5 (development and international cooperation), J-7 (military training) and Military Schools Centre (development of military textbooks, manuals and lecture notes).

The Slovenian Armed Forces, the Ministry of Defence and the Republic of Slovenia form an integral part of the international security environment. It is right that we provide for a quality development of our defence system so that, if needed, we will

be able to help others in the international environment. We need a quality defence system in order to be safe at home. The Contemporary Military Challenges is thus one of the excellent opportunities to present our knowledge, ideas and thoughts about the development of Slovenian defence system. Why do we refer to the defence system and not a military one? Because one cannot do without the other. This issue is something special. Only “soldiers” took up our invitation to write an article. Is this a coincidence?

Alojz Steiner wrote an article titled "*For better understanding of transformational paradigm and transformation of the armed forces*", which presents the various terms denoting the phenomena used in the last few decades in relation to the changes in the defence and military fields. The author derives his findings from the fact that these phenomena have been changing since the end of the Cold War. In different professional and scientific sources, and defence and military practice they have been depicted with a variety of terms that may be synonyms to describe the same phenomena, but are often used to describe completely different ones, which appear quite similar at first. In his article, the author thus provides an explanation in this matter.

In his article titled "*Ineffectiveness of the military as an indicator of inappropriate civilian control (1)*" **Branimir Furlan** wonders whether civilian control supports or hinders the military in attaining the efficiency necessary to achieve its mission. He promises a continuation of the article, but already in this one, offers an analytical model that enables the identification of causal link between the control and efficiency. But how do we measure the effectiveness of the military? The author has developed his own definition.

»*Role of combined arms warfare in hybrid warfare environment in the context of SAF's current situation and developmental opportunities*« is the title theme of **Viktor Potočnik**, who claims that the concept of hybrid warfare does not entail major revolutionary changes in the forms and methods of warfare, and that the concept of combined arms warfare is still very relevant for winning a modern conflict. However, it must be understood in the context of a contemporary battlefield, whose main features are cyber warfare and "hybridity". Is hybridity a new phenomenon and what exactly is it?

One of the important areas for the development of the defence system is also the area of human capital management discussed by **Milan Žurman** in his article "*Logistics support of the Slovenian Armed Forces in relation to the efficient human capital management system*". He notes that the ambitions and needs of users in the Slovenian Armed Forces to provide modern logistics support do not diminish, but remain at the same level or even increase. This has an impact on the human capital management. In the article, the author shares his findings and proposals.

Marjan Zupančič, Karmen Poklukar and Rafael Kolbl are the authors of the article titled “*NATO Mountain Warfare Centre of Excellence – challenges, opportunities and interests*”. They represent the new international mountain warfare organization accredited on the Slovenian territory. They use the definition by Blaznik that Centres of Excellence are aimed for the transformation of allied forces, increase and improvement of specific capacities, but mostly for a more efficient use of the already developed capabilities of NATO and partner states. In addition, they provide a detailed description of the challenges, opportunities and interests, as promised in the title.

We look forward to your contributions.

ZA BOLJŠE RAZUMEVANJE TRANSFORMACIJSKE PARADIGME IN TRANSFORMACIJE OBOROŽENIH SIL

FOR BETTER UNDERSTANDING OF TRANSFORMATIONAL PARADIGM AND TRANSFORMATION OF ARMED FORCES

Povzetek V prispevku predstavljamo pojav transformacije in njene paradigme ter transformacije na obrambno-vojaškem področju. Najprej se lotevamo mejnih pojmov in zatem opredelimo transformacijo, njeno paradigmo in proces. Pri tem zajamemo izraze konsolidacija, konverzija, modernizacija, preoblikovanje, prestrukturiranje, reforma in reorganizacija, nadalje revolucijo na vojaškem področju in reinženiring ter posebej preobrazbo in transformacijo. Izhajamo iz dejstva, da se ti pojavi spreminjanja po koncu hladne vojne v različnih strokovnih in znanstvenih virih ter obrambno-vojaški praksi opisujejo z izrazi, ki so lahko sinonimi za opis enakih pojavov, večkrat pa so uporabljeni za opis povsem različnih, čeprav so si na prvi pogled precej podobni. V razpravi nas zanima, ali je transformacijska paradigma hibrid, katere so stične točke z revolucionarno in evolucijsko paradigmo ter kam jo umestiti. K temu dodajamo ugotovitve in stališča o primerjavi revolucij na vojaškem področju in v transformaciji. Vse za boljše razumevanje transformacijske paradigme in transformacije oboroženih sil, tako v nacionalnem kot širšem okolju. Treba je namreč priznati, da sta transformacijska paradigma in njena filozofija še nedodelani in premalo raziskani ter preizkušeni v praksi, čeprav ravno na obrambno-vojaškem področju zasledimo pomembne korake.

Ključne besede *Transformacija, transformacijska paradigma, transformacijski proces, tranzicija, revolucija na področju vojaških zadev.*

Abstract The article presents the phenomenon of transformation and its paradigm as well as the transformation in the fields of defence and the military. First, we address border concepts and later define the transformation process and its paradigm with the terms such as *consolidation, conversion, modernization, modification, restructuring, reform and reorganization*, further on *revolution in the military field and re-engineering*, and particularly *alteration and transformation*. In doing so, we proceed from the fact that at the end of the Cold War these phenomena of changing have been described

in a variety of technical and scientific resources, as well as the defense and military practice with the terms that may be synonymous in describing the same phenomena, but are often used to describe completely different ones, although seeming similar at first. In the debate, we are interested in whether the transformational paradigm is a hybrid; which are the common points of the revolutionary and evolutionary paradigm, and where to place it. Additionally, we provide the findings and observations on the comparison of revolutions in the military sphere and the transformation, all with the aim to enable better understanding of the transformative paradigms and transformation of the armed forces, both nationally and wider. It is important to recognise that the transformational paradigm and its philosophy are still incomplete and insufficiently researched and tested in practice, although important steps have been noted just in the defence and military fields.

Key words *Transformation, transformational paradigm, transformational process, transition, revolution in military affairs.*

Uvod Skoraj petdeset let prejšnjega stoletja so velike spremembe, ki jih je prinašal razvoj tehnike in tehnologije vojaškega delovanja, poimenovali z vojaškimi revolucijami ali revolucijami v vojaških zadevah (angl. Military Revolution; Revolution in Military Affairs) (Rogers, 1995, Parker, 1996). S temi revolucijami so označevali hitro in globalno spremembo ključnega nosilca v tehniki ali tehnologiji vojaškega delovanja, vse do pojava informacijske dobe. V njej pa so informacije kot tako imenovane mehke sestavine vedno bolj nadomeščale vlogo pomembnih delov trdih vojaških sistemov in tako prevzemale vlogo ključnega nosilca (Alberts, 2003; Alberts in drugi, 2004). Tako je informacijska doba, čeprav tudi v njej srečamo pojmovanje »doba informacijske in digitalne revolucije«, omajala predstavo o revolucijah na vojaškem področju in o revolucionarni paradigmi nasploh. Ta preobrat se je zgodil kmalu po razpadu bipolarne delitve sveta in je do takrat prevladujoče mehanizme uravnoveženja moči povsem spremenil ter jim dal drugačne uteži. Obenem so oživljala spoznanja (Potts in Thackray, 2005; Binnedijk in Kugler, 2006) o tem, da se globalno spreminjanje na obrambno-vojaškem področju poleg hitrega in radikalnega spreminjanja, imenovanega revolucija, lahko dogaja tudi drugače. Odgovor je bil v transformaciji oziroma preobrazbi in ugotovitvi, da se v naravnem razvoju in tehničnih procesih dogajajo številne temeljite spremembe, ki niso povezane z nasilnim spreminjanjem in poimenovane kot revolucije.

Pri opazovanju in proučevanju transformacije s stališča obramboslovne znanstvene presoje se zastavlja vprašanje, ali je transformacija res vsebinsko nov pristop ali zgolj modna muha ali celo samo novo poimenovanje za že znane procese spreminjanja obrambno-vojaške organiziranosti. Zato se bomo v nadaljevanju poleg opredelitve in primerjave pojmov lotili še razločevanja med evolucijskimi in revolucijskimi spremembami. To je v zadnjem času zelo priljubljena raziskovalna, politična pa tudi publicistična tema, ki se nanaša na vprašanje, ali je temeljito spreminjanje v informacijski dobi mogoče doseči z revolucionarno paradigmo in ali je ta sploh sprejemljiva in uresničljiva. Vse to pa proučevanje transformacije vodi k vprašanju širše družbene preobrazbe v razmerah globalizirane družbe in informatizacije.

V raziskavi in razpravah izhajamo iz hipoteze, da se pojem in proces transformacije razlikujeta od tranzicijskih procesov ter z njimi povezanih pojmov preoblikovanje, reorganizacija, prestrukturiranje in reforma. V dilemi, ali uporabiti poslovenjen tuj izraz ali slovenski ustreznici preoblikovanje oziroma preobrazba, se odločamo za transformacijo.

1 OPREDELITVE IN PRIMERJAVA MEJNIH POJMOV

V slovenskem jeziku in praksi imamo vrsto izrazov za spreminjanje organizacij, ki so se bolj ali manj uveljavili tudi pri spreminjanju obrambno-vojaške organiziranosti. Opazni med njimi so konsolidacija, konverzija, modernizacija, preoblikovanje, prestrukturiranje, reforma in reorganizacija. Tem je treba dodati še štiri, in sicer so to revolucija v vojaških zadevah in reinženiring na eni strani ter preobrazba, ki je sopomenka za izraz transformacija, na drugi strani. Teh štirih izrazov glede na našo obravnavo ne bomo uvrščali v mejne, čeprav spadajo v pojmovno raznolikost, ki jo pojasnjujemo v nadaljevanju. Dodajamo različno uporabo nekaterih slovenskih izrazov v tujih jezikih oziroma njihovo prevajanje, kar je opazno zlasti v prispevkih in delih slovenskih avtorjev, objavljenih v tujini. Vse to kaže na slovensko posebnost ali težavo ob dejstvu, da je večina slovarjev, ki v drugih jezikih pojasnjujejo slovenske izraze s tega področja, v Sloveniji izdana v novem tisočletju.

1.1 Pojemovna raznolikost

Konsolidacija: Izraz konsolidacija po SSKJ (SAZU, 2000, str. 427) pomeni utrditev, okrepitev in se uporablja, ko gre za notranjo konsolidacijo, na primer države ali položaja. Izraz vojaški organizaciji ni tuj, saj se z njim srečuje praktično po vsaki vojaški akciji ali operaciji in ga opredeljuje tudi Vojaška doktrina (Furlan in drugi, 2006, str. 96). V praksi obrambno-vojaških sprememb pa so bile s konsolidacijo označene tudi aktivnosti za utrditev stanja v Slovenski vojski, ki so bile povezane s kadrovskega zadevami in izboljšanjem profesionalizacije.

Konverzija: Konverzijo SSKJ (SAZU, 2000, str. 430) opredeljuje kot najpogosteje zavestno spremembo, ki vključuje lastnosti, oblike, vsebine in se lahko nanaša na spremembo državne ureditve ali mednarodnih odnosov, pa tudi druge vrste sprememb (ekonomske, filozofske, finančne, fizikalne, fiziološke, kemične in druge), Verbinc (1978, str. 116) pa jo označuje kot spreobrnitev, preureditev, pretvorbo.

Obrambno-vojaška konverzija je na znanstvenem področju v Sloveniji dobro raziskana in obravnavana v številnih prispevkih, najpogosteje se povezuje z obrambno-vojaškim prestrukturiranjem. Jelušič (2002b, str. 149) pravi, da je obrambna konverzija oznaka za proces preureditve družbe po oboroženem spopadu. Od šestdesetih let prejšnjega stoletja pa so izraz uporabljali tudi za razlago koncepta krčenja obrambnih sektorjev in razorožitev v različnih državah. Procesi obrambne konverzije potekajo na različnih področjih, najpomembnejša pa so: (1) demobilizacija in krčenje števila osebja; (2) razoroževanje, kar povzroči tudi preusmeritev proizvodnih sredstev iz vojaške v civilno sfero ter uporabo teh sredstev

v civilne namene; (3) ekonomske, psihološke, kulturne in politične spremembe, ki se pojavljajo v družbah zaradi zmanjševanja vojaških prizadevanj (prav tam, str. 151–165). K slednjim je treba dodati tudi konverzijo vojaških objektov, ki ima prav tako vrsto dimenzij, od urbanistične in arhitekturne do okoljske idr. (Prebilič, 2002, str. 188–189). Vse navedeno pa ima tudi posebno sociološko dimenzijo (prav tam; Selby in Jelušič, 1999).

Izraz se v slovenski obrambno-vojaški praksi po osamosvojitvi ni uveljavil. To bi lahko pripisovali tudi značilnostim sprememb, ki so se dogajale v Sloveniji in so bile drugačne kot v državah z intenzivnejšimi procesi demobilizacije, razoroževanja in demilitarizacije. Vzrok je lahko tudi v tem, da so vsaj na začetku nekateri procesi konverzije v Sloveniji potekali brez zgledovanja po mednarodnem okolju ali brez upoštevanja obrambne stroke, ki je pojav konverzije na veliko raziskovala in izraz uporabljala. Navedeno velja tudi za konverzijo vojaških objektov in vojaške industrije v Sloveniji, kjer značilnosti teh sprememb, kljub manjši intenzivnosti, vendarle niso bile drugačne kot v drugih državah¹. Ugotavljamo, da z zmanjšanjem ali končanjem glavnih procesov in sprememb, povezanih z razorožitvijo, demilitarizacijo in demobilizacijo po koncu hladne vojne, v strokovnem prostoru ugasne tudi pojavljanje izraza konverzija. Gotovo tudi zaradi pojava novih in tekmovalnih izrazov.

Modernizacija: Izraz modernizacija se najpogosteje uporablja v povezavi z opremljanjem z najnovejšimi tehničnimi in strokovnimi pridobitvami (SAZU, 2000, str. 566). V vojskah modernizacija pomeni posodobitev vojaške opreme, bodisi z uvajanjem nove bodisi posodabljanjem obstoječe, in tehnoloških procesov oziroma delovanja.

V Sloveniji se v dolgoročnih in drugih razvojnih dokumentih obrambnega sistema in vojske izraz modernizacija najpogosteje uporablja pri opredelitvah opremljanja ter skupaj s izrazom reorganizacija oziroma preoblikovanje in transformacija. Iz tega sklepamo, da je modernizacija zastopana v številnih procesih oziroma oblikah spreminjanja obrambno-vojaške organiziranosti ali pa nastopa kot samostojna razvojna sprememba. Pri prevajanju slovenskega izraza v mednarodnem okolju ne opazimo posebnosti.

Preoblikovanje: SSKJ (SAZU, 2000, str. 1006) izraz preoblikovati opisuje kot dati čemu drugačno obliko in preoblikovati se, kot dobiti drugačne značilnosti, preoblikovanje pa kot postopek, v katerem se te spremembe dogajajo.

V Sloveniji se v razvojnih ter strateških obrambno-vojaških dokumentih najpogosteje uporablja prav izraz preoblikovanje Slovenske vojske. Izraz prevladuje predvsem v letih od 1999 do 2009, medtem ko Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do 2025 iz leta 2010 namesto preoblikovanja nedvoumno opredeljuje transformacijo kot glavni proces sprememb. Izpostavimo še, da se izraz preoblikovanje v Sloveniji uporablja v ožjem in širšem

¹ O tem tudi v Kopač (2006) ter Jelušič in Kopač (2006).

pomenu. V ožjem pomenu za prikazovanje sprememb, ki prinašajo neko novo obliko, bodisi v strukturi bodisi v zmogljivostih ali celo dejavnostih, kot na primer pri izobraževanju in usposabljanju. Pri tem zasledimo tudi enačenje preoblikovanja z reorganizacijo, ne le v praksi, temveč tudi v strokovnih delih. V širšem smislu so z izrazom preoblikovanje zajete spremembe, pri katerih je jasno, da ne gre zgolj za drugačno obliko sprememb ali reorganizacijo, ampak je mišljena prenova ali celo preobrazba. Dodajmo, da je izraz preoblikovanje tisti, ki v Sloveniji označuje spremembe v obdobju profesionalizacije in pridruževanja Natu in EU oziroma se pretežno uporablja zanje. Za pojasnjevanje v tujini se je izraz preoblikovanje prevajal v *defence and force restructuring* (Manigart in Jelušič, 2001) v uradnih dokumentih pa v *reorganization* in po letu 2005 bolj ustrezno v *transformation*.

Prestrukturiranje: Izraz se po SSKJ (SAZU, 2000, str. 1023) uporablja za spremembe strukture organizacije ali prestrukturiranje sistemov. V tem kontekstu se je najpogosteje uporabljal tudi na obrambno-vojaškem področju pri opisovanju spreminjanja formacijske sestave poveljstev in enot ali strukture cele vojske oziroma obrambnega sistema. Slovar Univerze Cambridge opisuje izraz *restructure* kot organizirati podjetje, posel ali sistem na nov način, da bi bil učinkovitejši (CALD, 2008, str. 1218). Nekateri avtorji spremembe, povezane s prestrukturiranjem, zlasti v gospodarstvu, enačijo z reorganizacijo (Možina in drugi, 1994). Spet drugi pa prestrukturiranje oboroženih sil razumemo širše ter ga povezujejo z obrambnimi reformami (Grizold, 2005, str. 23) ali v posebnem konceptu sprememb, povezanih s konverzijo (Jelušič 2002b, str. 145–158). Obrambno prestrukturiranje in konverzija sta namreč zaznamovala desetletje po koncu hladne vojne, ko je obenem postalo tudi jasno, da samo s prestrukturiranjem ni mogoče doseči vseh potrebnih sprememb.

Reforma: Izraz reforma se po SSKJ (SAZU, 2000, str. 1153) uporablja za označevanje sprememb in spreminjanje sistema oziroma ureditve česa ali vsebine česa. Izraz reformirati pa se uporablja za spremeniti sistem, ureditev česa, reformirati organizacijo, nauk ali vero ipd. Slovar tujk (Verbinc, 1978, str. 603) francosko besedo *reform* povezuje z izboljšanjem in popraviti, latinsko besedo *reformare* pa s preoblikovanjem.

Izraz je v mednarodnem okolju dobro uveljavljen in se uporablja v zelo širokem kontekstu reformnih prizadevanj. Obrambna reforma je definirana kot usklajen sklop aktivnosti, namenjenih izboljšanju učinkovitosti obrambnih sil (Law, 2009). Obsega proces, v katerem vlada in pristojno ministrstvo pregledata vlogo in cilje obrambnih sil in ministrstva ter jih konceptualno usmerita v doseganje sposobnosti za odziv na prevladujoča tveganja in ogrožanja v srednje- in dolgoročnem obdobju, zanje oblikujeta ustrezne programe in načrte ter zagotovita njihovo uveljavitev in nadzor nad njimi (prav tam).

Slovenska obrambno-vojaška praksa uporablja reformo pretežno za splošno označevanje sprememb ali izboljšav, in sicer kot samostojen izraz ali v povezavi z drugimi, zlasti z reorganizacijo in preoblikovanjem (Jelušič, 2002a in 2005; Kožar,

2007). Ker je tujka poslovenjena in široko sprejeta, pri prevajanju slovenske besede in tolmačenju v tujem jeziku ni razhajanj. V mednarodnem okolju so obrambne reforme v strokovnih virih in praksi zelo široko zastopane.

Reorganizacija: SSKJ (SAZU, 2002, str. 1159) pojasnjuje reorganizacijo kot glagolnik od reorganizirati, reorganizirati pa kot na novo, drugače organizirati delo oziroma opraviti reorganizacijo. Slovar tujk (Verbinc, 1978, str. 613) angleški izraz *reorganize* pojasnjuje kot preurediti, *reorganize organization* pa kot preureditev organizacije. V organizacijski teoriji je reorganizacija (preosnova, preureditev, preustroj) proces spreminjanja organizacije in vzpostavljanja novih razmerij in struktur (Lipovec, 1987, str. 35). Nekateri avtorji načrtno spreminjanje organizacije definirajo kot organizacijski razvoj, za katerega sta značilna spreminjanje in inoviranje organizacije (Rozman in drugi, 1993, str. 190). Pri tem s spreminjanjem organizacije razumejo uveljavljanje zamisli, ki že obstajajo, medtem ko z inoviranjem razumejo uveljavljanje novih, povsem na novo razvitih zamisli.

V slovenski obrambno-vojaški praksi je izraz pogosto uporabljen, velikokrat se uporablja tudi kot sopomenka za prestrukturiranje in prevladuje v praksi sprememb Slovenske vojske v prvem desetletju njenega razvoja. Menimo, da je izraz reorganizacija širši, saj vključuje širše polje sprememb, ne le sprememb v strukturi, temveč tudi v organiziranju in delovanju (Šteiner, 1998).

Revolucija v vojaških zadevah: Definicija revolucije v vojaških zadevah (angl. Revolution in Military Affairs – RMA) označuje glavne spremembe v naravi bojevanja z inovativnimi aplikacijami novih tehnologij, ki v povezavi z dramatičnimi spremembami v vojaški doktrini ter z operativnimi in organizacijskimi koncepti v temeljih spreminjajo značilnosti in izvajanje vojaških operacij. Vključuje tri vidike: tehnološkega, organizacijskega in konceptualnega (Marshall v Ibrügger, 1998; Metz in Kievit, 1995, str. 3). RMA prisega na revolucionarno paradigmo. Po Handleyu (1999, str. xxi in 8–9) vključuje spremembe v značaju in načinu bojevanja, ki krčijo bistvene kompetence nekega dominantnega nosilca oziroma oblikujejo nove bistvene kompetence v neki novi dimenziji bojevanja ali pa povzročajo oboje. Dodatno se bomo terminološke obravnave dotaknili še pri razpravi o revolucijah na vojaškem področju.

Reinženiring: Izraz reinženiring se v slovenskem prostoru pojavlja v organizacijskih teorijah in študijah kot oznaka za posebno vrsto sprememb, predvsem v podjetjih. Več avtorjev reinženiring pojmuje kot novo organizacijsko revolucijo podjetij, ki temelji na tem, da je treba staro organizacijo in njena načela preprosto zbrisati, ukiniti in začeti znova. Pri tem izhaja iz procesnega pogleda na organizacijo in prisega na teorijo poslovne revolucije (Hammer in Champy, 1993). Tudi Kaplan in Norton (2001, str. 377) omenjata, da gre pri reinženiringu podjetja za diskontinuiteto izboljšav procesov v okoliščinah, ko ti procesi ne vodijo več k rezultatom. Nekateri avtorji (Kovač v Rozman in drugi, 1999) pri obravnavi sodobnih oblik in pristopov organiziranja podjetij poleg izraza reinženiring uporabljajo tudi izraz inoviranje, kar lahko razumemo kot oddaljevanje od modela poslovne revolucije.

V slovenskem obrambno-vojaškem spreminjanju organiziranosti se izraz kljub poskusom (Podbregar, 2011) ni uveljavil. Tudi poskusi procesnih analiz in iz tega izhajajočih sprememb delovanja v slovenskem primeru niso dali pričakovanih rezultatov.

Preobrazba: SSKJ (SAZU, 2000, str. 1007) preobrazbo pojasnjuje kot pojav, da dobi kdo ali kaj drugačno vsebino, obliko v povezavi z družbeno, politično preobrazbo; duševno ali idejno preobrazbo. Glagol preobraziti pa kot narediti, povzročiti, da dobi kdo ali kaj drugačno vsebino, obliko, kot primere pa navaja gospodarsko preobrazbo države, socialistično preobrazbo vasi, notranjo preobrazbo človeka, preobrazbo amaterskega gledališča v poklicno idr.²

V Sloveniji se izraz preobrazba skupaj s preoblikovanjem pojavlja kot sopomenka za transformacijo. V primerjavi s preoblikovanjem pa se beseda ni uveljavila³.

Transformacija: SSKJ (SAZU, 2000, str. 1414) izraz transformacija pojasnjuje kot preoblikovanje, preobrazbo, na primer družbenih odnosov, in kot spremembo, pretvorbo, na primer v elektroniki in matematiki. Transformirati pa kot preoblikovati, preobraziti, na primer organizacijo, mednarodne odnose, oziroma kot spremeniti, pretvoriti, na primer transformacija živalskih vrst ali transformacija energije. Veliki slovar tujk (Tavzes in Adlešič, 2002, str. 1176) izraz transformacija pojasnjuje kot pretvorbo, preoblikovanje oziroma kot preslikavo in preobrazbo, transformirati (iz lat. *transformare* – preoblikovati) pa kot preoblikovati, spremeniti obliko, videz, značaj oziroma v fiziki spremeniti, pretvoriti. Iz navedenega lahko sklenemo, da v slovenskem okolju izraz transformacija kot glagolnik veže glagole transformirati – preobraziti – preoblikovati. Verbinčev Slovar tujk (1978, str. 723) transformizem pojasnjuje kot razvojno teorijo (na primer pri spreminjanju živalskih in rastlinskih vrst)⁴. Slovar Univerze v Cambridgeu izraz *transform* pojasnjuje kot celovito spreminjanje oblike in vsebine in to povezuje z organizacijo, ki se bo transformirala. Izraz *transformation* pa pojasnjuje kot celovito spremembo videza oziroma pojava ali značaja oziroma vsebin, posebno izboljšav (CALD, 2008, str. 1548).

Poslovenjenje angleškega izraza *transformation* je staro toliko kot pojav transformacijske paradigme na svetovnem prizorišču⁵. Izraz navaja SSKJ (SAZU 1994), prav tako pa tudi Besedišče slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki (Žnidaršič, 1998). Ker se v slovenskih slovarjih k izrazu transformacija dodajata izraza preoblikovanje in preobrazba, lahko sklepamo, da gre za sopomenke. Na obrambno-vojaškem področju pa je izraz prevzet iz tujine in se pojavlja od začetkov transformacijskega procesa in sprememb v Slovenski vojski.

² V botaniki: preobrazba rastlinskih organov zaradi drugačnega načina prehrane; preobrazba listov; v zoologiji preobrazba živalskega organizma na razvojni stopnji med jajčecem in odraslo živaljo, preobrazba žuželk; popolna preobrazba, ki ima vse razvojne stopnje (prav tam).

³ Redko izjemo predstavlja Kožar (2007, str. 66–76), ko pojasnjuje preobražanje nemških oboroženih sil.

⁴ Enako v Tavzes in Adlešič (2002, str. 1176).

⁵ O tem tudi Švab in Berlogar (2013, str. 45).

Sklenimo ta del predstavitve pojmovne raznolikosti v slovenskem obrambno-vojaškem prostoru še z ugotovitvijo, da Veliki slovar tujk (Tavzes in Adlešič, 2002) pojasnjuje izraze konsolidacija, konverzija, modernizacija, reforma, reorganizacija in transformacija, Vojaški slovar (Korošec, 2002) navaja reorganizacijo in modernizacijo, medtem ko dvojezični Slovensko-nemški vojaški slovar (SIB, 2010) vsebuje izraze konsolidacija, prenova, preoblikovanje, reforma, reorganizacija in transformacija.

1.2 Nadaljnje razločevanje sprememb in izrazja

Pri proučevanju pojmov za označevanje sprememb obrambno-vojaške organiziranosti velja upoštevati tudi njihovo razločevanje glede na to, ali gre za razvojne spremembe ali za spremembe, ki so globlje ali temeljitejše oziroma radikalnejše. Govorimo o razločevanju med evolucijskimi in revolucijskimi spremembami. Pri evolucijskih so v ospredju spremembe, ki nastanejo kot posledica razvoja oziroma razvojnih prizadevanj, za revolucijsko spreminjanje pa je značilna hitra, radikalna in praviloma na nasilju ali sili temelječa sprememba oziroma povsem nova tehnološka sprememba. Po tem izhodišču lahko razločujemo tudi teorije in paradigme.

V dosednji obravnavi predstavljene izraze, ki označujejo spremembe na obrambno-vojaškem področju, bi po prej navedenem lahko razvrstili v dve skupini: razvojne in revolucionarne. Med revolucionarne z lahkoto uvrstimo revolucijo v vojaških zadevah in reinženiring, ki se tudi sama označujeta kot revolucionarna⁶. Izrazi konverzija, konsolidacija, modernizacija, preoblikovanje, prestrukturiranje, reforma in reorganizacija so pretežno uporabljeni v razvojnem kontekstu. Pri izrazih preobrazba in transformacija pa smo pred dilemo, ali ju uvrstiti med razvojne ali revolucionarne, o čemer bomo še razpravljali.

Poleg tega v slovenskem jeziku naletimo na težave, saj so bili izrazi, kot so obrambna ter vojaška reforma, obrambno prestrukturiranje, konverzija, reorganizacija vojske, pa tudi preoblikovanje, uporabljeni v besedilih in kontekstih, ki zadevajo prilagajanje obrambne in vojaške organiziranosti v obdobju družbene in obrambno-varnostne tranzicije. Ob predstavitvi in primerjavi teh izrazov pa je očitno tudi, da so za naše potrebe preplitki, saj se nanašajo le na spremembo v organiziranosti.

Omenimo še izziv, ki ni zgolj pojmovni, temveč tudi znanstveni in se nanaša na vprašanja, ali je temeljito spreminjanje v informacijski dobi mogoče doseči z revolucionarno paradigmo oziroma ali je ta sploh sprejemljiva in uresničljiva. Je pa zamisel revolucionarne paradigme, ki bi mehke elemente sodobnih sistemov, vključno z informacijskimi, preprosto odstranila ali izbrisala in nadomestila z novimi, ustreznimi, zelo mamljiva. V nadaljevanju bomo prikazovali tudi razvojno pot izrazov vojaška revolucija in revolucija v vojaških zadevah, ki sta za svojo uveljavitev potrebovala dobrega pol stoletja. Zapišimo, da sta se sicer uveljavila,

⁶ *Pri tem je seveda treba ustrezno razumeti vpliv nasilja oziroma sile v radikalni spremembi, ki ni vedno enaka nasilju ali sili v družbenih revolucijah. Primer je zmanjševanje služb vojaških pilotov zaradi pojava brezpilotnih letalnikov in transformacije njihovega poklica.*

nista pa preživela zaradi narave sprememb časa, v katerem smo, ker sta prisegala na revolucionarno paradigmo oziroma je kot sprejemljivejša prevladala transformacijska paradigma.

V slovenskem primeru pa smo še pred eno dilemo, ali uporabiti poslovenjen izraz, kot je bilo to na primer pri besedi revolucija, ali pa uporabljati slovenski besedi preoblikovanje oziroma preobrazba. Preoblikovanje ne ustreza že zato, ker ne želimo izraza, ki bi označeval spremembo, ki prinaša zgolj drugačno obliko oziroma prezre vsebinski del sprememb. Preobrazba sicer pokaže na spremembo oblike in obenem drugačno vsebino, zato v tem pogledu ustreza. A je preobrazba povsem neuveljavljena v slovenski obrambno-vojaški praksi. Z gotovostjo lahko tudi zapišemo, da je precej negativno označena, kar lahko vpliva na sprejemanje in razumevanje izraza ter ne nazadnje na motivacijo in sinergijo pri uresničevanju njegove vsebine. Vendar težavo obeh vidimo v tem, da bi s prevodom v tuj jezik in tolmačenjem v mednarodnem okolju ponovno prevečkrat zašli v pojmovanja, ki ne bi bila odraz vsebine in razumevanja, ki jih želimo predstaviti. Takšne primere srečamo tudi v dosedanji praksi, ko se izraz preoblikovanje uporablja v pomenu iz preteklosti, čeprav želimo izpostaviti transformacijske spremembe, in obratno, ko se omenja transformacija zgolj za reorganizacijske spremembe tranzicijskega tipa.

Ker gre pri transformaciji za razmeroma novo organizacijsko paradigmo, menimo, da je pri odločanju med sopomenkama preobrazba in transformacija smiselno uporabiti tuje poimenovanje. Podobno kot smo to v preteklosti naredili pri revoluciji in evoluciji. Takšna uporaba bo tudi v širšem okolju pripomogla k boljšemu in enotnejšemu razumevanju. Obenem pa se bomo lažje izognili težavam pri prevajanju. Z manj težavami bomo lahko tudi pojasnjevali, da je obdobje spreminjanja oblik preseženo in smo pred obdobjem preobrazbe, ki jo pojmuje tudi na semantično prepoznaven način.

K navedenim razmišljanjem dodajmo še, da je na vprašanje, ali med tranzicijo in transformacijo obstajajo povezave in razlike, treba odgovoriti pritrdilno. Tranzicijske spremembe so usmerjene v prilagajanje, transformacijske pa v preobrazbo. Pri prvih gre za opuščanje starega in prehod v novo, pri drugih pa za vzpostavljanje novega in prenos kompetenc na novega nosilca. S tranzicijo naj bi vzpostavili neko primerljivo stanje ali dosegli znane standarde, po drugi strani pa se pri transformaciji poleg novih oblik delovanja in organiziranosti vzpostavljajo druge, raznovrstne kakovostne spremembe in se kot del izgradnje sistemov oblikujejo nove. Sta pa tranzicija in transformacija povezani, saj so pred transformacijo praviloma tranzicijsko obdobje in tranzicijske spremembe.

2 OPREDELITEV TRANSFORMACIJE, TRANSFORMACIJSKE PARADIGME IN TRANSFORMACIJSKEGA PROCESA

2.1 Opredelitev transformacije v slovenskem okolju

V slovenski Vojaški doktrini je ta opredelitev:

Pojmovanje transformacije vojske je povezano z redefiniranjem pristopov k vojskovanju, ki so nastali s premikom iz industrijskega v informacijsko obdobje, kjer predvidljive grožnje iz obdobja hladne vojne vedno bolj nadomeščajo nepredvidljive asimetrične in nekonvencionalne grožnje. To zahteva prenavo vojske in njene vloge ter njeno temeljito spremembo oziroma preoblikovanje (Furlan in drugi, 2006, str. 105).

Brožič (2013, str. 4) obravnava izraz *transformacija vojaških zmogljivosti* in ga opredeljuje kot kontinuiran in proaktiven proces razvijanja ter integriranja inovativnih zasnov, doktrin in zmogljivosti, z namenom izboljšati učinkovitost ter interoperabilnost Nata in partnerskih držav. Pri tem izpostavlja, da ne gre le za nove oborožitvene sisteme in modernejšo opremo, temveč tudi za nov pristop, s katerim se bodo bolje opravljali poslanstvo in odločanje ter uporabljale prednosti, ki jih prinaša nova tehnologija za razvoj zmogljivosti.

K že predstavljenim opredelitvam transformacije in argumentom za uporabo izraza v slovenskem prostoru tu dodajamo še mojo opredelitev kot rezultat dosedanjega raziskovanja in proučevanja: **Transformacija na obrambno-vojaškem področju je preiščljeno, načrtno in na sinergiji temelječe nenasilno spreminjanje, ki vodi v preobrazbo s spremenjenim poslanstvom in nalogami, novimi organizacijskimi strukturami in zmogljivostmi ter posledično z novo kvaliteto v socialnem in funkcionalnem imperativu.**

2.2 Opredelitve transformacije v mednarodnem okolju

Transformacijo kot nov izraz v Zavezništvu uradno poznamo od vrha v Pragi leta 2002, ko je bil začetek transformacije tudi uradno potrjen (Nato Handbook, 2006, str. 20), zatem pa je bilo oblikovano tudi Zavezniško poveljstvo za transformacijo (ACT). V Natu obstaja več opredelitev transformacije, kar kaže tudi na razvojno pot pojava in njegovih opredelitev v tem okolju.

V publikaciji *Examine Nato's Transformation* (Nato, 2005, str. 8–9) med drugim najdemo definicijo Garstka, ki navaja, da je transformacija trajna, namensko usmerjena celovita sprememba, uveljavljena skladno s strateškimi cilji za ustvarjanje ali ohranjanje konkurenčnih prednosti oziroma kot odziv na prednosti, ki jih ima sedanji ali novi nasprotnik. Zatem dodaja, da se konkurenčne prednosti dosegajo pretežno z izkoriščanjem novih ali nastajajočih tehnologij, kar pogosto zahteva spremembe v organizaciji, procesih ali ljudeh.

Smith (2006, str. 4) pravi, da vojaška transformacija pomeni več kot le postopno reformo ali pridobitev novih oborožitvenih sistemov. Obsega pospešeno tehnološko

modernizacijo, doktrinarne reforme, preusmeritev in reorganizacijo sil in struktur, kulturo za spremembe ter pripravljenost sprejeti tveganje.

Največ različnih opredelitev transformacije glede na raznolikost obravnav je v ZDA. Hundley (1999, str. 1) navaja, da je ameriški pristop k transformaciji v začetnem obdobju vključeval razvoj več vizij za prihodnost in s tem povezanega bojevanja, oblikovanje številnih vojaških laboratorijev in centrov za prihodnje bojevanje, vključno s simulacijami in razvojem vojnih iger, eksperimenti ter novimi organizacijskimi rešitvami. Vse to je bilo pospremljeno s številnimi tehnološkimi produkti ali sistemi, vključujoč naprave za natančni ogenj, informacijsko bojevanje, povezane sistemske rešitve in robote, mrežno povezane sisteme in delovanje ter druge zmogljivosti, temelječe na digitalizaciji in nanotehnologiji, biotehnologiji ter drugih sodobnih materialih in rešitvah.

Binnedijk in njegovi sodelavci na washingtonski National Defense University (2002) v svojih delih prav tako ponujajo več opredelitev transformacije. Pri tem pravijo, da se v današnjem okolju transformacija uporablja za izražanje obsežnega procesa prilagajanja zahtevam in možnostim informacijske dobe. Transformacija se pogosto začne z uvajanjem novih tehnologij, vendar se ne konča s tem in lahko vodi k spremembam v vsej strukturi, pogosto se uresničuje na različne načine.

Jasper (2009, str. 2–3) pa izpostavlja, da po definiciji transformacija nima končnega stanja. Transformacijo opredeljuje kot nenehen proces, ki oblikuje značaj vojaških udeležencev in sodelovanja s kombinacijo tehnologij, organizacijskih struktur, inovativnih procesov in prilagoditve osebnega razvoja, kar vse vodi v nacionalne prednosti in ščiti pred asimetričnimi ranljivostmi.

Mandales (2007, str. 6) v svoji opredelitvi poudarja odvisnost sprememb od tehnološkega napredka in povezave med vojaško revolucijo ter transformacijo. Je zagovornik tega, da je vojaška transformacija, podobna vojaški revoluciji.

Alberts (2003, str. vii) izpostavlja prilagoditveno naravo, ko navaja, da je transformacija proces prenove in prilagoditve okolju. Hitrost in napredek sta odvisna od narave subjektov transformacije, okolja in vodnikov oziroma nosilcev transformacije. Pri tem so pomembne vitalnost entitet ter njihove omejitve in sposobnosti za prilagoditve. Dodaja, da so spremembe in prilagodljivost osebja vedno bistvene sestavine transformacije.

Izpostaviti je treba še opredelitev Cebrowskega (Cebrowski v Alberts in Hayes, 2005, str. 30), ki pravi, da transformacija pomeni obravnavo skupnega razvoja konceptov, organizacije, procesov in tehnologij. Sprememba katerega koli izmed teh področij povzroči spremembe za vse. Transformacija pomeni ustvarjanje novih konkurenčnih področij in novih pristojnosti oziroma kompetenc.

Knott (2004, str. 52–54) sicer ne navaja opredelitve transformacije. Kot zanimivost pa navajamo njegovo trditev, v kateri pravi, da transformacija usmerja intelektualne vizije v vojaške zmogljivosti, in dodaja, da mora intelektualizem delovati znotraj institucionalnega okvira. Izpostavlja, da transformacija, ki je rojena na intelektualni energiji, lahko uspeva le, če je ta znotraj institucionalnega okvira in vezana na sistem.

Dodajmo še najpogosteje citirano ameriško uradno definicijo transformacije kopenske vojske (izvirno *Army Transformation*) (DOD US, 2003; military.wikia.com). Ta je opredeljena kot koncept prihodnje modernizacije, ki vključuje nove koncepte, organizacijo in nove tehnologije. Pri tem je predvideno tudi preoblikovanje vojaške organizacijske strukture, tako da bo pripravljena za ves spekter delovanja. Ta prizadevanja vključujejo modernizacijo, modularno oblikovanje, kombinacijo med aktivnimi in rezervnimi sestavami ter model nabora sil za operacije.

Za primerjavo dodajmo nemško opredelitev (White Paper, 2006, str. 74–76), ki navaja, da sta najpomembnejša cilja transformacije izboljšanje in ohranjanje operativnih zmogljivosti Bundeswehra v spreminjajočem se okolju. Transformacija se dotika vseh vidikov oboroženih sil in ima varnostno-obrambne, družbene, tehnološke in predvsem inovativne ter človeške razsežnosti.

2.3 Vidiki transformacije

Iz predstavljenih opredelitev transformacije lahko prepoznamo tudi različne vidike in pristope k njenemu opredeljevanju. Ugotovimo, da so vidiki transformacije lahko: (a) konceptualni, (b) tehnološki, (c) procesni in (d) logistični. Konceptualni vidik se nanaša na miselne sestavine v obliki konceptov, teorij in inovacij, tehnološki vidik pa na tiste elemente, ki se v angleškem okolju označujejo s *hardware* in se nanašajo pretežno na tehnologije, zlasti na nove, med katerimi so najpomembnejše informacijske. Procesni vidik se nanaša na elemente, ki se dotikajo organiziranja in delovanja. Temu je treba dodati tudi strukturne elemente obrambno-vojaških organizacij. Logistični vidik je povezan z viri, predvsem s kadrovskimi, finančnimi in tudi časovnimi. K navedenemu je treba dodati še zmogljivosti, ki predstavljajo kombinacijo konceptov, organiziranosti in ljudi ter tehnologije, vse pa je usmerjeno v funkcionalno učinkovitost.

Ko obravnavamo vidike transformacije na obrambno-vojaškem področju, prav tako ugotovimo, da države k njej pristopajo različno, odvisno od svojih zmožnosti, sposobnosti in namenov ter ciljev. Nanjo vplivajo tudi politični dejavniki, vojaška kultura in ogrožanja.

Zato je k opisu vidikov transformacije treba dodati še Hammonda (Hammond v Neal in drugi, 2009, str. 2), ki pojasnjuje različno pojmovanje transformacije v odvisnosti od pristopa. Pri tem izpostavlja najmanj tri pojmovanja. Pri **prvem** gre pretežno za tehnološki vidik transformacije in vključuje spremembe pojavne oblike nekoga ali nečesa, kot primer pa navaja, da so z nakupom nove vojaške opreme države transformirale in modernizirale sile ter dosegle boljše zmogljivosti.

Drugo pojmovanje je povezano z bolj poglobljenimi in bolj kompleksnimi spremembami, vključujoč reorganizacije in zmanjševanje obsega, doseganje povezljivosti procesov in doktrin, kar vse omogoča nadaljnjo transformacijo sil in se kaže v stanju, naravi ali funkcionalnosti oboroženih sil. S to transformacijo, ki ima več značilnosti konverzije, je veliko držav spremenilo nacionalne oborožene sile, da bi te postale moderne, mrežno orientirane in povezljive z drugimi državami Zavezništva. **Tretje pojmovanje** poleg omenjenega izpolnjuje tudi vse ključne elemente iz celovitih opredelitev transformacije (prav tam). Pri tem transformacija vključuje tudi spreminjanje narave in namena oboroženih sil ter njihove vloge v družbi, kar vodi tudi k spreminjanju njihovega socialnega in funkcionalnega imperativa. Dodajmo, da spreminjanje organizacij poteka v transformacijskem procesu.

2.4 Transformacijska paradigma

S transformacijsko paradigmo označujemo družbeno in vojaško preobrazbo vloge vojaške sile oziroma, kot pišeta Binnendijk in Kugler (2006, str. 10–13), opuščanje neo-Hobbesove filozofije in narave držav, ki kot primarni instrument uporabljajo vojaško silo. Gre za novo in še ne povsem uveljavljeno paradigmo sprememb, ki kaže težnjo po tem, da na obrambno-vojaškem področju postane nov primer spreminjanja njene organiziranosti. Transformacijska paradigma temelji na analizi modela nacionalnih vojsk in uporabe vojaške sile, njenih notranjih nasprotij in omejitev v času globalizacije ter na pojavih nadsionalnih oziroma globalnih ogrožanj in kriz. Paradigma je torej globalna in nadsionalna. Obenem intenzivno izpodriva in nadomešča paradigmo revolucije v vojaških zadevah. Zato se na obrambno-vojaškem področju kaže kot razumna alternativa za preobrazbo uporabe vojaške sile v globalizaciji. Transformacijska paradigma je zasnovana kot celostni pristop k dojetanju in spremembam v obrambno-vojaški sferi in celo več, usmerjena je v priseganje na nove organizacijske modele, ne le na obrambne sisteme, vojsvo in dejavnosti, temveč tudi na upravljavce, vključujoč politične določevalce, obrambno-vojaške strategije in vizije.

Izpostavljamo usmerjenost paradigme v preobrazbo nacionalnih obrambno-vojaških področij, pri čemer so obrambni sistemi in vojske deležni velikih sprememb, zanje pa je treba najti ne le politične, temveč tudi tehnološke in organizacijske rešitve (Binnendijk in Johnson, 2004). Poudarimo, da transformacija temelji na nenasilnem in domišljenem ter na znanju in prednostih informacijske družbe temelječem spreminjanju obrambno-vojaških struktur, organiziranosti in nalog ter, ne nazadnje, vloge vojske v družbi. Pravno področje je eden najpomembnejših vidikov transformacijskih sprememb, saj te potrebujejo legalni okvir in morajo biti legitimne. V tem pogledu se transformacijske spremembe pomembno razlikujejo od revolucionarnih, zlasti na družbenem področju.

Pri širjenju in uresničevanju transformacijske paradigme je pomemben pristop, s katerim široka dostopnost do védenja in spoznanj postaja eno izmed transformacijskih načel ter vzvod hitrejšega spremljanja in uresničevanja transformacijskih novosti. Navedeno vodi k povezovanju in zbiranju teoretičnih modelov in dobrih praks,

obenem pa omogoča njihovo izmenjavo ter nadgradnje. To je pomembno tudi zato, ker se transformacijski procesi v nacionalnih okoljih uveljavljajo z različno hitrostjo in intenzivnostjo glede na stopnjo razvoja ter vpetost v skupne transformacijske procese v Zavezništvu.

2.5 Transformacijski proces

Transformacijski proces opredelimo kot med seboj povezane pojave in aktivnosti, ki se nanašajo na transformacijske spremembe oziroma vodijo k transformaciji. Natov priročnik (izvirno *Nato Handbook*) navaja, da gre pri transformacijskem procesu za proaktiven in inovativen proces razvoja ter integracije novih konceptov, doktrin, zmogljivosti in struktur, da bi se izboljšala povezanost (2006, str. 20–21). Sprožajo ga praviloma transformacijske avtoritete s posebnimi transformacijskimi smernicami in cilji, ki jih želijo doseči. Transformacijske avtoritete skrbijo tudi za spremljanje procesa, ugotavljanje in analizo dosežkov, pa tudi za zbiranje, proučevanje in izmenjavo izkušenj.

Proces temelji na domišljenosti in medsebojni povezanosti ter zahteva intelektualno superiornost. Izpostavimo, da gre za dolgotrajen proces, v katerem imajo posamezne faze tudi tranzicijske značilnosti, ki vodijo k dolgoročnim transformacijskim ciljem. Proces vključuje širok seznam sprememb, ki naj bi nastale z uvajanjem novih tehnologij in gradnjo zmogljivosti sil, ter sprememb strukture sil, doktrin in standardov delovanja vojaških sil za zagotovitev sposobnosti za prihodnje poslanstvo, naloge in delovanje.

Zato je za uspešnost transformacijskega procesa pomembno oblikovanje vizij sprememb in konceptov zanje. Pri snovanju transformacijskega procesa se upoštevajo izhodišča za spremembe, njihovo dinamiko, priložnosti in izzive, ki jih prinašajo. Strateški dokumenti, kot so strateški pregledi obrambe oziroma dolgoročni razvojni dokumenti za obrambno-vojaške sisteme, politične resolucije in dolgoročne vizije, praviloma postavljajo cilje tudi za transformacijski proces.

Proces mora biti načrten in celovit, čeprav se velikokrat osredotoči prav na izbrana oziroma nišna področja ali zmogljivosti. Pri tem je zelo pomembno tudi, kakšna bo pot prihodnjih sprememb. Bo takšna, ki poteka od zgoraj navzdol in se spremembe začnejo pri najvišjih, ali bo potekala od spodaj navzgor? Sodoben pristop je predvsem domišljen in usklajeno poteka z obeh strani (Šteiner, 2013, str. 19). Ob tem je ključna tudi zagotovitev primerne usposobljenosti in voditeljstva za vodenje procesa. Čas za spremembe ter podpora zanje in sinergija naporov so pomembni pogoji za uspešne rezultate v procesu transformacije. Ko gre za spremembe in podporo zanje zunaj obrambno-vojaškega sistema, sta zelo pomembna tudi politična podpora in širše razumevanje transformacije. Prav tako sta pomembni tudi že omenjena vključitev v transformacijska omrežja in uporaba dosežkov transformacijskih študij, raziskav, eksperimentov in naučenih lekcij.

V pojavnih vidikih in poteku transformacijskega procesa, kot jih opredeljuje Hammond, se kažejo tudi evolucijske značilnosti transformacije. Proces poteka skladno s spreminjanjem narave in namena obrambnih sistemov in vojsk, pa tudi z oblikovanjem novih ključnih nosilcev in zmogljivosti v njih. Zato pri opazovanju in spremljanju transformacijskega procesa opazimo različne pojavnne oblike in razvojna obdobja. Ta se gibljejo od obdobji s pretežno tranzicijskimi spremembami proti obdobjem, v katerih prevladujejo transformacijske spremembe. Vendar se tudi transformirani sistemi še naprej spreminjajo in izboljšujejo. K temu je treba dodati vprašanje razvojnega stanja ali točke, v kateri se zgodi preusmeritev tranzicijskih sprememb v transformacijske. Dodajmo, da te preusmeritve ni mogoče izvesti zgolj deklarativno ali normativno, ampak morajo biti izpolnjeni nekateri pogoji v razvoju in kakovosti sistema, ki omogočajo prehod na višjo stopnjo zahtevnosti sprememb.

Proces transformacije prinaša na obrambno-vojaškem področju, tako v nacionalnih okoljih kot tudi v Zavezništvu, velika pričakovanja, pa tudi dvome. Ti se kažejo tudi kot strah pred hitrim izginjanjem nacionalnega ali celo klasičnega vojstva. Države si v obdobju transformacije postavljajo za cilj oblikovanje vojsk, ki so po obsegu manjše, a učinkovitejše, bolj profesionalne, sodobneje opremljene, povezljive ter sposobne uresničevati poslanstvo v širokem spektru nacionalnih in nadnacionalnih nalog.

Ko omenjamo vstopanje držav v transformacijske procese, je pomembno tudi, v kakšnih razmerah je mogoče uspešno opraviti spremembe, še zlasti, če vemo, da transformacija ne prisega na radikalno ali nasilno spreminjanje. To je toliko bolj aktualno v časih globalne gospodarske krize in recesije, ko so prizadete tako velike kot majhne države. Poleg tega so nacionalni obrambno-vojaški sistemi v tehnološkem pogledu tesno povezani z znanostjo in industrijo, če ne celo odvisni od njiju, zato je hitrost odvisna od tega razmerja in sposobnosti sledenja spremembam ter medsebojnemu prilagajanju. Zelo zanimiva je sprejemljivost transformacijskih sprememb tudi z vidika velikih in majhnih držav ter sposobnosti spreminjanja njihovih obrambno-vojaških sistemov. Tisto, kar je pri uresničevanju razvoja in sprememb za velike samoumevno, je za majhne velikokrat težko sprejemljivo, če ne celo neuresničljivo. In nasprotno, pri spremembah, ki jih majhni z lahkoto uresničijo, veliki potrebujejo posebne mehanizme in okoliščine, da jih sprejmejo in opravijo.

Sklenimo ta del obravnave z ugotovitvijo, da transformacije kot pojava oziroma transformacijske paradigme in transformacijskega procesa še ne pojmuje enotno, saj je v različnih državah in organizacijah ter pristopih različno razumljena, odvisno tudi od vsebine sprememb.

Za dokončno uveljavitev transformacijske paradigme bodo nujni tudi globalno družbeno soglasje in temu ustrezne spremembe. Poleg tega pa bo s transformacijsko paradigmo treba najti odgovore na več vprašanj, na primer, kako preseči statično miselnost uravnoteženja moči in obrambe prostora. Ob tem je v Zavezništvu aktualno tudi vprašanje redefiniranja koncepta kolektivne obrambe glede na

spremenjeno ogrožanje in odmik od klasične vojaške domene. Vendar je vse to le en pogled na preseganje uravnoteženja vojaških moči. Drugi je povezan z vprašanjem, kako se glede vloge in uporabe vojaških sil preusmeriti predvsem v izhode, namesto dosedanjih usmeritev v vhode in vlaganja.

V preteklosti so bile spremembe na področju obrambno-vojaške organiziranosti, zlasti tiste, ki so jih označevali kot revolucionarne, povezane s tehnološkim vidikom. Tehnološki vidik je v transformacijski paradigmi zelo pomemben in širok. Vključuje tudi tehnološko bazo in možnosti za njeno posodabljanje, predvsem informatizacijo in digitalizacijo, s tem pa tudi opuščanje ali odmiranje struktur, vojaškotehničnih sistemov in celo vojaškega delovanja. Zato se številni pristopi v transformacijskem procesu še vedno osredotočajo predvsem na to dimenzijo.

Eden najpomembnejših elementov transformacije je intelektualni – znanje, učenje in razumevanje. S tem pa smo tudi pred vprašanjem intelektualne preobrazbe obrambno-vojaških sistemov in njihovih kadrovskih, izobraževalnih in razvojnih struktur.

3 RAZPRAVA: TRANSFORMACIJSKA PARADIGMA KOT HIBRID

Transformacijska paradigma je odziv na pojave sodobnega sveta, ki se, kot smo že omenili, po Binnendijku in Kuglerju poskuša odzivati na neokantovske kot tudi neo-Hobbesove značilnosti sveta in uporabo moči v njem. Izpostavimo, da ni zgolj obrambno-vojaška domena. Pri tem se transformacijska paradigma z združevanjem Kantovih in Hobbesovih pogledov kaže kot neke vrste hibrid. Smo torej pred paradigmo, ki je hibrid z možnostmi in vidiki več vrst?

Ponovimo ugotovitev, da so transformacijske spremembe na obrambno-vojaškem področju povezane s spremembami na drugih področjih. Ko jih opazujemo kot evolucijske, je pomembna tudi njihova soodvisnost. Pri tem ugotovimo, da s koncem bipolarnosti nastanejo spremenjene razmere, ki poleg političnega, ekonomskega in varnostnega obsegajo tudi druga področja (socialno, humanitarno). Hladna vojna se je končala zaradi sesutja komunističnega sistema, do tega pa je prišlo zaradi njegove ekonomske neprilagodljivosti.

Spoznanju ob koncu hladne vojne o nujnosti hitrejšega prilagajanja sta na vseh področjih sledila obdobje prilagajanja oziroma tranzicije ter iskanje odgovorov na nove paradigme. Pri tem tudi odgovorov na vprašanje, kako dolgo bodo nacionalne države še temelj človeških odnosov in družbene organiziranosti, ki je zrcalno vprašanje o tem, kako dolgo bodo nacionalne vojske še eden pomembnih srebrov nacionalnovarnostne strukture. Ker se radikalne spremembe družbenih, ekonomskih in političnih odnosov imenujejo revolucije, je nastalo vprašanje, ali bo nova paradigma tudi revolucionarna in poimenovana revolucija. Dodajmo ugotovitev, da je transformacijska paradigma odziv na revolucijo na vojaškem področju v informacijski dobi. V podobnem kontekstu se kot antipod spreminjanju nacionalnih držav z revolucijami ali vojnami pojavlja tudi ideja o njihovi nenasilni preobrazbi.

3.1 O revolucijah na vojaškem področju in transformaciji

Najprej omenimo, da na področju tako imenovane revolucije na vojaškem področju srečamo pojav vojaška revolucija (angl. Military Revolution – MR) in revolucija v vojaških zadevah (angl. Revolution in Military Affairs – RMA). Prvi je v strokovnih obravnava prevladoval od petdesetih do sedemdesetih let prejšnjega stoletja, drugi pa od sedemdesetih naprej in kaže, da je prvega nekako nadomestil, čeprav so med njima razlike.

Proučevanje prvega pojava pokaže, da so se razprave o vojaški revoluciji začele v petdesetih letih prejšnjega stoletja⁷, ko je bila hladna vojna že v zagonu in je pomembno usmerjala družbeni in zlasti ekonomski razvoj. Izraz vojaška revolucija je povezan pretežno s tehnologijo in spremembami, ki jih ta prinaša. Za njegovo utemeljitev je treba poseči po zgodovinskih metodah in študijah tehnoloških vojaških dosežkov in inovacij ter njihovih vplivov. Downing (1992) in Parker (1996) sta pri tem v svojih ugotovitvah izpostavljala stališča o vlogi vojaške tehnologije kot ključnega dejavnika ter o njenih vplivih na (geo)politiko in družbo. Tako sta se pojem in teorija vojaške revolucije s prvotne domene tehnoloških sprememb in vplivov na vojskovanje razširila in se zelo približala pojavu, ki se imenuje revolucija v vojaških zadevah.

Pojem in teorija o revoluciji v vojaških zadevah (RMA) se pojavita, ko v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja ZDA preusmerijo svojo strateško pozornost z indo-kitajskega območja nazaj na Evropo in se razvije koncept zračno-kopenske bitke (angl. Air Land Battle – ALB) (Rizwan, 2000). Zanimivo je (Baylis in drugi, 2004, str. 242–248), da je bil leta 1984 pobudnik teorije maršal Nikolaj Vasiljevič Ogarkov, načelnik sovjetskega generalštaba (1977–1984), razvili pa so jo na drugi strani takratnih vojaških blokov, in sicer svetovalec Andrew Marshall in njegovi sodelavci v Pentagonu⁸. RMA se pojavlja kot teorija o prihodnosti bojevanja, temelječa na tehnoloških in organizacijskih ter strateških izhodiščih, pa tudi kot koncept, ki ga poleg ZDA uvajajo v več drugih državah, članicah Nata (Rizwan, 2000). Kot ugotavljajo Baylis in drugi (2004, str. 243), se pri tem izpostavlja dominantna vloga tehničnega dejavnika, ki ima prevladujoč vpliv na vse druge v vojskovanju. Danes RMA pogosto omenjajo v povezavi s peto dimenzijo bojevanja, v kateri se poleg kopenske, morske, zračne in vesoljske pojavlja še informacijska komponenta (Gray, 2004; Gongora in Riekhoff, 2000; Barnett, 2004; in drugi).

Nekateri RMA enačijo s transformacijo ali zagovarjajo, da je transformacija v bistvu nadaljevanje teorije RMA, medtem ko drugi to dvoje ločujejo oziroma zavračajo. Vprašanje, ali gre pri transformaciji za nadaljevanje revolucije v vojaških zadevah ali zgolj za vzpostavljjanje ravnotežja v razvoju, pa je zanimivo tudi za našo obravnavo. O tem zanimivo primerjavo daje Hundley (1999), ko išče odgovore o tem, kaj lahko

⁷ Izraz se je pojavil leta 1955, ko je Michael Roberts proučeval zgodovinske spremembe v artileriji in primerjal to z dogajanjem v moderni vojaški zgodovini na področju vojaških zadev, kar je predstavil na predavanju na Univerzi v Belfastu in zatem leta 1956 publiciral v javnosti (Rogers, 1995, 1. pogl.).

⁸ O stičnih točkah in predvsem razlikah med sovjetskim in ameriškim pogledom v razpravi Adamsky (2008).

zgodovina RMA pove o transformaciji vojstva. Nov ameriški koncept, tako Hundley (1999, str. xxii), se pojavi v Strateškem obrambnem pregledu iz leta 1997, v katerem je prvič predvidena transformacija in so postavljeni cilji zanjo.

3.2 Revolucijski oziroma evolucijski značaj transformacije

V ospredju naše razprave je že omenjena dilema, ali gre pri transformaciji za revolucijo oziroma evolucijo. V čem je razlika, zakaj trditi, da je transformacijska paradigma bolj evolucijska kot revolucijska. Za odgovor na vprašanje, ali je transformacija nova revolucijska ali zgolj kompleksna evolucijska sprememba, je treba upoštevati temeljne značilnosti transformacijske paradigme. Pri transformaciji gre za premišljeno in nenasilno, na znanju temelječe globalno spreminjanje, ki prinaša novo obliko in novo poslanstvo. Pri tem, to je treba posebej izpostaviti, pa prihaja do spremembe kompetenc nekega dominantnega nosilca in oblikovanja novih nosilcev in kompetenc.

Po Handleyevih (1999) opisih značilnosti RMA bi sklepali, da je odgovor na vprašanje odvisen predvsem od dominantnega nosilca, njegove vloge in smotra uporabe. Dominantni nosilec pa so vojaške strukture znotraj obrambnih sistemov nacionalnih držav. Ima torej transformacija na področju obrambno-vojaških sistemov več revolucijskih kot evolucijskih značilnosti? V preteklosti so temeljite in predvsem radikalne spremembe označevali z revolucionarnimi, v transformacijskem obdobju pa so označene kot evolucijske ravno zaradi dominantnih nosilcev – nacionalnih držav in njihovih obrambno-vojaških sistemov, ki ohranjajo svoj položaj in vlogo, čeprav se radikalno spreminjajo.

Del odgovora je tudi v tem, da gre pri transformacijskem spreminjanju za prostovoljno spreminjanje, temelječe na znanju in različnih inovacijah, ki se dotika vseh sestavin strukture, njenega poslanstva in delovanja ter posledično tudi socialnega ter funkcionalnega imperativa in kulture obrambno-vojaških organizacij. Vse to pa se povezuje tudi navzven, z okoljem in sodelujočimi družbenimi sistemi.

K temu je pri transformaciji treba dodati še nekaj drugih, imenujmo jih sodobnih organizacijskih izzivov, od katerih je na prvem mestu izziv, kako izboljšati stroškovno učinkovitost in racionalizacijo obrambno-vojaških sistemov, pa tudi izziv, povezan z nenehnim izboljševanjem vizije o vodenju vojn in bojevanju ter z organizacijsko klimo sodobnih vojaških organizacij (Handley, 1999, str. 55). Ta vedno pogosteje vključuje tudi tako imenovano pozitivno organizacijsko klimo (prav tam) in s tem nastajajočo sinergijo za spremembe. Te ugotovitve kažejo na posebnost transformacijske paradigme, ki na premišljen in nenasilen način uveljavlja nekatere nove kompetence in njihove nosilce ter tako postopno vpliva tudi na spreminjanje vojaške organizacije kot globalnega nosilca kompetenc. Celovitost, premišljenost in proces sprememb govorijo v prid njihovi evolucijski naravi.

Temeljna razlika med revolucionarno in transformacijsko paradigmo je v odnosu do vloge nasilja in kaosa ter v posledicah za subjekte sprememb. Gre v bistvu

za izhodiščne razlike med revolucionarnim in evolucijskim naukom oziroma paradigmo. Revolucionarna paradigma, ki prav tako vodi v preobrazbo, temelji na uničenju starega in s tem na ustvarjanju prostora za novo in novega nosilca. Pri transformaciji pa gre za opustitev starih vzorcev oziroma za njihovo preobrazbo. Tudi zato se transformacija sklicuje na znanje, tehnologijo, sinergijo in načrtnost. S tega zornega kota je transformacija časovno zahtevnejša. Tu pa je še ena, v nekaterih pogledih zelo pomembna razlika oziroma značilnost. Revolucije se praviloma zgodijo na neki kritični točki, ko se ustvari zadostna kritična masa in energija za hitre spremembe, ki so po naravi nasilne, ali pa to nadomešča pritisk za hitro in radikalno spremembo. Podlaga za kritično točko revolucionarnih sprememb je lahko tudi kaos ali kriza v delovanju ali funkcioniranju. Hitri in radikalni revolucionarni spremembi sledi obdobje revolucionarne stabilizacije ali utrditve. Pri transformacijah se kot predhodniki pojavljajo tranzicijska oziroma prehodna obdobja, ki vodijo do transformacijskih sprememb. Ta so daljša, pa tudi bolj negotova v pogledu doseganja končnega cilja. Po naravi transformacijske spremembe niso nič manj radikalne, imajo pa drugačne posledice za subjekte. Zato bi revolucionarno spreminjanje lahko označili s hitrim uničenjem starega in postopnim vzpostavljanjem novega, transformacijsko spreminjanje pa s postopnim opuščanjem starega in načrtnim vzpostavljanjem novega. Transformacijo je na mikro ravni treba ne le razumeti, temveč ustvariti tudi klimo ter sinergijo za spremembe. S tem je transformacija na videz v težjem položaju, kot so spremembe revolucionarne narave, ki jih navadno v razmerah neizogibnosti sprememb poganjata vodilna elita in revolucionarni zagon.

Omeniti je treba še, da revolucija na vojaškem področju razlaga vplive razvoja vojaške tehnologije v obdobjih industrijskega razvoja in industrijske revolucije, medtem ko so s transformacijo zajete spremembe v informacijskem obdobju in razvoju digitalizacije. Poleg tega transformacija ne temelji na podmeni, da je njena preobrazba na obrambno-vojaškem področju tista, ki dominantno povzroča druge spremembe, temveč, da so spremenjene okoliščine tiste, katerim se obrambno-vojaški sistemi, tako kot drugi družbeni sistemi, celovito prilagajajo in se, ne nazadnje, transformirajo.

V obdobju globalizacije pa smo pri opredeljevanju transformacijskih značilnosti še pri dveh posebnostih, prvič pri vplivu na širše družbeno okolje in mednarodne organizacije ter drugič pri globalni klimi za spremembe. Zapisano drugače, še vedno je odprto vprašanje, ali je mogoče preobrazbo sveta doseči z revolucijo⁹. Nekateri ideološki poskusi, kot na primer komunizem kot svetovni proces, niso uspeli. Huntingtona v delu o spopadu civilizacij skrbi, ali bi ta v prihodnje potekal na civilizacijski oziroma religiozni podlagi. Nasprotniki revolucij pa bi dejali, da je dovolj revolucij, ker je čas za transformacijo.

⁹ Potts in Thachary (2005, str. 10–29) v poglavju s pomenljivim naslovom: *No Revolution Please, We are British, utemeljujeta, zakaj ideje francoske revolucije niso uspeli v Britaniji. Obenem odgovarjata na vprašanje, kako je treba gledati na, po njunem sedanje RMA v informacijski dobi – bolj evolucijsko kot revolucionarno, in pri tem izhajata iz tako imenovanega Yettonovega modela revolucionarnih sprememb v vojaških zmogljivostih.*

Sklep Ponovimo ugotovitev, da transformacija združuje značilnosti tako revolucionarnega kot evolucijskega spreminjanja. V razpravi smo navedli, na katerih točkah transformacija predstavlja evolucijsko spreminjanje in se v tem pogledu razlikuje od revolucionarnega. Pri tem sta pristop in časovna dimenzija bolj evolucijska. Revolucionarne značilnosti pa se kažejo, ko transformacija vodi v spreminjanje nacionalnovarnostnih sistemov in izginjanje nacionalnih vojsk v večnacionalnih sestavah ali obrambno-vojaških sistemih, kar vodi k spreminjanju globalnih nosilcev kompetenc: nacionalne države, obrambno-vojaškega sistema in vojske znotraj njega. Na tej točki transformacija kot proces in paradigma trči v prej omenjene globalne nosilce kompetenc. S spreminjanjem kompetenc nekega dominantnega nosilca in oblikovanjem novih nosilcev in kompetenc se spremembe, revolucionarne po značaju, vzpostavljajo na nov način. Na zunaj je transformacija le ena izmed oblik spreminjanja obrambnih sistemov in vojsk znotraj njih, vendar sodobniki v tem procesu vidijo pomembnejši premik, kot odziv na globalizacijo. Pri tem je nedvoumno, da je transformacija primer za iskanje univerzalnejšega modela preobrazbe obrambno-varnostnih sistemov v obdobju globalizacije.

Literatura

1. Adamsky, D., 2008. "Through the Looking Glass: The Soviet Military-Technical Revolution and the American Revolution in Military Affair". <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01402390801940443> (6. maj 2015).
2. Alberts, D. S., 2003. *Information Age Transformation: getting to a 21st Century Military*. Washington D.C.: CCRP Publication Series.
3. Alberts, D. S., in Richard E. H., 2005. *Campaigns of experimentation: pathways to innovation and transformation*. Washington D.C.: CCRP Publication.
4. Alberts, D. S., John J. G., Richard E. H., in David T. S., 2004. *Understanding Information Age Warfare*. Washington D.C.: CCRP Publication.
5. Barnett, T. P. M., 2004. *The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-first Century*. New York: G.P. Putnam's sons.
6. Baylis, J., Wirtz, C. E. in Colin S. G., 2004. *Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies*. New York: Oxford University Press.
7. Binnendijk, H. in Johnson, S. E., ur., 2004. *Transforming for Stabilization and Reconstruction Operations*. Washington D.C.: National Defense University Press.
8. Binnendijk, H. in Kugler, R. L., ur., 2006. *Seeing the Elephant: The U.S. Role in Global Security*. Washington D.C.: National Defense University Press & Potomac Books, Inc.
9. Binnendijk, H., ur., 2002. *Transforming America's Military*. Washington D.C.: National Defense University Press.
10. Brinc, D., Derman-Zadravec, T., Furlan, B. in Hafner, T., 2006. *Angleško-slovenski vojaški terminološki slovar*. Ljubljana: PDRIU.
11. Brožič, L., 2013. *Transformacija oboroženih sil*. *Revija obramba* 45 (2): 4–6.
12. Cambridge University Press, 2008. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary (CALD) – Third edition*. Lavis-Trento: Lego Print S.p.A.
13. DOD US, Office of Force Transformation, 2003. *Military Transformation: A Strategic Approach*. Washington D.C.: Office of the Force Transformation.
14. Dolinar, D., ur., 1994. *Leksikon Cankarjeve založbe: 3. izdaja*. Ljubljana: CZ.
15. Downing, Brian M., 1992. *The Military Revolution and Political Change: Origins of Democracy and Autocracy in Early Modern Europe*. New Jersey: Princeton University Press.
16. Furlan, B., Rečnik, D., Vrabič, R., Maraš, V., Cerkovnik, J., Špur, B., Šonc, M., Tušak, M., Ivanuša, M., Gorjup, B., Kojadin, M., Lasič, K., Unger, M., 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Defensor.

17. Thierry, G. in Riekhoff, H., ur., 2000. *Toward a Revolution in Military Affairs? Defense and Security at the Dawn of the Twenty-First Century*. Westport, CT: Greenwood Press.
18. Gray, C. S., 2004. *Strategy for Chaos: Revolutions in Military Affairs and the Evidence of History*. London: Frank Cass.
19. Grizold, A., 2005. *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju: k razvoju obrambno-zaščitnega sistema: izzivi in spodbude*. V *Varnostne študije*, 81–140. Ljubljana: FDV.
20. Hammer, M., in Champy, J., 1993. *Reengineering the Corporation: A Manifesto for Business Revolution*. London: Harper Collins.
21. Hundley, R. O., 1999. *Past Revolutions, Future Transformations*. Santa Monica: Rand.
22. Ibrügger, L., 1998. *The Revolution in Military Affairs – Special Report*. Nato Parliamentary Assembly Science and Technology Committee. <http://www.iwar.org.uk/rma/resources/nato/ar299stc-e.html> (6. maj 2015).
23. Jasper, S., ur., 2009. *Transforming Defense Capabilities*. London: Lynne Rienner Publishers.
24. Jelušič, L., in Kopač, E., ur., 2006. *Obrambna industrija v Evropski uniji: izzivi in priložnosti za Slovenijo*. Ljubljana: Obramboslovni raziskovalni center.
25. Jelušič, L., 2002a. *Continuity, restructuring, or development from scratch? Dilemmas of Slovenian defense reform 1991-2001*. V *Post-Cold War defense reforms: lessons learned in Europe and the United States*, 111–134. Washington D.C.: Brassey's.
26. Jelušič, L., 2002b. *Konverzija vojaštva: perspektive uporabe po koncu hladne vojne*. V *Politični procesi in institucije*, 149–169. Ljubljana: FDV.
27. Jelušič, L., 2005. *Military reforms in Slovenia*. V *The European armed forces in transition: a comparative analysis*, 129–144. New York: Peter Lang.
28. Kaplan, R. S., in Norton, D. P., 2001. *The Strategy focused organization*. Boston: Harvard Business School Publishing Press.
29. Knott, S. W., 2004. "Knowledge Must Become Capability": *Institutional Intellectualism as an Agent for Military Transformation*. V *Essays 2004: Chairman of Joint Chiefs of Staff Strategy Essay Competition*, 39–56. Washington D.C.: National Defense University Press.
30. Kopač, E., 2006. *Globalizacija obrambne industrije: rekonstrukcija evropskih in ameriških obrambnih podjetij*. V *Demokracija v globalizaciji, globalizacija v demokraciji*, 109–124. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. Korošec, T., ur., 2002. *Vojaški slovar: Predelana in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Delo.
32. Kovač, J., ur., 1999. *Sodobne oblike in pristopi pri organiziranju podjetij in drugih organizacij*. Kranj: Moderna organizacija.
33. Kožar, J. D., 2007. *Zbornik člankov, referatov in študij: Z obrambo do varnosti*. Kotlje: Samozaložba J. D. Kožar.
34. Law, D., 2009. *DCAF Backgrounders – Defense reform*. <http://www.dcaf.ch/Publications/Defence-Reform> (6. maj 2015).
35. Lipovec, F., 1987. *Razvita teorija organizacije*. Maribor: Založba Obzorja.
36. Mandes, M. D., 2007. *Military Transformation Past and Present: Historic Lessons for the 21st Century*. Westport, CT: Praeger Security International.
37. Manigart, P., in Jelušič, L., ur., 2001. *European defence restructuring: military and public view*. Brussels: European Commission.
38. Metz, S., in Kievit, J., 1995. *Strategy and Revolution in Military Affairs*. Carlisle: Strategic Institute.
39. Možina, S., Kavčič, B., Tavčar, M. I., Pučko, D., Ivanko, Š., Lipičnik, B., Gričar, J., Repovž, L., Vizjak, A., Vahčič, A., Rus, V., 1994. *Management*. Radovljica: Didakta.
40. *Nato Public Diplomacy Division*, 2005. *Examining Nato's Transformation*. Brussels: Public Diplomacy Division. <http://www.nato.int/DOCU/review/2005/NATO-Transformation/EN/index.htm> (6. maj 2015).

41. *Nato Public Diplomacy Division, 2006. Nato Handbook. Brussels: Public Diplomacy Division.*
42. *Neal, D., Friman, H., Doughty, R. in Wells, L. II, 2009. Crosscutting Issues in International Transformation: Interactions and Innovations among People, Organizations, Processes, and Technology. Washington D.C.: National Defense University.*
43. *Parker, G., 1996. The Military Revolution: Military Innovation and the Rise of the West, 1500–1800. Cambridge: Cambridge University Press.*
44. *Podbregar, I., 2011. Pred reinženiringom nacionalnovarnostnega sistema – priložnosti za Slovensko vojsko. Sodobni vojaški izzivi 13 (2): 15–26.*
45. *Potts, D., in Thackray, J., 2005. No Revolutions Please, We're British. V The Big Issue: Command and Combat in the Information Age, ur. Potts David, 29–42. Washington D.C.: CCRP Publication Series.*
46. *Prebilič, V., 2002. Upravljanje konverzije vojaških objektov. V Nacionalna in mednarodna varnost: iz obramboslovnih raziskav III, 188–209. Ljubljana: FDV.*
47. *Rizwan, S., 2000. Revolution in Military Affairs (RMA). <http://www.defencejournal.com/2000/sept/military.htm> (6. maj 2015).*
48. *Rogers, C. J., ur., 1995. The Military Revolution Debate: Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe. Boulder: Westview Press Inc.*
49. *Rozman, R., Kovač, J. in Koletnik, F., 1993. Management. Ljubljana: Gospodarski vestnik.*
50. *SAZU, 2000. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana: DZS.*
51. *Selby, J., in Jelušič, L., ur., 1999. Defence restructuring and conversion: sociocultural aspects. Brussels: European Commission.*
52. *SIB: Sprachinstitut des Bundesheeres, 2010. Vojaški slovar – slovensko-nemški. Dunaj: ReproZ.*
53. *Smith, L. L., 2006. Understanding NATO Military Transformation. Norfolk, VA: ACT Multimedia Library.*
54. *Žnidaršič, I., 1998. Besedišče slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki: elektronska izdaja – 2001. Ljubljana: Državna založba Slovenije.*
55. *Šteiner, A., 1998. Reorganizacija Slovenske vojske. V Struktura oboroženih sil v demokraciji: simpozij 9.–12. marec 1998 Poljče: zbornik. Poljče: Ministrstvo za obrambo in Zvezno ministrstvo za obrambo Nemčije.*
56. *Šteiner, A., 2013. Izziv, kot ga še ni bilo, Transformacija SV. Revija. Obramba, 45 (1–2013): 18–20.*
57. *Švab, M., in Berlogar, J., 2013. Transformacija ali preoblikovanje – terminološki kotiček. Revija Slovenska vojska (6): 45.*
58. *Tavzes, M., in Adlešič, G., ur., 2002. Veliki slovar tujk. Ljubljana: Cankarjeva založba.*
59. *Transformation of the United States Army. http://military.wikia.com/wiki/Transformation_of_the_United_States_Army (6. maj 2015).*
60. *Verbinc, F., 1978. Slovar tujk. Ljubljana: Cankarjeva založba.*
61. *White Paper 2006 on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. Dostopno na: http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg!/ut/p/c4/Dca7DYAwDAXAWVgg7unYAucYCVPrnsz7omqObfoUnPHfUwolOuhx2u4zN0xuFC_IGQddWEzqi4eLF1i7mqXFkKf-WQNUOF6jFY_sAY_7e5g!!/ (6. maj 2015).*

NEUČINKOVITOST VOJSKE KOT POKAZATELJ NEUSTREZNEGA CIVILNEGA NADZORA (1)

INEFFECTIVENESS OF THE MILITARY AS AN INDICATOR OF INAPPROPRIATE CIVILIAN CONTROL (1)

Povzetek Temeljni namen civilnega nadzora nad vojsko je preprečevati njuni neželjeno (nedemokratsko) vlogo in vedenje. V ta namen izvajalci nadzora uporabljajo mehanizme, ki morajo po eni strani zagotoviti pogoje za popolno podrejenost vojske civilnim oblastem, po drugi pa omogočiti pogoje, da lahko izpolnjuje svojo vlogo in poslanstvo v družbi. V demokratičnih družbah vojske ne pomenijo notranje grožnje, zato številni avtorji poudarjajo skrb za preudarno uporabo mehanizmov nadzora. Ti lahko negativno vplivajo na učinkovitost vojske za uresničevanje njenega poslanstva, s tem pa lahko tudi ogrožajo nacionalno varnost. Avtor v prispevku analizira odgovornost civilnih oblasti za učinkovitost vojske ter predlaga analitični model, ki omogoča ugotavljanje vzročno-posledične povezave med nadzorom in učinkovitostjo. V ta namen je oblikoval definicijo učinkovitosti in strukturo analize, ki vodi do odgovora na vprašanje, ali civilni nadzor podpira ali ovira vojsko pri doseganju učinkovitosti, nujne za uresničevanje njenega poslanstva.

Ključne besede *Civilni nadzor, učinkovitost vojske, mehanizmi civilnega nadzora.*

Abstract The prevention of undesirable (undemocratic) role and behavior of the military within the society is the main purpose of civilian control of armed forces. Civilian authorities use different mechanisms, on the one hand, to secure conditions for complete subordination of the military to civilian authorities, and, on the other hand, to enable prerequisites for the military to implement its role and mission within the society. Militaries no longer represent a threat to modern democracies. Therefore, many authors emphasize a need for a prudent application of control mechanisms, since they may have a negative impact on military effectiveness and may consequently threaten national security. The author analyses civilian responsibility for military effectiveness. He offers an analytical model that enables the identification of causal link between civilian control and military effectiveness. For this purpose, he develops a definition of

military effectiveness, and recommends the structural analysis that can lead to an answer to whether the civilian control supports or hinders the military in achieving the required effectiveness when implementing its mission.

Key words *Civilian control, military effectiveness, civilian control mechanisms.*

Uvod Civilni nadzor je dejavnost civilnih oblasti za ohranjanje prevlade nad vojsko, preprečevanje neželene vloge vojske v družbi in za vzdrževanje stabilnih civilno-vojaških odnosov. Pri tem gre za nadzor nad institucionaliziranim nasiljem (Jelušič, 1998) ali nad latentno grožnjo družbi (Betz, 2004), za povečanje zaščitne vrednosti, ki jo daje vojska, ob hkratnem zmanjševanju tveganja prisile (Boene, Bredow in Dandeker, 1999) ter za doseganje čim večje varnosti s čim manj žrtvovanja drugih družbenih vrednot (Huntington, 1957).

Civilni nadzor je odvisen od metod, ki jih civilne oblasti uporabljajo pri mehanizmih nadzora, in od načina, kako uspešno uravnavajo zahtevo po vojaški podrejenosti z zahtevo po sposobni vojski, ki bo zagotovila varnost države. Odvisen je tudi od tega, kako obe strani v civilno-vojaškem odnosu izpolnjujeta svoj del odgovornosti. Na splošno civilisti gledajo na nadzor s stališča podrejenosti in politične nevtralnosti, vojaki pa s stališča učinkovitega uresničevanja poslanstva in svobode delovanja (strokovne avtonomnosti).

Za demokratične civilno-vojaške odnose je značilno, da vojska ne pomeni »tradicionalne« grožnje za politiko. Mehanizmi nadzora ji onemogočajo, da bi prevzela nedemokratično vlogo v družbi, zato preprečevanje vojski, da bi prevzela upravljanje države, danes ni več osrednja skrb demokratičnih civilno-vojaških odnosov, temveč so v ospredju vprašanja o vlogi vojske pri oblikovanju zunanje politike, okoliščine njene uporabe, oblikovanje najbolj primerne vojaške organizacije glede na pričakovane naloge (Cohen, 2003), zagotovitev javne podpore in legitimnosti (Jelušič, 1992) ter zagotovitev učinkovitosti vojske za uresničevanje njenega poslanstva (Feaver, 2003, Nielsen, 2005, Bruneau in Matei, 2008).

Eno izmed vprašanj kakovosti civilnega nadzora se nanaša na odnos med uresničevanjem civilnega nadzora v praksi in sposobnostjo vojske, da lahko izpolni pričakovanja in upraviči svojo vlogo v družbi. Civilni nadzor namreč ni samo nadziranje vojske, temveč tudi skrb za zagotovitev pogojev, da lahko učinkovito deluje in ima potrebno legitimnost v družbi. Kar nekaj avtorjev je opozorilo, da lahko civilni nadzor negativno vpliva na vojsko in ji omejuje ali celo onemogoča doseganje sposobnosti za učinkovito izpolnjevanje njenega poslanstva. Mehanizmi nadzora lahko tudi povzročijo nesposobnost vojske. Tako zmanjšujejo varnost države (Huntington, 1957, Feaver, 1996, Shiff, 1996, Bruneau, 2009) in lahko povzročijo civilno-vojaške konflikte (Burk, 1998, Hespring, 1999). Ti avtorji opozarjajo na okoliščine, ko lahko civilni nadzor povzroči ravno nasprotno od želenega – namesto stabilnih civilno-vojaških odnosov civilno-vojaške konflikte in zmanjšano varnost. Poudarjajo potrebo po dopolnitvi teorije civilno-vojaških odnosov, pri čemer bo

odnos med nadzorom in učinkovitostjo predmet študij sodobnih civilno-vojaških odnosov (Feaver, 2003, Nielsen, 2005), ter celo potrebo po zaščiti vojske (Gilman in Detlef, 1995). Njihovo sporočilo je, da v tranzicijskih državah glavna težava ni podrejanje vojske civilnim oblastem, temveč, kako zagotoviti učinkovito upravljanje obrambnega in varnostnega sektorja (Cottey, Edmunds in Forster, 2002, Edmunds, 2004, Bruneau, 2009). Ključna vprašanja so, kako vojsko podrediti civilistom, kako vzpostaviti sistem, da se ne izgubi učinkovitost vojske, kako organizirati in kadrovske populnjevati ministrstvo ter kako izvajati nadzor (Betz, 2004).

Namen prispevka je pojasniti vzročno-posledično povezavo med civilnim nadzorom in učinkovitostjo vojske. V prvem delu bo predstavljen teoretično-metodološki pristop ugotavljanja te povezave. V drugem delu bodo predstavljeni rezultati raziskave (Furlan, 2012), ki je bila opravljena, da bi se ugotovila kakovost uresničevanja civilnega nadzora v Republiki Sloveniji in njegovega vpliva na stanje in delovanje Slovenske vojske.

1 CIVILNI NADZOR IN UČINKOVITOST VOJSKE

Kako vzdrževati močno vojsko, da lahko prispeva k nacionalni varnosti, in jo prisiliti ali prepričati v podrejenost civilnim avtoritetam, je vprašanje civilnega nadzora. Poleg uspešnega nadzora nad vedenjem in držo vojske je vse več avtorjev prepoznavalo dejstvo, da »nadzorniki« zanemarjajo posledice, ki jih ima nadzor na učinkovitost vojske, ali pa se jih ne zavedajo. Velika vnema, da se uveljavljajo različni mehanizmi civilnega nadzora in se zagotovi absoluten nadzor nad vojsko, lahko namreč povzroči negativne posledice: vojska lahko postane nesposobna opravljati svoje poslanstvo in tako postane civilni nadzor v svoji manifestaciji in z rezultati grožnja nacionalni varnosti.

Učinkovitost vojske je pomembna tudi s stališča njene legitimnosti v družbi. Če se oborožene sile kažejo kot učinkovite pri opravljanju svojih funkcij oziroma če te funkcije uspešno opravijo, lahko računajo na podporo državljanov ter s tem tudi na potrditev ali ohranitev svoje legitimnosti (Jelušič, 1992, 66). Pomanjkanje učinkovitega civilnega nadzora je slabo za državo in tudi za vojsko, ker izkušnje drugih govorijo, da to zmanjšuje kohezivnost vojske in njeno učinkovitost, zato je interes vojske, da ostane podrejena civilni avtoriteti (Desch, 1999, 114).

Bruneau pojasnjuje, da je šla teorija civilno-vojaških odnosov s stališča nadzora skozi tri faze. V prvi je bilo osredotočenje na vprašanje, kdo poseduje moč, varnost in svoboda pa sta bili medsebojno tekmovalni kategoriji. V drugi je bil poudarek na institucionalni ureditvi nadzora in civilnem (političnem) upravljanju obrambnega sektorja. V najnovejši fazi pa se civilno-vojaški odnosi ne osredotočajo le na nadzor, temveč tudi na učinkovitost in uspešnost obrambnega sektorja in vojske. V primerjavi s predhodno fazo, v kateri je svoboda v demokracijah postajala pomembnejša od varnosti, se zdaj obe vrednosti dopolnjujeta (Bruneau, 2009).

Bruneau poudarja možnost, da je na neki stopnji lahko preveč civilnega nadzora in ta vpliva na učinkovitost vojske ter da je potrebna analiza učinkovitosti nadzora s stališča stroškov in učinkov (angl. cost-benefit analysis). Potrebo po razvoju nove teorije civilno-vojaških odnosov poudarja tudi Feaver, ki ugotavlja, da »lahko civilni nadzor vpliva na sposobnost vojske, da opravlja svojo funkcijo v obrambo in podporo nacionalnih interesov«, ter se sprašuje, kakšna je cena civilnega nadzora (Feaver, 2003, 298). V analizi teorije civilno-vojaških odnosov in vojaške učinkovitosti Nielsen poudarja, da je odnos med civilnim nadzorom in učinkovitostjo vojske »legitimna osrednja skrb študije civilno-vojaških odnosov« (Nielsen, 2005, 63).

Bruneau in Matei sta na podlagi študij primerov ZDA, Romunije in Kolumbije podprla tezo, da lahko povečan civilni nadzor izboljša učinkovitost vojske, saj, kot trdi Avant (2007), več civilnega nadzora omogoča vojski, da se lažje osredotoča. Čeprav lahko preveč nadzorovanja in usmerjanja ovira varnostne zmogljivosti, lahko »dober« nadzor (institucionalni nadzor, usmeritve na najvišjem vrhu) vodi k izboljšani učinkovitosti. Kot primer navajata prisilo zakonodajne veje oblasti, da se vrh vojske reorganizira (ZDA), parlamentarne in vladne ukrepe integracije obveščevalnih služb (Romunija) in močan predsedniški (osebni) nadzor nad oboroženimi silami (Kolumbija). V vseh primerih je uporaba mehanizmov nadzora povzročila večjo učinkovitost vojske ali varnostnih sil (2008, 922).

Da bi ugotovili vzročno-posledično zvezo med civilnim nadzorom in delovanjem vojske, se moramo vprašati, ali uveljavljanje mehanizmov nadzora v praksi dopušča vojski razviti njene sposobnosti za uresničevanje poslanstva oziroma ali lahko dovolj učinkovito dosega vojaške cilje. Čeprav količine varnosti, ki jo »proizvaja« civilni nadzor, ni mogoče neposredno izmeriti, lahko predpostavimo, da je boljši nadzor tisti, ki omogoča učinkovitejšo vojsko. Bolj ko je vojska učinkovita, večja je varnost družbe. Obratno pomeni, da nadzor, ki ne podpira doseganja učinkovitosti vojske, lahko ogroža varnost. Da lahko učinkovit nadzor v nekaterih primerih škoduje, da vojska postane sposobna in učinkovita organizacija, se strinjajo številni avtorji.¹

2 UČINKOVITOST VOJSKE

V razlagi vpliva nadzora na učinkovitost vojske so avtorji naleteli na vprašanje definicije učinkovitosti. Korb (1984, v Nielsen, 2005) je trdil, da so učinkovite vojske, ki dosežejo dodeljene cilje ali zmagajo v vojni. Nasprotno so trdili Millett, Murray in Watman (1987, v Nielsen, 2005): »Zmaga ni značilnost organizacije, temveč rezultat aktivnosti organizacije.« Za presojanje učinkovitosti je treba upoštevati proporcionalnost stroškov in organizacijski proces.

¹ Že Sun Cu je ugotovil, da lahko civilno vodstvo povzroči vojaške težave, če izdaja nestrokovne ukaze, enakovredno sodeluje pri vodenju vojaških sil ali če ne pozna vojaških načel (Amalietti, 1996, 57). Bruneau poudarja, da ekstremna raven civilnega nadzora vpliva na učinkovitost vojske (Bruneau in Matei, 2008). Prizadevanja za vzpostavitev močnega nadzora nad vojsko škodujejo sposobnostim vojske, da vzpostavi učinkovito bojno silo (Huntington v Feaver, 1996, 158). Gilman in Detlef (1995) sta uporabila različne študije primerov, da bi poudarila potrebo po zaščiti vojske pred civilnimi avtoritetami.

Na vojaško učinkovitost sta v povezavi s teorijo civilno-vojaških odnosov opozorila že Huntington in Janowitz. Huntington je skozi teorijo objektivnega civilnega nadzora poudarjal, da profesionalnost častniškega zbora neposredno vpliva na višjo učinkovitost vojske. Zanj učinkovitost vojske krepi njena politična nevtralnost in strokovna avtonomnost (Huntington, 1957, v Nielsen, 2005, 64). Janowitz je prav tako izražal skrb za sposobnost vojske, da izpolni svojo odgovornost glede zahtev varnosti države in civilnega nadzora, vendar je trdil, da vztrajanje na apolitični vojski ni realen pristop, ter je poudarjal integracijo vojaških in civilnih vrednot. Čeprav povezave med profesionalnostjo in učinkovitostjo vojske ni povsem zavračal, je dal poudarek načinu popolnjevanja vojske (obvezniška vojska ali miličniška (angl. constabulary) je učinkovitejša) in vplivu mednarodnega okolja (Janowitz, 1964, v Nielsen, 2005, 66–68).

Clunan obravnava učinkovitost kot sposobnost oboroženih sil, da uresničijo svoja vloga in poslanstvo, ki so ju odredile civilne avtoritete, in jo povezuje z uspešnostjo obrambnega sektorja. Skrb obrambnega resorja je sposobnost doseganja vojaške učinkovitosti ob sprejemljivi družbeni, politični in ekonomski ceni. Poudarja tudi vpliv standardov mednarodne organizacije, v kateri je država, na zmogljivosti in učinkovitost vojske (Clunan, 2008, 37–42).

Brooks preučuje vojaško učinkovitost v kontekstu vzpostavitve vojaške moči države. Učinkovitost vojske je odvisna od kulturnih, družbenih, institucionalnih in mednarodnih dejavnikov. Tako kot drugi najprej poskuša definirati učinkovitost. Z analizo različnih avtorjev oblikuje različne razlage, na primer: učinkovite vojske so tiste, katerih vojaki so motivirani; tiste, v katerih je poudarek na individualni iniciativi, disciplini, hrabrosti ali nacionalizmu; za nekatere je učinkovitost neposredno povezana z učinkovito uporabo bojnih sistemov, za druge so pomembni sposobni voditelji, vezi med posamezniki, obveščevalna zagotovitev in doktrina. Vojaki so pojem učinkovitosti povezovali s pripravljenostjo za delovanje, delovanjem na cilj ali kot značilnost vojaške organizacije, ki se kaže v kakovosti vodstva, usposobljenosti, sistemov ter splošne pripravljenosti na vojno. Na podlagi analize teorij učinkovitosti predstavi vzročno-posledično povezavo učinkovitosti ter različnih spremenljivk in aktivnosti (glej preglednico 1). Učinkovitost vojske je sposobnost oblikovanja vojaške moči iz nacionalnih osnovnih virov, torej iz bogastva, tehnologije, števila prebivalstva in človeškega kapitala. Lahko jo merimo glede na stopnjo vojaške uspešnosti na štirih pomembnih področjih: integracija vojaških aktivnosti na različnih ravneh, odzivnost (glede na notranje omejitve in zunanje okolje), večšina (motiviranost in kompetence) ter kakovost (orožje in oprema). Učinkovita vojska dosega visoko raven na vseh področjih. Bolj ko je integrirana, odzivna in večča ter ima veliko kakovost »hardvera«, večja je verjetnost, da bo sposobna uporabiti možnosti, ki so na voljo v vojskovanju (Brooks, 2007, 2–10).

Preglednica 1:
Učinkovitost
vojske
Vir: Brooks
(2007, 9–15).

Neodvisne spremenljivke	Vojaške aktivnosti	Učinkovitost vojske
Kultura	Strateška ocena	Integracija: integracija taktike s strateškimi in političnimi cilji, integracija sistema usposabljanja s taktičnimi koncepti in kakovostjo osebja, logistika podpira uporabo sil, nabave podpirajo taktične koncepte, operativni načrti podpirajo strateške cilje.
Družbena struktura	Nabave oborožitve	
Politične institucije	Strateško poveljevanje in kontrola	Odzivnost: taktika omogoča izrabo slabosti nasprotnika, hitra prilagoditev strukture sil glede na izzive in grožnje. Notranji proces ocenjevanja odraža močna prizadevanja za ocenjevanje in analiziranje vojaških aktivnosti.
Civilno-vojaški odnosi	Obveščevalna zagotovitev in notranji monitoring	
Meddržavna konkurenca	Izbira, povišanja in rotacije častnikov	
Globalne norme	Taktično poveljevanje in kontrola	Veščina: gladko usvajanje tehnologij, visoko motivirani posamezniki in enote, odličnost pri uveljavljanju zahtevnih doktrin (na primer združeno bojevanje rodov, manever itn.).
Mednarodne organizacije	Usposabljanje in izobraževanje	Kakovost: značilnosti oborožitve (na primer hitrost, nizka verjetnost odpovedi itn.), sposobnost zmanjšanja učinkov »trgovanja« na račun premičnosti, ognjene moči ipd.

Za Bruneauja in Matejja je učinkovitost neposredno povezana s sposobnostjo za uresničevanje poslanstva. Učinkovitost vojske določa pripravljenost za izvedbo šestih poslanstev: (1) bojevati se ali biti pripravljen na boj v »zunanjih«
vojni, (2) bojevati se ali biti pripravljen za bojevanje v »notranjih«
vojnah ali proti upornikom, (3) bojevati se proti globalnemu terorizmu, (4) bojevati se proti kriminalu, (5) podpirati humanitarno pomoč in (6) biti pripravljen ter sodelovati v operacijah v podporo miru. Pri tem se zavedata, da je vrednotenje učinkovitosti izredno težko, saj je na primer dokaz učinkovitosti včasih tudi situacija, ko zaradi učinkovitosti sploh ne pride do spopada ali potrebe po uporabi vojske.² Zato predlagata oceno treh zahtev, ki so potrebne, da bi bila dosežena učinkovitost: (1) obstoj strategij, doktrin, načrtov, (2) obstoj struktur in procesov, potrebnih za oblikovanje strategij, doktrin in načrtov ter njihovo uresničevanje in (3) dodelitev virov, ki omogočajo potrebno opremljenost, usposobljenost in ostalo, kar je potrebno za uresničitev dodeljenih vlog in poslanstva (2008, 918).

² Učinkovita vojska je uspešna v odvrtačalni vlogi in preprečuje vojaško ogrožanje ali agresijo.

3 ODGOVORNOSTI IN FUNKCIJE IZVAJALCEV CIVILNEGA NADZORA

Od institucij civilnega nadzora nad vojsko se pričakuje, da bodo definirale obrambno politiko, imele nadzor nad viri, določile poslanstvo vojske ter odločale o njeni uporabi. Ena izmed funkcij državne oblasti je zagotavljanje takega modela obrambne organiziranosti, ki bo po mnenju njenih predstavnikov najbolj učinkovit (Grizold, 1990, 18).

Giraldo v analizi vloge in nalog zakonodajne veje oblasti poudarja sprejemanje zakonov, nadzor nad obrambnim sektorjem in sprejemanje obrambnega proračuna. V okviru doseganja standardov demokratičnega nadzora parlament kontrolira izvršno vejo oblasti (npr. zahteva odgovornost vojske in vlade za lastne aktivnosti, spremlja spoštovanje zakonov) in preprečuje nepravilno uporabo vojske (npr. preprečevanje »vojaških avantur«, politizacije postavitev na dolžnosti). Parlamentarni nadzor omogoča odpravo slabega vedenja (angl. bad behavior), kaznovanje nepravilnosti in izboljšavo zakonskih podlag, da se problemi ne bi pojavljali tudi v prihodnje. Parlament ima delež tudi v zagotavljanju legitimnosti vojske. S parlamentarnimi debatami lahko skrbi za transparentnost obrambne politike in delovanja vojske (Giraldo, 2009).

Izvršna oblast je odgovorna za določitev primerne mesta obrambi v okviru nacionalnih prioritet, za razsojanje med različnimi konkurenčnimi potrebami in zahtevami in zagotavljanje, da so obrambne zahteve oziroma potrebe konsistentne s političnimi in drugimi cilji. Flückiger poudarja odgovornost izvršne oblasti za definiranje politike nacionalne varnosti ter odločanje o tem, kdo je predlagatelj in kako široka bo javna razprava (npr. vključevanje nevladnih organizacij) (Flückiger, 2008, 7).

Ministrstvo za obrambo je jedro sodobnih demokratičnih civilno-vojaških odnosov in najboljši odgovor na klasičen paradoks »kdo pazi na stražarje?«. Namen ministrstva za obrambo je (1) strukturiranje razmerja moči med demokratično izvoljenim vodstvom in poveljstvom vojske, (2) definiranje in dodelitev odgovornosti civilnim in vojaškim uslužbencem ministrstva, (3) učinkovita uporaba oboroženih sil (sposobnost uresničevanja politike s pomočjo vojske) in (4) učinkovita uporaba virov (sposobnost doseganja ciljev ob čim manjših stroških) (Bruneau in Goetze, 2006, 78–82). Obrambni menedžment odloča na štirih področjih: (1) strateško – cilj in sredstva za obrambo, (2) organizacijsko – razporeditev obrambnih virov in notranja odgovornost, (3) socialno – oborožene sile in družba ter (4) operativno – uporaba oboroženih sil (Bland, 1999, 11).

S stališča krepitve profesionalizma Feaver in Kohn navajata nalogo civilne avtoritete, ki ima pristojnosti vodenja in poveljevanja vojski, da »izbira in spremlja delo generalov, presoja njihove razlike, upravlja tveganja, ocenjuje organizacijsko klimo in ukrepa v cilju njene obnove« (2001, 447).

Politiki postavljajo cilje in definirajo politiko ter strategije njihovega uresničevanja, avtorizirajo uporabo sile in določajo omejitve njene uporabe. Zagotavljajo vire za vojsko in jih uravnavajo glede na druge potrebe v družbi. Izbirajo in postavljajo najvišje poveljnike. Od vojakov pričakujejo odkrit nasvet, predanost poslanstvu in tehnične kompetence. Vojake morajo obvarovati pred podrobnimi vplivi na izbor oborožitve, izbor podrejenih poveljnikov, načrtovanje izvedbe vojaških delovanj, izbor metod napada ali obrambe in ureditev poveljniških razmerij v strukturi sil. Vojak mora razumeti politične omejitve, vendar mora imeti proste roke (Feaver in Kohn, 2001, 432).

Naloga politike je »jasno definirati okvir in pravila vojaške operacije, medtem ko je sama izvedba operacije znotraj danih političnih okvirov naloga vojaške profesije /.../ z drugimi besedami, mikrovodenje oboroženih sil ni stvar politike« (Prebilič, 2007, 9).

Po Huntingtonu je civilna avtoriteta odgovorna za administrativno-fiskalno funkcijo, ki obsega načrtovanje proračuna, nabave in gradnje ter materialno oskrbo. V politično-strateški funkciji, ki je sicer v domeni civilnega vodstva, pa nosi delež odgovornosti tudi vojaško vodstvo (Huntington, 1957, 428).

Civilne oblasti so odgovorne za določanje nacionalne strategije, nacionalnih virov in političnih ciljev ter odločajo o vojni. Pri določanju vloge in poslanstva vojske ter pravil delovanja pa si odgovornost delijo z vojsko (Gibson in Snider, 1993, 195).

Janowitzovo videnje mehanizmov, ki jih mora vzpostaviti Pentagon za učinkovit civilni nadzor, so obvladovanje proračuna, dodelitev poslanstva in nalog vojske, nasvet na področju zunanje politike, ki vpliva na uporabo vojske, ter vključenost civilistov v razvoj standardov nadaljevalnega vojaškega izobraževanja. Izpostavil je tudi nalogo civilistov pri vzpostavljanju meril za spremljanje učinkovitosti vojske; zanj je namen civilistov v obrambni strukturi razvoj standardov in meril za vrednotenje uspešnosti delovanja vojske (Janowitz v Feaver, 1996, 163).

Kot orodje za ustrezen civilni nadzor morata imeti zakonodajna in izvršna veja oblasti na voljo merila in informacije za presojanje stanja pripravljenosti in učinkovitosti vojske. Definiranje standardov, ki jih mora doseči vojska, je civilna odgovornost, čeprav jih ne more pripraviti brez sodelovanja vojske (Janowitz, 1964, v Nielsen, 2005, 66–68).

Gibson in Snider menita, da si vojaška in civilna oblast delita odgovornost pri opredelitvi vloge in poslanstva vojske ter pravil delovanja (1993, 195). Betz na vprašanje, kako zagotoviti učinkovitost oboroženih sil in hkrati njihovo učinkovito vodenje, odgovarja, da z mešano civilno-vojaško odgovornostjo (2004, 5). »Vojska je ustanova, ki lahko na najboljši način identificira grožnjo in ustrezen odgovor v okviru danega tveganja, vendar samo civilisti lahko določijo raven sprejemljivega tveganja za družbo« (Feaver, 1996, 154).

O prekrivanju vlog in nalog vojske in civilistov govorijo tudi Snider, Nagl in Pfaff (glej sliko 1). Področje, ki se po njihovem prekriva in na katerem lahko pride tudi do trenj, obsega definiranje vloge in nalog vojske ter pravil delovanja. To so pristojnosti civilnih avtoritet, vendar neposredno posegajo v način delovanja vojske, kar je sicer vojaška pristojnost. Nalog, ki jih vojska ne razume ali se nanje ni pripravljala, ne more uspešno izvesti. Omejitve delovanja, ki jih skozi pravila delovanja določajo civilisti, lahko onemogočijo uspešno uresničevanje poslanstva vojske. V obeh primerih je želeno, da civilisti poslušajo vojaški nasvet oziroma da pride do dvosmerne komunikacije.

Slika 1:
Prekrivanje
civilnega in
vojaškega
področja
Vir: Snider,
Nagl in Pfaff
(1999, 15).

S stališča odgovornosti za zagotovitev vojskovalne moči, kot jo opredeljuje slovenska vojaška doktrina (Furlan in drugi 2006), lahko ugotovimo, da obe strani nosita svoj del odgovornosti oziroma da brez deleža obeh vojsk ne more doseči potrebne moči. Da bi zagotovili potrebno idejno zasnovo oziroma intelektualno moč vojske, so civilne avtoritete odgovorne za odobravanje načel in doktrine, po katerih se vojska ravna³. Civilna odgovornost je tudi, da ustvari pogoje, da se lahko vojska uči na praktičnih izkušnjah, kar ne pomeni le vojaške vaje, temveč resnično uporabo v različnih situacijah. Pri bojni morali si vojaški in civilni del delita odgovornost za motivacijo in menedžment. Motiviranje pripadnikov vojske je neposredna odgovornost poveljujočih, vendar je odgovornost civilnih avtoritet, da ustvarijo pogoje v podporo motiviranja. Za vojaške aktivnosti, ki nimajo politične podpore, podpore v javnosti ali celo zmanjšujejo verodostojnost in legitimnost vojske v družbi, poveljniki zelo težko zagotovijo motiviranost vojakov. Prav tako je deljena odgovornost pri menedžmentu. Tako kot morajo poveljniki zagotoviti uspešno vodenje podrejenih glede na vire in cilje organizacije, mora biti učinkovito upravljanje vojske v celoti.

³ Na primer slovensko Vojaško doktrino je sprejela Vlada Republike Slovenije na svoji 76. seji, 1. junija 2006.

Preglednica 2:
Možne funkcije
nosilcev oblasti
Vir: Born (2003,
21–22).

	Parlament	Sodstvo	Izvršna oblast		
			Voditelj države	Vlada	Načelnik GŠ
Vrhovno poveljstvo	V nekaterih državah razpravlja oz. imenuje vrhovnega poveljnika.	Ustavno sodišče ocenjuje ustavnost predsednika ali vlade kot vrhovnega poveljnika.	V nekaterih državah je funkcija voditelja države le protokolarna, drugod pa ima tudi dejanske pristojnosti.	Vlada je vrhovni poveljnik med vojno.	V nekaterih državah funkcija vrhovnega vojaškega poveljnika obstaja le med vojno, v drugih gre za stalno funkcijo.
Varnostna politika	Razpravlja in sprejema varnostni koncept države in zakone.		Podpisuje zakone s področja varnostne politike.	Predlaga in izvaja varnostno politiko.	Svetuje vladi ter načrtuje, podpira in izvaja varnostno politiko.
Proračun	Odobrava proračun.			Predlaga proračun.	Svetuje vladi.
Zakoni s področja obrambe	Sprejema zakone.	Ustavno sodišče razlaga ustavnost zakonov.	Podpisuje razglasitve zakonov.	Predlaga zakone in sprejema podzakonske akte.	Svetuje vladi in izvaja zakone.
Osebjje	V nekaterih državah potrjuje imenovanja na pomembne funkcije.	Presoja zakonitost ravnanja osebja.	Imenuje glavne poveljnike in odobrava kadrovske načrte.	Imenuje glavne poveljnike.	Svetuje v zvezi s kadrovske načrte, izvaja kadrovske načrte in imenuje nižje poveljnike.
Nabave	Pregleduje oz. odobrava večje nabave orožja.	Presoja kršitve zakonov o korupciji in prevari.		Predlaga nabavo orožja.	Začenja in izvaja postopke za nabavo orožja.
Pošiljanje oboroženih sil v tujino/ gostitev tujih oboroženih sil	Daje predhodno ali naknadno soglasje.	Presoja zakonitost ravnanja oboroženih sil.		Pogaja se o mednarodni udeležbi in odloča o pravih delovanja.	Izvaja operativno poveljevanje.
Mednarodne pogodbe, članstvo v zvezah	Potrjuje mednarodne pogodbe.		Sklepa mednarodne pogodbe.	Odgovorna je za mednarodna pogajanja.	Svetuje vladi.

Zagotovitev bojne moči je deljena odgovornost. Civilni del zagotovi kadre, vojaški mora znati z njimi uspešno upravljati. Prav tako civilni del zagotavlja opremo in oborožitev, v vojski pa je odgovornost za določanje zahtev, kakšno potrebuje, za ravnanje z njo in zagotovitev njene uporabnosti. Deljena odgovornost nastopi pri

zagotavljanju potrebne vzdržljivosti, kar pomeni, da vojaška logistika zagotavlja, da bodo enote lahko opravljale naloge skozi daljše časovno obdobje, civilne oblasti pa morajo zagotoviti neprekinjen dotok potrebnih virov (finance, materialne rezerve). Funkcije nosilcev oblasti je opredelil Center za demokratičen nadzor nad oboroženimi silami v svojem priročniku za člane parlamentov (glej preglednico 2).

4 MODEL ANALIZE POVEZANOSTI CIVILNEGA NADZORA IN UČINKOVITOSTI VOJSKE

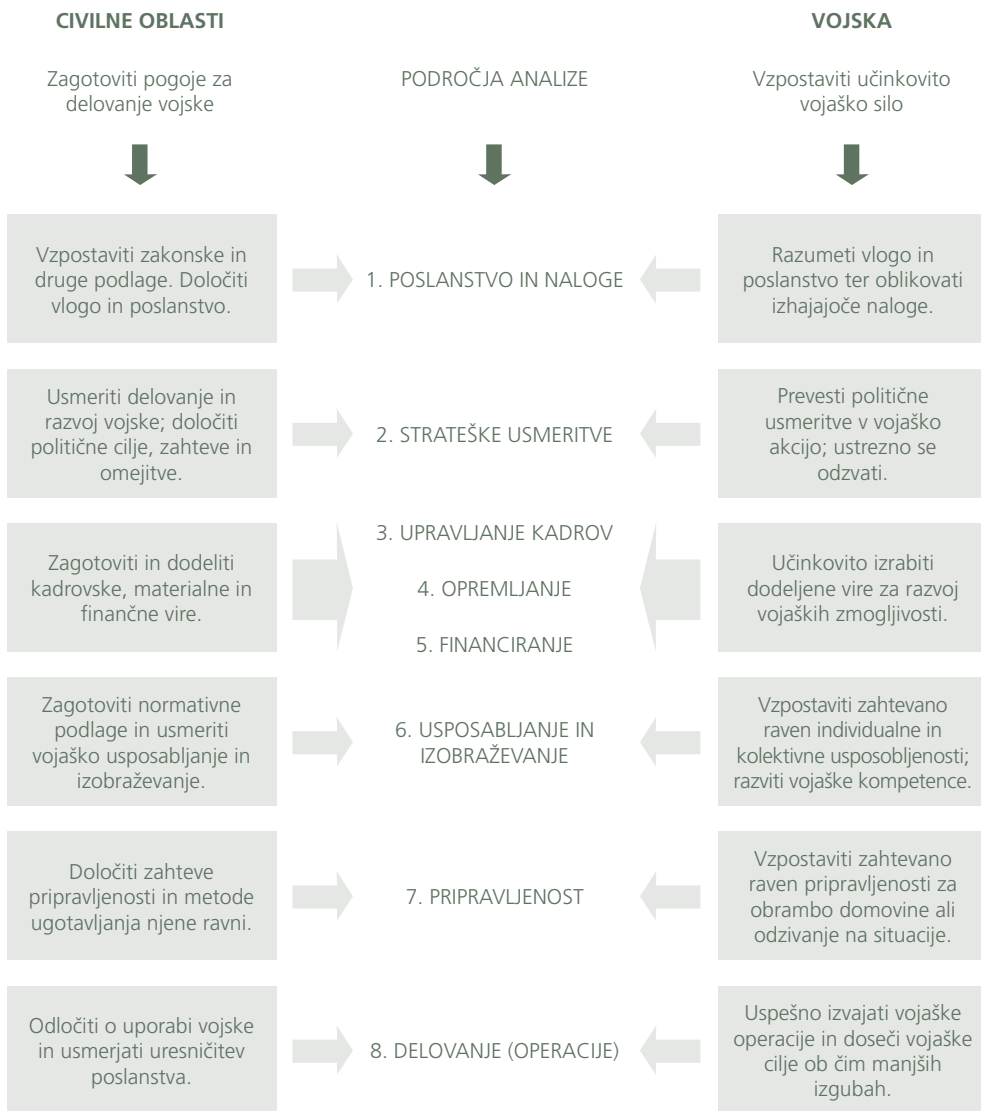
Da bi lahko ugotavljali vplive civilnega nadzora na učinkovitost vojske, je treba najprej opredeliti učinkovitost. Na podlagi mnenj različnih avtorjev in doktrinarnih načel za zagotovitev možnosti za učinkovito delovanje Slovenske vojske lahko ugotovimo, da je učinkovita vojska tista, ki razume svojo vlogo in poslanstvo ter je sposobna prevesti politične usmeritve v uspešen vojaški odziv in akcijo. Taka, ki je sposobna najbolje izrabiti dodeljene vire za razvoj vojaških zmogljivosti ter je usposobljena in pripravljena, da brani državo ali se odzove na različne situacije. Sposobna je izvajati bojne in druge operacije v pričakovanem ali odrejenem časovnem okviru ter z razpoložljivimi viri in je uspešna pri doseganju vojaških ciljev na način, ki povzroča čim manj izgub.

Če izhajamo iz definicije učinkovitosti, lahko določimo osem področij, ki zahtevajo vpogled v način izvajanja civilnega nadzora in njegov vpliv na vojsko: (1) poslanstvo in naloge, (2) strateške politične usmeritve in doktrine, (3) upravljanje kadrov, (4) opremljanje, (5) financiranje, (6) usposabljanje in izobraževanje, (7) pripravljenost in (8) izvajanje vojaških operacij (delovanje).

Model strukturne analize, ki omogoča iskanje odgovorov na vprašanja o vplivih civilnega nadzora na učinkovitost vojske, je predstavljen na sliki 2. Temelji na povezanosti odgovornosti in nalog izvajalcev nadzora s stanjem in delovanjem vojske. Izvajalci nadzora odrejajo poslanstvo in naloge, izdajajo usmeritve, dodeljujejo vire in uveljavljajo druge nadzorne mehanizme. Vojska uresničuje poslanstvo, izvaja naloge in prevaja politične usmeritve v vojaške operacije tako, da čim učinkoviteje izrabí razpoložljive vire. Vojska vzdržuje pripravljenost za obrambo države ali za odzivanje na situacije, ki določajo njeno uporabo. Civilne oblasti vzpostavljajo pogoje, da je lahko vojska učinkovita, vojska pa poskuša na podlagi teh pogojev na najboljši način vzpostaviti učinkovito bojno silo. Boljši ko so pogoji in učinkovitejše ko je izpolnjevanje civilnih odgovornosti, večja je verjetnost, da bo vojska učinkovitejša. Toda učinkovit civilni nadzor sam po sebi ne zagotavlja učinkovitosti. To je naloga vojske.

Kakovostna pokazatelja učinkovitosti vojaške organizacije sta pripravljenost in delovanje (izvedba vojaških nalog). Pripravljenost je merljiva, metode ugotavljanja so predpisane in neposredno odražajo kakovost vojaške organizacije. Bolje pripravljena vojska je tudi učinkovitejša pri opravljanju svojih nalog. Delovanje daje neposreden odgovor na vprašanje, ali je vojska sposobna opraviti svoje naloge.

Slika 2:
Model odnosa
med civilnim
nadzorom in
učinkovitostjo
vojske

Učinkovita vojska zmaguje v vojni, v miru ali krizi pa »zmaguje« v operacijah kriznega odzivanja, pri zaščiti in reševanju ob naravnih in drugih nesrečah ipd. Učinkovita vojska te naloge opravi v pričakovanem obsegu in času ter na visoki strokovni ravni, ki pomeni tudi najboljši izkoristek virov glede na nalogo, zato lahko razumemo odnos med civilnim nadzorom in učinkovitostjo vojaške organizacije tudi kot poenostavljeno matematično enačbo (glej sliko 3).

Slika 3:
Civilni nadzor
in učinkovitost
vojske

$$\begin{aligned} \text{VHOD (INPUT) = IZHOD (OUTPUT)} \\ \text{UČINKOVIT CIVILNI NADZOR = UČINKOVITA VOJSKA} \\ \text{NALOGE + USMERITVE + VIRI - OMEJITVE = PRIPRAVLJENOST + DELOVANJE} \end{aligned}$$

Učinkovit civilni nadzor (po Huntingtonu objektivno) »proizvaja« učinkovito vojaško organizacijo. Bolje ko so naloge definirane in zagotovljeni viri ter usmeritve za delovanje vojske in manjši ko so negativni ali omejevalni učinki mehanizmov nadzora (omejitve), učinkovitejša je lahko vojska oziroma sta višji njena pripravljenost ter sposobnost delovanja. Kakovostna opredelitev nalog, ki temelji na zakoniti in doktrinarni uporabi vojske, razumljive politične usmeritve, ki omogočajo prepoznavanje vojaških ciljev, ter viri v obsegu, ki omogoča izvedbo nalog, krepijo učinkovitost vojske. Operativno-taktične usmeritve (mikromenedžment), pravila delovanja ter omejevanje svobode delovanja in razpolaganja z lastnimi viri (vsiljeni mehanizmi nadzora) zmanjšujejo možnosti učinkovitega uresničevanja poslanstva.

Sklep Uresničevanje civilnega nadzora nad vojsko v praksi ne pomeni le izvajanje nadzora, temveč tudi skrb za zagotovitev pogojev, da lahko učinkovito deluje in ima potrebno legitimnost v družbi. Kar nekaj avtorjev je opozorilo, da lahko civilni nadzor negativno vpliva na vojsko in ji omejuje ali celo onemogoča doseganje sposobnosti za učinkovito izpolnjevanje svojega poslanstva ter da lahko mehanizmi nadzora povzročijo nesposobnost vojske in tako zmanjšujejo varnost države. Opozarjajo na okoliščine, ko lahko civilni nadzor povzroči ravno nasprotno od želenega – namesto stabilnih civilno-vojaških odnosov vodi v civilno-vojaške konflikte in zmanjšano varnost. Zato je preučevanje povezanosti civilnega nadzora in učinkovitosti vojske pomembno za pravočasno odkrivanje morebitnih neustreznosti nadzora, ki je lahko sicer učinkovit in vojski preprečuje neželjeno vedenje, vendar lahko pri tem proizvaja »stransko škodo« in negativno vpliva na njeno učinkovitost. S tem pa tudi na nacionalno varnost.

Predstavljeni teoretični okvir in analitični model lahko podpreta izvedbo raziskave o kakovosti udejanjanja civilnega nadzora v demokratični družbi s poudarkom na iskanju odgovora na vprašanje, ali civilni nadzor nad vojsko pozitivno vpliva na doseganje njene učinkovitosti in podpira njeno vlogo v družbi oziroma ali morebitna neučinkovitost vojske pomeni, da civilni nadzor ni ustrezen.

Literatura

1. Amalietti, P., 1996. *Sun Tzu. Umetnost vojne*. Ljubljana: Založba Amalietti.
2. Avant, D., 2007. *Political institutions and military effectiveness. Contemporary United States and United Kingdom. V Creating military power. The sources of military effectiveness*, ur. Risa Brooks in Elisabeth Stanley, 80–103. Stanford: Stanford University Press.
3. Betz, J. D., 2004. *Civil-military relations in Russia and eastern Europe*. London: Routledge Curzon.
4. Bland, L. D., 1999. *A unified theory of civil-military relations. Armed forces & Society* 26 (1): 7–26.
5. Boene, B. in Bredow W., 1999. *The military in common-risk societies; elements of comparison among nine countries of west, central and east Europe. V Military and Society in 21st century Europe. A comparative analysis*, ur. Jürgen Kuhlmann in Jean Callaghan, 305–331. George C. Marshall, European center for security studies. London: Transaction publishers.
6. Born, H., 2003. *Parlamentarni nadzor nad varnostnim sektorjem: načela, mehanizmi in praksa*. Ženeva: Centre for the democratic control of armed forces.
7. Brooks, A. R., 2007. *Introduction: the impact of culture, society, institutions, and international forces on military effectiveness. V Creating military power. The sources of military effectiveness*, ur. Risa Brooks in Elizabeth Stanley, 1–26. Stanford: Stanford University Press.
8. Bruneau, C. T., in Goetze B. R. jr., 2006. *Ministries of defense and democratic control. V Who guards the guardians and how. Democratic civil-military relations*, ur. Thomas Bruneau in Scott Tollefson, 71–100. Austin: University of Texas Press.
9. Bruneau, C. T. in Matei C., 2008. *Towards a new conceptualization of democratization and civil – military relations. Democratization* 15 (5): 909–929.
10. Bruneau, C. T., 2009. *Civil – military relations in the global context. Gradivo za predavanje. Monterey: Center for civil-military relations* (4. 6. 2009).
11. Burk, J., 1998. *The logic of crisis and civil-military relations theory. Armed forces & Society* 24 (3): 455–462.
12. Clunan, A., 2008. *Globalization and the impact of norms on defense restructuring. V Global politics of defense reform*, ur. Thomas Bruneau in Harald Trinkunas, 35–45. New York: Palgrave MacMillan.
13. Cohen, A. E., 2003. *Supreme command. Soldiers, statements and leadership in wartime*. New York: Anchor Books.
14. Cottey, A., Edmunds, T. in Forster A., 2002. *The second generation problematic: rethinking democracy and civil-military relations. Armed Forces & Society* 29 (1): 31–56.
15. Desch, C. M., 1999. *Civilian control of the military. The changing security environment*. Baltimore: John Hopkins University Press.
16. Edmunds, T., 2004. *Defense reforms in Croatia and Serbia – Montenegro. Adelphi papers*. New York: Routledge.
17. Feaver, D. P., 1996. *The civil-military problematique. Huntington, Janowitz and the question of the civilian control. Armed forces & Society* 23 (2): 149–178.
18. Feaver, D. P., 2003. *Armed servants: agency, oversight and civil – military relations*, 75–95. London: Harvard University Press.
19. Feaver, D. P. in Kohn H. R., 2001. *Soldiers and civilians. The civil-military gap and American national security. BCSIA Studies in International Security*. Cambridge: The MIT Press.
20. Flückiger, S.I., 2008. *Armed forces, civil society and democratic control: concepts and challenges*. Zürich: International peace bureau.
21. Furlan, B. in drugi. 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: PDRIU.

22. Furlan, B., 2012. *Civilni nadzor in delovanje vojske. Doktorska disertacija*. Ljubljana: FDV.
23. Gibson, P. C. in Snider M. D., 1993. *Civil-military relations and the potential influence: a look at the national security decision-making process*. *Armed forces & Society* 25 (2): 193–218.
24. Gilman, E. in Detlef E. H., 1995. *Democratic and civil control over military forces. Case studies and perspectives*. Rim: NATO Defence College.
25. Giraldo, J., 2009. *The legislature and democratic civil-military relations*. Gradivo za predavanje. Monterey: Center for civil-military relations (4. 6. 2009).
26. Grizold, A., 1990. *Militarizacija in vojaško-industrijski kompleks*. Časopis za kritiko znanosti. Ljubljana: Študentska zložba.
27. Hespring, D., 1999. *Samuel Huntington and communist civil-military relations*. *Armed forces & Society* 25 (4): 557–577.
28. Huntington, S., 1957. *The soldier and the state. The theory and politics of civil-military relations*. Boston: Harvard university press (13. izdaja, 1998).
29. Jelušič, L., 1992. *Legitimnost vojaštva v sodobni družbi. Doktorska disertacija*. Ljubljana: FDV.
30. Nielsen, C. S., 2005. *Civil – Military relations theory and military effectiveness*. *Public Administration and Management* 10 (2): 61–84.
31. Prebilič, V., 2007. *Civilno vojaški odnosi po vstopu v Nato in EU – praktični vidik civilnega nadzora na OS z analizo razmerij med zakonodajno in izvršno oblastjo ter evroatlantskimi povezavami Severnoatlantsko zavezništvo in EU*. Raziskovalni projekt šifra. M5-0187. Ljubljana: Obramboslovni raziskovalni center FDV.
32. Shiff, L. R., 1996. *Concordance theory: a response to recent criticism*. *Armed forces & Society* 23 (2): 277–283.
33. Snider, M. D., Nagl A. J., in Pfaff T., 1999. *Army professionalism, the military ethic, and officership in the 21st Century*. Carlisle: Strategic Studies Institute.

VLOGA ZDRUŽENEGA BOJEVANJA RODOV V OKOLJU HIBRIDNEGA VOJSKOVANJA V KONTEKSTU TRENUTNEGA STANJA IN RAZVOJNIH MOŽNOSTI SV

ROLE OF COMBINED ARMS WARFARE IN HYBRID WARFARE ENVIRONMENT IN THE CONTEXT OF SAF'S CURRENT SITUATION AND DEVELOPMENTAL OPPORTUNITIES

Povzetek Prispevek se ukvarja z vprašanjem sodobnega vojskovanja. Narava vojne se v času ne spreminja, spreminjajo pa se oblike in metode, s katerimi se vojne vodijo. V zadnjem času je moderno govoriti o hibridnem vojskovanju, kako ga kdo pojmuje, pa je zelo različno in odvisno od avtorjev. Članek poskuša pokazati, da pod pojmom hibridnega vojskovanja ne najdemo velikih revolucionarnih sprememb v oblikah in metodah vojskovanja in da je za zmago v sodobnem spopadu še vedno zelo relevanten koncept združenega bojevanja rodov, ki pa ga je treba razumeti v okviru sodobnega vojskovališča, katerega glavni značilnosti sta boj v informacijskem prostoru in »hibridnost«. Članek podrobneje pogleda tudi na strukturo enot taktične ravni SV, in sicer z vidika združenega bojevanja rodov in delovanja na hibridnem vojskovališču.

Ključne besede *Slovenska vojska, združeno bojevanje rodov, hibridno vojskovanje, brigada, polk/bataljon.*

Abstract The article deals with the problems of modern warfare. The nature of war does not change through time; what changes is the ways and methods of conducting it. Lately, it has been popular to talk about hybrid warfare, but its perceptions vary significantly according to authors. The aim of the article is to show that the term hybrid warfare does not bring anything revolutionary to the ways and methods of warfare and that today, the concept of combined arms is still very relevant for winning a contemporary conflict. However, it has to be perceived from the perspective of a contemporary battlefield whose main characteristics are cyber warfare and its hybrid nature. The article also discusses in detail the structure of the Slovenian Armed Forces' tactical level in terms of combined arms and »hybrid« warfare.

Key words *Slovenian Armed Forces, combined arms warfare, hybrid warfare, brigade, regiment/battalion.*

Uvod Ameriški general McMaster je opredelil »/.../ štiri nespremenljive karakteristike vojne (McMaster, 2015, str. 7–10). Prvič, vojna je politična: je samo del širšega koncepta, s katerim je mogoče doseči uspeh v konfliktu med igralci na mednarodni politični sceni. Vojne ni mogoče ločiti od njene politične narave in izogibati se je treba teorijam, ki obljublajo hitre, nezapletene in poceni zmage, temelječe na premoči v tehnologiji. Drugič, vojna je človeška: ljudje se še vedno vojskujejo zaradi enakih vzrokov kot pred 2500 leti – strahu, časti in interesa. Tretjič, vojna je negotova: načrti ne morejo narekovati poteka dogodkov in napredek v vojni ni linearen ali predvidljiv. Četrtič, vojna je spopad volj: edini cilj v vojni mora biti zmaga, vse drugo je kontraproduktivno in nepotrebno. Zmaga pa pomeni (racionalno) odločnost, da dosežeš vzdržljiv rezultat, običajno politični, ki ustreza tvojim vitalnim interesom, in ne nujno brezpogojne predaje ali dviga kakršne koli omejitve na količino uporabljene sile. Kot bi dejal Clausewitz, je zmaga dosežena, ko je sovražnik prepričan, da je premagan.«

Z njimi je namreč želel poudariti nespremenljivo naravo vojne. Vojne se danes vodijo z najrazličnejšimi tehnologijami in na najrazličnejše načine, toda noben izmed njih, pa naj se nam zdi še tako nov, sam po sebi ne spreminja narave vojne, ki je politični, človeški in negotov spopad volj.

Če torej sprejmemo, da je narava vojne nespremenljiva, pa se moramo hkrati zavedati, da se zelo spreminjajo načini in koncepti vodenja vojn. Na načine in koncepte vodenja vojn pa ne vplivajo le spremembe v tehnologiji, temveč tudi spremembe v družbenih odnosih. Med temi koncepti je tudi združeno bojevanje rodov. Članek pred vami bo predvsem poskušal pogledati, ali ima koncept združenega bojevanja rodov (ZBR) še relevantno vlogo v sodobnem vojskovanju in kaj ta pojem na sodobnem vojskovališču sploh skriva.

Da bi lahko to bolje razumeli, bo najprej treba pogledati, kaj se pravzaprav skriva za pojmom združenega bojevanja rodov in kakšne so temeljne značilnosti sodobnega vojskovanja, ki ga bomo za ta članek imenovali hibridno vojskovanje. Opredelili bomo tudi vlogo in naloge združenega bojevanja rodov v vojskovanju te vrste in nazadnje skušali ugotoviti, kje na tem področju je Slovenska vojska.

1 HIBRIDNO VOJSKOVANJE

Pred nadaljnjo obravnavo združenega bojevanja rodov se moramo nujno vprašati, s kakšnim sovražnikom so danes oborožene sile sploh soočene in seveda, ali je za spopad s takšnim sovražnikom koncept združenega bojevanja rodov primeren. Vztrajanje na konceptu bojevanja, ki ne omogoča ustreznega odziva na grožnjo, je namreč nesmiselno.

Zavezniška doktrina ne pozna pojma hibridna grožnja ali hibridno vojskovanje, pozna pa pojem asimetrične grožnje, ki je »/.../ grožnja, ki izhaja iz morebitne uporabe različnih sredstev ali metod z namenom preslepiti ali izničiti sovražnikovo moč,

pri čemer izkorišča njegove slabosti za doseganje neporocionalno pomembnega rezultata.«¹ (AAP-06, 2013, str. 2–A–20)

Doktrina vojske ZDA pozna pojem hibridne grožnje. »Hibridna grožnja je raznolika in dinamična kombinacija regularnih sil, neregularnih sil, teroristov, kriminalnih elementov ali kombinacija le-teh, vseh sodelujočih, da bi dosegli skupne koristne učinke.« Kot nadalje pravi njihova doktrina, »/.../ vojska ZDA izvaja vojskovanje tako proti konvencionalnim kot hibridnim grožnjam.«² (ADP 3-0, 2011, str. 4, 5)

Brigadir Škerbinc ugotavlja da /.../ *hibridno vojskovanje združuje in ustvarja sinergijske učinke materialnih in kognitivnih zmogljivosti oziroma konvencionalnih in nekonvencionalnih zmogljivosti ter odkrito ali prikrito agresivno, brez upoštevanja legalnih omejitev, ob simultani uporabi vseh elementov nacionalne moči vsiljuje svojo voljo sovražnikom pri doseganju svojih mednarodno nelegitimnih strateških ciljev. Zanj naj bi bili značilni hkratna uporaba konvencionalnih, specialnih in neregularnih sil ter plačancev, intenzivna uporaba propagande, psihološke operacije in zavajanje, agresivni ekonomski pritiski, ustvarjanje in uporaba petokolonašev ter ofenzivno kibernetiko delovanje.* (Škerbinc, RO maj 2015, str. 26)

Puyvelde ugotavlja, da se vseh 28 članic Natovega zavezništva ne more poenotiti o tem, kaj sta hibridna grožnja in hibridno vojskovanje, in da je potemtakem tudi nemogoče oblikovati jasno strategijo spopadanja s hibridno grožnjo (Puyvelde, 2015, str. 3). Nasprotno meni, da je uporaba termina hibridno celo nevarna, saj implicira neko novo obliko grožnje oziroma vojskovanja, v resnici pa ne gre za nič novega. Termin ima torej po njegovem samo opisno vrednost v tem, da z enim izrazom poimenujemo kombinacijo konvencionalnih in nekonvencionalnih groženj in sovražnikov (Puyvelde, 2015, str. 2).

Schadlow ugotavlja, da se pojem hibridno vojskovanje nanaša na sredstva vojskovanja, ne pa na načela, cilje ali samo naravo vojne (Schadlow, 2015, str. 3). Da torej ne gre za nič drugega, kot za kompleksno mešanico že znanih in poznanih oblik vojskovanja, ki v naravo vojne ne vnašajo nič revolucionarno novega. Ugotavlja pa, da ima zavezništvo (Nato) s tem precej velike težave, ker vidi posamezne elemente hibridnega vojskovanja ločeno, kot nekakšne osamljene incidente, ne zmore ali noče pa videti vseh povezav in tako celotne grožnje (Schadlow, 2015, str 1–3).

Po drugi strani ruska vojaška doktrina svoje značilne akcije opredeljuje s souporabo preciznega, elektromagnetnega, laserskega in infrazvočnega orožja, z računalniškimi sistemi, vozili brez posadke in robotizirano opremo. (Ruska vojaška doktrina, 2010, t. 15)

¹ *A threat emanating from the potential use of dissimilar means or methods to circumvent or negate an opponent's strengths while exploiting his weaknesses to obtain a disproportionate result.*

² *A hybrid threat is the diverse and dynamic combination of regular forces, irregular forces, terrorist forces, criminal elements, or a combination of these forces and elements all unified to achieve mutually benefitting effects... Army forces conduct regular and irregular warfare against both conventional and hybrid threats.*

Pojem hibridnega vojskovanja torej ne prinaša nič pretresljivo novega. Sodobno vojskovanje ostaja, kot je vedno bilo. Temeljne značilnosti vojne se s prihodom informacijske dobe niso spremenile, kot ugotavlja že McMaster (v uvodu). So se pa spremenile razsežnosti vojskovanja, ki bolj kot kdaj koli vključuje vse pore družbenega življenja.

Oborožene sile morajo biti danes pripravljene na sovražnika, ki akcij ne bo izvajal le v vojaškem spektru, temveč tudi v informacijsko/kibernetskem prostoru, z uporabo psiholoških in ekonomskih operacij itn.

V nadaljevanju pa bomo skušali pogledati, kakšna je vloga koncepta združenega bojevanja rodov v spopadu s takšnim sovražnikom, ki ga bomo v članku imenovali hibridni, a ob jasnem zavedanju, da ne gre za nekaj novega, temveč za kombinacijo različnih groženj, ki so na različne načine povezane in zato izjemno zapletene.

2 ZDRUŽENO BOJEVANJE RODOV

Zavezniška doktrina pozna pojma *combined arms* (AJP-3.2., 2009, *Lexicon-6*)³ in *combined arms force* (ATP-3.2.1., 2009, str. 3–2)⁴. Ko govori o *combined arms*, govori o združevanju več rodov, kot so pehota, oklep, artilerija in letalstvo, ko pa govori o *combined arms force* (slov. bojna skupina), govori o združevanju več rodov, ki jih podpira ustrezen element zagotovitve bojnega delovanja. Bojna skupina naj bi predstavljala uravnoteženo silo komplementarnih zmogljivosti, v kateri različne zmogljivosti premagujejo omejitve druga druge.

Vojaška doktrina Slovenske vojske govori o bojnih skupinah kot o temeljnem pristopu k organiziranju za bojno delovanje, pri katerem se glede na poslanstvo združujejo enote rodov v četne, bataljonske in brigadne bojne skupine. To združevanje povzroča učinke, ki se medsebojno dopolnjujejo ali krepijo. Bistvo uveljavljanja tega načina organiziranja sil je učinkovita usklajenost vseh bojnih funkcij. Vsak del ima sicer drugačen namen, vendar je namera oblikovati usklajen učinek proti sovražniku (VD, 2006, str. 28). Vojaška doktrina govori tudi o tem, da je za uresničitev cilja bojnega delovanja sil Slovenske vojske pri izvajanju vojaške obrambe Republike Slovenije »/.../ nujno vzpostaviti učinkovito sodelovanje sosednjih enot, enot različnih rodov in služb, enot zavezništva in nosilcev civilnih zmogljivosti.« (VD, 2006. str. 66)

³ AJP-3.2, *Lexicon-6 Combined arms; Application of several arms, such as infantry, armour, artillery and aviation.*

⁴ ATP-3.2.1, str.3-2 *A combined arms force is the grouping and application of several arms such as infantry, armour, engineer, artillery and aviation, supported by an appropriate combat service support element. They provide and balanced mix of complementary capabilities and help offset the limitations of their constituent parts. They may be fixed groups or ad hoc that come together for specific tasks and operations and then redeploy to their parent organisations upon task completion.*

Doktrina vojske ZDA pozna pojem *combined arms maneuver*⁵ kot aplikacijo elementov bojne moči v enotni akciji, da bi se premagale sovražnikove kopenske sile in dosegle fizična, začasna in psihološka prevlada nad sovražnikom ter prevzela in izkoristila pobuda (ADP 3-0, 2011, str. 6). Pod pojmom *combined arms warfare*⁶ pa razume široko uporabo zelo natančne in ubojne oborožitve, visoko stopnjo taktične mobilnosti, dinamično naravo, hitro spreminjanje situacije in velik prostorski obseg območij delovanja enot (ADP 3-90, 2012, str. 10). Posamezniki, skupine, oddelki in enote se morajo vsi usposablјati kot del združenega bojevanja rodov. (ADP 7-0, 2012, str. 2)

Doktrina oboroženih sil Velike Britanije govori o tako imenovanih *combined arms groupings*, ki združujejo več rodov (pehota, oklep, letalstvo, artilerijo in inženirce), da bi hkrati izrabili in povečali njihovo bojno moč. Med temi oblikami je tudi bojna skupina, ki združuje več rodov na temelju poveljstva, oklepne, izvidniške, pehotne ali letalske enote in je oblikovana za opravljanje širokega spektra taktičnih nalog. Pri tem pa mora biti oblikovana tako, da hkrati lahko izpolnjuje štiri naloge. Zagotoviti mora zaščitne sile, ki sovražnika poiščejo, pridobijo informacije in ga vežejo, manevrske sile, ki odločilno delujejo na sovražnika, sile za izrabo uspeha in rezervo (ADP, 2010, str. 4–6).

Oborožene sile Ruske federacije so zgrajene na tradiciji vojaške misli Sovjetske zveze, ki je v obdobju pred drugo svetovno vojno razvila koncept tako imenovane globoke bitke (angl. Deep battle). Gre za koncept združenega bojevanja rodov, ki je nastal kot odgovor na povečane zmogljivosti sistemov ognjene podpore (artilrije in letalstva) ter pojav mehaniziranih in zračnodesantnih sil. S pojavom teh sil in njihovih zmogljivosti je namreč postal nevaren tudi sovražnik, lociran več kilometrov za prednjo črto stika, ki ga je bilo treba napasti z enako odločnostjo kot sovražnika v neposrednem stiku. Tako so ugotovili, da je zaradi nevarnosti po globini kot tudi potenciala lastnih sil za ogenj in manever po tej globini nujno združeno bojevanje rodov (FM 100-2-1, 1984, str. 2–6).

Koncept je temeljil na hkratnem delovanju artilrije in letalstva po celotni globini sovražnikove obrambe, hkrati z napadom tankov in pehote, ki bi prebili sovražnikovo obrambo na taktični ravni in nato hitro ter odločno prodrli v globino operativnega območja. Temu bi sledilo uničenje sovražnikovih komunikacijskih linij ter centrov poveljevanja in kontrole (v nadaljevanju PINK), zaradi česar bi prišlo do razpada preostanka sovražnikovih obrambnih linij. To je zahtevalo visoko stopnjo usklajevanja in nadzora različnih rodov pod enotnim poveljstvom, tako na stopnji načrtovanja kot izvedbe bojnih aktivnosti (FM 100-2-1, 1984, str. 2–6).

⁵ "Combined arms maneuver is the application of the elements of combat power in unified action to defeat enemy ground forces; to seize, occupy, and defend land areas; and to achieve physical, temporal, and psychological advantages over the enemy to seize and exploit the initiative..."

⁶ "Combined arms warfare is characterized by the widespread application of highly accurate and lethal weapons, a high degree of tactical mobility, a dynamic nature, rapid situational changes, and the large spatial scope of unit areas of operations."

Po koncu hladne vojne je prišlo v Rusiji na vojaškem področju do velikih sprememb. Dejstvo pa je, da Rusi niso mirovali. Med vojnami v Zakavkazju in z Gruzijo leta 2008 so pridobili kar nekaj izkušenj. Te so pokazale na velike pomanjkljivosti ruske vojske na področjih informacijske tehnologije in doktrine (Thomas v Blank & Weitz, 2010, str. 265). Ruska vojaška doktrina iz leta 2010 še vedno predvideva, da bodo za vojaške konflikte značilne hitrost, visoka stopnja destruktivnosti, hitrost manevriranja z enotami in ognjeno močjo ter uporaba različnih visoko mobilnih sil. Za doseganje ciljev pa bodo odločilnega pomena strateška pobuda, stabilnost države in vojaškega sistema PINK ter zagotavljanje prevlade na kopnem, morju, v zraku in v vesolju (Ruska vojaška doktrina, 2010, t. 14).

Sodobni ruski vojaški teoretiki (npr. V. Slipchenko in V. Riabchuk) govorijo o vojskovanju šeste generacije, ki je nelinearno in nekontaktno (angl. noncontact) in katerega sestavni del so globoki udari s preciznim orožjem kot obliko prisile. Teorija nekontaktnega vojskovanja temelji na treh ciljih, ki jih je treba doseči, da bi zmagali v vojni: (1) uničiti sovražnikove oborožene sile (po pravilu na njegovem ozemlju); (2) uničiti sovražnikov ekonomski potencial; (3) zamenjati sovražnikov politični sistem (Slipchenko, 2005, str. 16). Če pogledamo vse tri cilje, je na prvi pogled jasno, da jih je mogoče doseči z zelo različnimi sredstvi, od konvencionalnega in nekonvencionalnega delovanja prek terorizma, informacijskega delovanja in vstajništva.

Žal ni dostopna ruska vojaška literatura, iz katere bi bilo razvidno, ali ruska vojska še naprej goji koncept združenega bojevanja rodov v obliki tako imenovane globoke bitke ali kako drugače. Je pa mogoče sklepati, da je združeno bojevanje rodov le del širše strategije hibridnega vojskovanja, ki ga, kot ugotavlja Schadlow, »/.../ Rusi obvladajo, Nato pa ne« (Schadlow, 2015, str. 3). Konflikt na Krimskem polotoku in njegova končna priključitev Ruski federaciji sta dokončno pokazala, da ruska vojaška miselnost ni več omejena z zamislivi konvencionalnega vojskovanja in da so ruska prizadevanja za modernizacijo oboroženih sil omogočila večje zmogljivosti za izvedbo dobro usklajenih specialnih operacij (Sinovets & Renz, 2015, str. 7).

Združeno bojevanje rodov v ruski vojski ima nedvomno še vedno pomembno vlogo, vendar ne moremo oceniti, kako sposobna je v izvajanju kompleksnih operacij, ki bi združevale kopenske, mornariške in zračne enote v boju proti sposobnemu sovražniku (Sinovets & Renz, 2015, str. 7). Predvsem pa menimo, da ga moramo razumeti v okviru teorije nekontaktno vojne.

Združeno bojevanje rodov ni nekaj novega niti ni omejeno na 20. in začetek 21. stoletja, temveč ga poznamo skozi vso zgodovino vojskovanja, le da so ga različne vojske različno uspešno uporabljale, skladno s tehnologijo, ki je bila na voljo. Če na primer pogledamo rimsko vojsko na višku imperija, lahko ugotovimo, da je šlo za vojsko, ki je v legiji združevala njegove elemente. Sovražnik, s katerim se je ta legija spopadla, je bil vsakokrat drugačen, od barbarskih plemen na vzhodnoevropskih

mejah imperija, prek vstajnikov v današnji Palestini, do povsem konkurenčnih in enako profesionalnih vojsk v Perziji. Lahko bi celo rekli, da je bil hibriden.

House v svoji analizi združenega bojevanja rodov od začetka 20. stoletja in pojava vojsk industrijske dobe ugotavlja nekaj splošnih trendov v razvoju združenega bojevanja rodov (House, 1984, str. 188–190):

1. *integracija* vedno večjega števila rodov na vedno nižji organizacijski ravni, da bi uskladili zmogljivosti mobilnosti, ognjene moči in zaščite, ob tem pa bi te hkrati predstavljale bolj zapletene grožnje sovražnikovim enotam;
2. vsi rodovi in službe potrebujejo enako stopnjo *mobilnosti* in skoraj enako stopnjo oklepne *zaščite*, kot jo imajo enote, ki jih podpirajo;
3. rodovi znotraj organizacije morajo biti primerno *uravnoveženi*⁷, sestavljeni tako, da so učinkoviti glede na doktrino. Enote nad bataljonsko ravno, na kateri en rod številčno prevladuje nad drugimi, so lahko učinkovite v posebnih situacijah, vendar jim manjka fleksibilnosti. Podobno imajo tudi specializirani rodovi in elite vseh vrst posebne zmogljivosti, ki pa morajo biti uravnovežene z njihovimi ranljivostmi, ko jih ne podpirajo drugi rodovi;
4. vprašanje *sodelovanja* zračnih in kopenskih sil;
5. vprašanje sposobnosti in učinkovitosti obrambe različnih rodov in služb ob sovražnikovem *prodoru*.

Težnje po integraciji rodov na vedno nižji organizacijski ravni imajo seveda nekaj omejitev, zaradi katerih ni pričakovati združenega bojevanja rodov na ravni voda in oddelkov. Prva težava sta poveljevanje in kontrola. Združeno bojevanje rodov zahteva precej zapleten sistem PINK, ki ga enote brez štabov težko vzpostavijo. Druga velika težava pa je usposobljenost kadra za razmere združenega bojevanja rodov. Morda je tako še mogoče pričakovati bojno organiziranost na ravni čete, ki vključuje različne rodove, tako imenovane četne bojne skupine, a le v zelo omejenem obsegu. Na ravni poveljnika čete sicer že lahko pričakujemo ustrezno znanje in razumevanje vloge in naloge združenega bojevanja rodov (npr. četna bojna skupina, sestavljena iz dveh mehaniziranih in enega oklepnega voda ali kombinacija pehote in inženircev), na nižji ravni pa ne, saj se tu soočimo s težavo, ker ni ustrezno usposobljenega poveljniškega kadra.⁸ Kar seveda ne pomeni, da poveljnik voda ne more dobiti v podporo npr. artilerijske baterije.

House je analizo opravil leta 1984 in ugotovil, da so se ameriške zračne in kopenske sile po drugi svetovni vojni vedno znova morale učiti sodelovanja, ker tega v miru prej niso počele. Danes pa na podlagi dogajanja v vojnah po letu 1991 lahko ugotovimo, da je ta integracija na razmeroma visoki ravni in so vsaj v Natu razvite procedure in doktrine, ki so to težavo premagale.

⁷ *Uravnoveženost pomeni, da imajo enote za manevrske elemente na voljo ustrezno število elementov ognjene podpore, inženirstva in drugih nujnih zmogljivosti rodov in služb.*

⁸ *To izkušnjo so imeli v francoskih oboroženih silah (House, 1984, str. 170).*

House je izpostavil vprašanje obrambe različnih rodov, če pride do sovražnikovega prodora obrambnih linij. Ta težava je bila seveda kritična v okolju klasičnega vojskovanja, ko so bile frontne črte jasno opredeljene. V okolju hibridnega vojskovanja je ta težava lahko le še večja, saj je sovražnik hkrati povsod – pred nami, za nami, med nami, levo in desno.

3 ZDRUŽENO BOJEVANJE RODOV V OKOLJU HIBRIDNEGA VOJSKOVANJA

Vojna na ravni vojaka kljub vznesenim besedam o časti, pogumu in spopadu volj ostaja naporno, umazano in krvavo početje, kljub vsemu napredku v sodobni informacijski tehnologiji. Sovražnik, s katerim se danes soočamo, ni enoznačen, še manj so to izključno in samo oborožene sile, kot jih razumemo v zahodni civilizaciji.

V okoliščinah hibridnega vojskovanja temeljne predpostavke združenega bojevanja rodov postanejo še pomembnejše. Različne rodove in službe je treba integrirati na čim nižji organizacijski ravni, pri čemer pa je treba zagotoviti njihovo ustrezno uravnoteženost, le tako namreč lahko zagotovimo ustrezno odzivnost na najrazličnejše grožnje, v kateri bodo pomanjkljivosti enega rodu ali službe kompenzirane z zmogljivostmi druge.

Mobilnost in predvsem oklepna zaščita različnih rodov in služb morajo biti čim bolj izenačeni, saj se bo sovražnik v hibridnem vojskovanju nujno najprej osredotočil na najšibkejše člene.

Sodelovanje zračnih in kopenskih sil danes ni več tako problematično, so pa problematični veliki ubojni učinki sodobne oborožitve in z njimi povezana kolateralna škoda in njeno obvladovanje.

Če je House v začetku 80. let prejšnjega stoletja govoril o problemu obrambe različnih rodov in služb ob sovražnikovem prodoru, je ta problem v hibridnem vojskovanju samo še večji. Narava hibridnega vojskovanja predpostavlja, da ni več povsem jasnih linij spopadov, pač pa je sovražnik lahko kjer koli (informacijsko-kibernetsko delovanje, terorizem, vstajništvo). Sodelovanje rodov in služb v spopadu s tovrstnim sovražnikom je odločilnega pomena. Čeprav menimo, da sodobna informacijska tehnologija ni kaj dosti pripomogla k dvigu Clausewitzeve »megle vojne«, pa nam po drugi strani omogoča veliko učinkovitejše in odzivnejše združeno bojevanje rodov.

Danes morajo oborožene sile obvladovati združeno bojevanje rodov. To je prvi pogoj za zmago na bojišču. Ni pa dovolj za zmago v vojni. Za zmago v vojni, ki je politični, človeški in negotov spopad volj, mora biti združeno bojevanje rodov ustrezno nadgrajeno z informacijsko-kibernetskim delovanjem in hkratno uporabo vseh preostalih elementov nacionalne moči, kot sta gospodarsko in diplomatsko delovanje. To pa že presega okvire oboroženih sil in zahteva združeno bojevanje na višji ravni.

V nadaljevanju bomo nekoliko natančneje pogledali, kako se sodobne vojske organizirajo za združeno bojevanje rodov in kaj vse bi to danes moralo obsegati. Pri tem smo za analizo uporabili taktične enote do ravni brigade vojsk ZDA, Velike Britanije in Ruske federacije, in sicer zaradi dveh vzrokov. Prvič, ker pomenijo temeljno referenco za vse sodobne vojske in so tudi zgodovinsko največ delale na konceptih združenega bojevanja rodov; drugič zato, ker je o njih na voljo največ odprtih referenčnih virov.

Danes je temeljna taktična enota Nata in Rusije ter Kitajske brigada. V tem smislu so vse sodobne vojske opustile divizijsko organiziranost kot osnovno obliko organiziranja za bojno delovanje in prešle na nižjo taktično raven brigade, katere poglaviti prednosti naj bi bili večja odzivnost in fleksibilnost. Če pogledamo formacije manevrskih brigad ZDA, Velike Britanije in Rusije (glej prilogo 1), vidimo uravnoteženost zmogljivosti za bojevanje, bojno podporo in zagotovitev delovanja. Brigada je načeloma sestavljena iz več (do pet) manevrskih elementov oziroma bataljonov, od katerih je vsaj eden izvidniški, več elementov bojne podpore različnih velikosti, a nikoli večjih od manevrskih elementov, ter elementa zagotovitve delovanja. Vse pa seveda povezujejo ustrezni elementi PINK.

Znotraj manevrskih elementov brigad oziroma bataljonov (glej prilogo 2) so ti uravnoteženi tako, da s svojimi zmogljivostmi zagotavljajo vse bojne funkcije⁹, brez velikih vrzeli v zmogljivostih in hkrati predpostavljajo sodelovanje različnih rodov (običajno oklepa in pehote).

Poleg združevanja pehote in oklepa kot temelja za izvedbo manevra vse tri vojske na ravni bataljonov poznajo izvidniške elemente¹⁰, element ognjene podpore v obliki minometov (120 mm ali 81/82 mm), element protioklepne boja (ki je nekoliko šibkejši v enotah, ki so opremljene s tanki – najboljše orožje za uničevanje tanka je pač tank), manjši element zagotovitve delovanja, ki bi načeloma moral omogočati samostojno delovanje¹¹, in seveda element PINK s pripadajočimi zvezami, ki morajo v boju zagotavljati poveljevanje in kontrolo.

Zmogljivosti za zagotovitev bojnega delovanja so v vojski ZDA in ruskih oboroženih silah del brigade, medtem ko Britanci v svojih načrtih za vojsko do leta 2020 ne načrtujejo zmogljivosti za zagotovitev bojnega delovanja v manevrski brigadi. Vendar pa pregled njihovih strateških dokumentov pokaže, da vsaj v odzivnih silah načrtujejo ustrezne elemente zagotovitve bojnega delovanja. Tako načrtujejo v logistični brigadi za vsako logistično zmogljivost po en element, ki bi ustrezal potrebam ene manevrske brigade, 16. zračnojurišna brigada (angl. Air Assault) pa ima povsem lastne elemente zagotovitve bojnega delovanja (Transforming the British Army, 2013, str. 7). Nekoliko drugače je z načrtovanimi prilagodljivimi

⁹ Pri tem sem upošteval bojne funkcije, kot jih opredeljuje zavezništvo in ne doktrina SV.

¹⁰ Torej poleg obveščevalno-izvidniškega elementa v velikosti BN (+) na ravni brigade najdemo tudi razmeroma močan izvidniški element na ravni bataljona. Pridobivanje informacij je pač ključnega pomena za uspeh v boju.

¹¹ Dolžina je odvisna od doktrine posameznih oboroženih sil, giblje pa se okoli 72 ur.

silami (angl. Adaptable Force), v katerih načrtujejo za sedem manevrskih brigad eno logistično brigado (Transforming the British Army, 2013, str. 3). Tako za odzivne kot za prilagodljive sile pa bodo zmogljivosti artilerije, inženirstva, zvez, sanitete, obveščevalno-izvidniške in vojaške policije prihajale iz tretje skupine sil, v kateri so združene pod enotnim poveljstvom (Transforming the British Army, 2013, str. 12–13). Britanske oborožene sile torej načrtujejo odmikanje od načela integriranosti rodov in služb na taktični ravni brigade in zanimivo bo videti, kakšne bodo njihove izkušnje. Še vedno pa je brigada za Britance temeljna taktična enota za bojevanje.

Danes se v zmogljivostih brigadne ravni ravno zaradi hibridne narave sovražnika pojavljajo tudi nekatere nove zmogljivosti, ki pa niso nujno razvidne iz organizacijske strukture enot na brigadni ravni. To je prepoznalo tudi zavezništvo, ki te zmogljivosti predpostavlja v manevrskih brigadah, čeprav niso nujno samostojne organizacijske enote. To so zmogljivosti civilno-vojaškega sodelovanja (CIMIC), psihološkega delovanja (PSYOPS) in EOD, v zadnjem času pa tudi zmogljivosti kibernetkega delovanja.

Vse tri vojske dajejo precej pomena ustreznim izvidniško-obveščevalnim zmogljivostim na ravni brigade. Povsod namreč najdemo izvidniški bataljon in obveščevalno-izvidniško četo na ravni brigade. To je v kontekstu sodobnega informacijskega bojevanja tudi razumljivo. Informacije so bile vedno ključ do uspeha, tudi na sodobnem bojišču, na katerem smo soočeni z najrazličnejšimi oblikami delovanja in poplavo informacij, kar zahteva ustrezne zmogljivosti.

Predvsem pa so brigade in bataljoni primerno uravnoteženi po posameznih rodovih in službah. Tako imajo brigade dovolj artilerijskih zmogljivosti, da lahko hkrati podpirajo vse manevrske enote v sestavi. Enako velja tudi za druge rodove in službe. Kjer imamo na brigadni ravni zmogljivost rodu ali službe v rangu čete ali nižje, se ta naj ne bi delila na manevrske elemente, kar pa na primer za brigado SV ne drži, saj je v njej le ena artilerijska baterija za dva pehotna polka.

4 SLOVENSKA VOJSKA IN ZDRUŽENO BOJEVANJE RODOV

Vse večje vojske v Evropi so že pred časom prešle z divizijskega načela organizacije za bojevanje na brigadnega.

Menimo, da je SV s transformacijo v letih 2012/2013 naredila velike korake v pravi smeri. Predvsem je transformacija SV poskrbela za integracijo rodov na taktični ravni brigade in menimo, da je prinesla precej pozitivnega tudi na področju združene ognjene podpore. (Pišlar, 2013, str. 9–12) Moram pa ugotoviti, da transformacija s stališča združenega bojevanja rodov ni rešila težav ustrezne uravnoveženosti rodov in služb, ustrezne mobilnosti in zaščite ter obrambe ob prodoru.

Polki SV niso sposobni za samostojno bojevanje zunaj brigade oziroma celotne Slovenske vojske. Iz trenutno veljavnega SOPR 2013–2018 ni povsem jasno, ali so

sploh namenjeni samostojnemu delovanju.¹² Kolikor pa je javno dostopnih virov o organizaciji in strukturi polkov SV, pa lahko ugotovimo, da imajo s stališča bojnih funkcij¹³ velike omejitve praktično na vseh bojnih funkcijah. Pehotni polki SV ne morejo delovati samostojno.¹⁴ Lahko delujejo le kot del bataljonske bojne skupine (BBSk), ki jo zaradi mankov na ravni brigadne logistike lahko sestavi le celotna SV. Hkrati pa oblikovanje BBSk za brigado pomeni, da so preostale enote nesposobne smiselnega bojnega delovanja in je s tem brigada nesposobna zanj. Podobno so ugotavljali tudi Rusi na višji taktični ravni divizije, sestavljene iz polkov (Herspring v Blank in Weitz, 2010, str. 165)¹⁵. Le če bi brigada SV delovala kot celota, to je kot bojna skupina, bi lahko prišle do izraza vse njene prednosti, pa še to je vprašljivo zaradi odsotnosti elementov zagotovitve bojnega delovanja, pri čemer tudi logistična brigada nima primerne modularne strukture, da bi hitro in nezapleteno sestavljala primerne module za zagotovitev bojnega delovanja (kot npr. to načrtuje britanska vojska). Na brigadni ravni SV tako:

- ni ustreznih izvidniških zmogljivosti, kar je nesprejemljivo v dobi informacijskega vojskovanja;
- ni ustrezne zmogljivosti ognjene podpore;
- ni skoraj nikakršnih zmogljivosti zagotovitve bojnega delovanja;
- na polkovni ravni pa ni ustreznih zmogljivosti za bojevanje (ni minometov, protioklepa, zvez in predvsem ni ustrezne logistike za delovanje).

Ima pa zdaj brigada SV zmogljivosti inženirstva, obveščevalno-izvidniške zmogljivosti, zmogljivosti zvez in protioklepa¹⁶, ki jih prej ni imela.

Ob tem se zastavlja tudi vprašanje smiselnosti čete jedrske, radiološke, kemične in biološke obrambe (JRKBO) in čete vojaške policije (VP) na ravni brigade. Vsekakor je to ena izmed mogočih rešitev, ki ni nujno slaba. Rešitev ni napačna, konec koncev jo pozna na ravni brigade tudi ruska vojska (glej prilogo 1), manjše elemente JRKBO pa ima v sestavi tudi brigada ZDA.

Brigada SV izkazuje izrazito neuravnoteženost zmogljivosti za združeno bojevanje rodov. Številčno je v njej preveč klasične pehote, ki pa na polkovni in brigadni ravni nima dovolj zmogljivosti za kompenziranje svojih pomanjkljivosti v ognjeni moči, mobilnosti in zaščiti, niti nima dovolj zmogljivosti za zagotovitev delovanja (vsaj

¹² Žal so dokumenti, ki opredeljujejo poslanstvo in glavne naloge pehotnih polkov, zaupne narave, zato teh informacij v tem besedilu ne morem navajati.

¹³ Pri tem so bojne funkcije kot jih navaja doktrina SV metodološko nekoliko zastarele in sem v analizi zato uporabljal bojne funkcije, kot jih opredeljuje zavezništvo: manever in ognji, obveščevalne zadeve, zagotovitev delovanja, zaščita sil, poveljevanje in kontrola ter civilno-vojaško sodelovanje in informacijske operacije (AJP-01(D) Allied Joint Doctrine, 2011, str. 5-2 in 5-3).

¹⁴ Vprašanje pa je, ali naj bi pehotni polki SV sploh bili namenjeni samostojnemu delovanju ali predstavljajo le »bazena« za oblikovanje bataljonskih bojnih skupin. Mnenja so deljena, dejstvo pa je, da nimajo nikakršnih zmogljivosti ognjene podpore, v vseh drugih zmogljivostih (z izjemo pehotnih) pa so zelo omejeni (izvidniki, protioklep, zagotovitev delovanja, zveze itn.).

¹⁵ Vojna v Gruziji leta 2008 je pokazala, da je divizija kot taka preokorna in prevelika enota za sodobno bojevanje. Večino teže bojev v Gruziji so nosili polki iz sestavov divizij, ki pa samostojno niso bili sposobni delovati, temveč je morala divizija oblikovati tako imenovane polkovne bojne skupine iz vseh svojih enot, kar je hkrati pomenilo, da divizija kot taka ni bila več sposobna delovanja.

¹⁶ Protioklep ima brigada na račun odsotnosti protioklepa na polkovni ravni.

72-urna samostojnost). Prav tako nismo ustrezno rešili zagotovitve bojnega delovanja s konceptom logistične brigade, kar kažejo nenehne težave pri oblikovanju BBSk.¹⁷

Vprašanje mobilnosti in zaščite ni veliko vprašanje le v SV, temveč v vseh sodobnih vojskah. Ključ za njihovo reševanje so predvsem finančna sredstva, ki so izjemno omejena. Oklep v kateri koli obliki veliko stane. Oklepna sredstva SV pa so z izjemo dveh čet SKOV že razmeroma stara oziroma že zastarela. To pa niti ni največja težava. Z ustreznim vzdrževanjem se življenjski cikel sredstev lahko podaljša, čeprav veliko različnih tipov tehničnih sredstev prinaša posebne izzive pri vzdrževanju. Večja težava je, da so tudi sredstva, ki so na voljo, nezadostna, predvsem pa neenotna. Bistvena je tu težava zaradi neenotnosti in s tem poveztljivosti sredstev PINK.

SV je v zadnji letih naredila velike korake v smeri zračno-kopenske integracije. Usmerjevalci združenega ognja (angl. JTAC) so nosilci te integracije. Upoštevanje ustreznih zavezniških standardov na tem področju uspešno rešuje pretekle dileme zračno-kopenske integracije, vendar čaka SV še veliko dela na področju združenega bojevanja rodov, predvsem pri integraciji artilerije v zračno-kopensko delovanje. Usmerjevalci posredne ognjene podpore (angl. JFO), ki so tesno povezani z artilerijskimi izvidniki, so ena mogočih poti do integracije artilerije v združeno bojevanje rodov.

Seveda pa je ključ do celotnega sistema v rokah sistema PINK in sodobnih informacijskih tehnologij. Tu mora SV storiti največ in najtežje korake. Trenutni sistem IS PINK ne omogoča ustrezne ravni združenega bojevanja rodov, saj ne omogoča omrežnega delovanja manevra, artilerije in zračne podpore, prav tako ne vključevanja preostalih rodov in služb v to omrežno delovanje. Kibernetsko delovanje je posebno poglavje, ki precej presega zmožnosti tega članka, ga je pa nujno upoštevati pri sodobnem združenem bojevanju rodov.

Ugotovitve, relevantne za SV

Združeno bojevanje rodov ima svoje mesto tudi v okoliščinah sodobnega hibridnega vojskovanja. Še več, menimo, da je ob hibridnih grožnjah obvladovanje načel združenega bojevanja rodov pomembnejše, kot je bilo kadar koli prej. Tudi trendi, ki jih je že leta 1984 opredelil House, so še vedno pomembni in upoštevanja vredni. Predvsem iskanje odgovora na vprašanje sovražnikovega prodora, ki je po avtorjevem mnenju v sami naravi hibridnega vojskovanja, je še kako pomembno tudi danes.

Dejstvo je tudi, da je združeno bojevanje rodov celovit in vsestranski proces, ki potrebuje ustrezen poveljniški element. Kot vidimo, sodobne vojske gojijo združeno bojevanje rodov predvsem na brigadni ravni, posamezne elemente pa tudi na nižjih, a ne nižje od čete.

¹⁷ Težave so jasno razvidne iz zapisnikov preverjanj in nadzorov v BBSk, ki so navedeni med viri.

Pri oblikovanju enot je treba posebno pozornost nameniti prav uravnoveženosti različnih rodov in služb, da se prednosti in ranljivosti posameznih zmogljivosti lahko ustrezno dopolnjujejo.

Pri zaščiti ter mobilnosti se je treba zavedati, da je enota zaščitena in mobilna le toliko, kot je zaščiten in mobilen njen najšibkejši člen.

Za uspešnost koncepta združenega bojevanja rodov pa niso najpomembnejše uravnoveženost, zaščita, mobilnost ali celo rešitev vprašanja usklajevanja in obrambe ob prodoru. Za združeno bojevanje rodov je bistvena integracija, ki pomeni skupno usposabljanje vseh rodov in služb. S transformacijo leta 2012 in združevanjem rodov ter služb na brigadni ravni je SV na tem področju zanesljivo naredila korake v pravo smer.

Zaradi kadrovskih in finančnih omejitev mora Slovenska vojska iskati primerne rešitve. Brigada bi morala nedvomno tudi v SV ostati temeljna taktična enota za združeno bojevanje rodov in nadaljnji razvoj doktrine bojevanja. To pa ne pomeni, da mora imeti vse elemente zmogljivosti, kot jih poznamo drugod, ali da bi jih morala imeti v enakem obsegu. Kot je pokazala analiza, tega nimajo niti Britanci. Poleg tega SV ne predvideva delovanja brigadne bojne skupine znotraj zavezništva, ampak le za obrambo nacionalnega ozemlja (ReDPROSV2025, 2011, str. 31). To še zdaleč ne sme in ne more pomeniti, da se doma bojujemo na drugačnih doktrinarnih temeljih kot v zavezništvu. Doktrina mora biti ena sama, sicer je zmeda popolna. Ker pa brigada ni sila, premestljiva na ozemlje zunaj RS, je njen logistični podpis lahko v primerjavi s primeri, navedenimi zgoraj, ustrezno manjši. Hkrati je lahko njen izvidniški element prilagojen potrebam delovanja zgolj na nacionalnem ozemlju.

Kljub vsemu pa je za uspešnost koncepta združenega bojevanja rodov nujno, tako v polkih kot pehotni brigadi, bolje uravnovežiti in integrirati rodove in službe po bojnih funkcijah¹⁸.

Na račun številčnosti pehote je treba povečati zmogljivosti ognjene podpore in protioklepnega boja, tako na polkovni kot na brigadni ravni. Pri tem bi veljalo razmisliti ne le o povečanju zmogljivosti protioklepnega orožja, temveč tudi o oklepni četi v vsaj enem izmed polkov SV. Na polkovni ravni je nujna ponovna uvedba minometov¹⁹, prav tako je nujno povečati zmogljivosti za protioklepni boj na polkovni ravni ter zagotoviti polkovno sposobnost 72-urnega samostojnega delovanja.

Na brigadni ravni je zmogljivost ognjene podpore izjemno omejena, zato bi veljalo razmisliti o ponovni vzpostavitvi dveh artilerijskih bataljonov ali divizionov (po enega v vsaki brigadi) oziroma o minimalni okrepitvi baterije za ognjeno podporo (BATOP) z dveh vodov vsaj na štiri (glej prilogo 3-V1/V2/V3).

¹⁸ *Bojne funkcije kot jih opredeljuje Nato.*

¹⁹ *Ne le na četni ravni, temveč tudi polkovni.*

Absolutno nujna je ustrezna izvidniška zmogljivost na ravni brigade in njeno povečanje tudi na polkovni ravni. V okolju hibridne grožnje in informacijskega vojskovanja je pridobivanje informacij o sovražniku bistvenega pomena. Mogoča inačica organiziranosti bi bila, da ob dveh pehotnih polkih v brigadi vzpostavimo še dva pehotna polka in en izvidniški polk vojaške strateške rezerve (VSR). Hkrati je treba okrepiti tudi analitične in senzorske zmogljivosti na brigadni ravni za boljše obvladovanje informacij na bojišču. Pri tem smo upoštevali, da se brigada SV za bojno delovanje oblikuje samo za delovanje v domovini, kar pa po mnenju avtorja tega članka pomeni aktiviranje elementov vojaške strateške rezerve. S strateško rezervo bi lahko vzpostavili potrebne dodatne manevrske polke ali bataljone in izvidniške zmogljivosti za delovanje brigade SV na nacionalnem ozemlju. Brigada SV bi tako pridobila na izvidniških zmogljivostih, pri čemer pa ne bi bila v ničemer zmanjšana njena sposobnost oblikovanja motorizirane oziroma mehanizirane BBSk. Brigada bi tako lahko sestavila BBSk z oblikovanjem poveljstva nosilnega polka, uravnoteženo sestavo manevrskih čet ter zmogljivostmi rodovskih enot brigadne ravni. Dodatno bi veljalo razmisliti tudi o inženirskih zmogljivostih na ravni brigade. Te morajo zagotavljati tako zmogljivosti bojnega inženirstva kot omejene gradbene in mostovne zmogljivosti.²⁰ Morebitna struktura take brigade je opredeljena v prilogi 3/V2.

Struktura vojaške strateške rezerve znotraj brigade bi tej omogočila mirnodobno usposabljanje poveljstva brigade iz združenega bojevanja rodov na brigadni ravni, saj bi tako imela ustrezne izvidniške in manevrske zmogljivosti za delovanje na polovici nacionalnega ozemlja. Seveda pa bi bilo treba uporabnost strukture take brigade za delovanje na nacionalnem ozemlju preveriti z računalniško podprtimi štabnimi simulacijami.

Treba bi bilo razmisliti o smiselnosti zadrževanja prostovoljne pogodbene rezervne sestave (PPRS) na polkovni ravni (ena četa). Polki so jedro za oblikovanje BBSk, ki je v bistvu namenjena delovanju v zavezništvu (ReDPROSV2025, 2011, str. 31). S PPRS si v tem pogledu in glede na sedanje zakonske delovnopravne rešitve težko zares pomagamo. Po drugi strani pa je PPRS namenjena prav dopolnjevanju enot stalne sestave v vojni ali vojni nevarnosti. Kot že zapisano, pa so brigadne bojne skupine namenjene ravno delovanju v obrambi nacionalnega ozemlja. Tako bi imelo popolnjevanje enot ravni pehotne brigade in logistične brigade s pripadniki PPRS več smisla. Od stalne sestave bi se na brigadni ravni zadržalo le toliko kadra, kot je nujno za oblikovanje BBSk in izpolnjevanje drugih zavez do zavezništva.

S stališča omejenosti virov je seveda treba iskati primernejše rešitve za vprašanje zagotovitve bojnega delovanja in delovanja SV. Morda bi lahko kombinirali britanske in ameriške rešitve, in sicer tako, da bi vzpostavili ločene zmogljivosti za

²⁰ *Gradbene zmogljivosti morajo omogočati omejene zmogljivosti utrjevanja, mostovne zmogljivosti pa premagovanje manjših linijskih ovir (kanalov).*

zagotovitev bojnega delovanja in ločene za zagotovitev delovanja SV kot celote²¹. Zato bi morali v manevrskih brigadah za zagotovitev bojnega delovanja oblikovati v vsaki po eno zdravstveno četo, četo za vzdrževanje in četo za oskrbo. Za potrebe polkov pa v vsaki brigadi do šest²² čet za prednjo logistično oskrbo. Mogoče bi to lahko zmanjšali na pol²³ oziroma bi polovico teh enot popolnili s PPRS.

Zmogljivosti vojaške policije bi morali izločiti iz sestave pehotne brigade in iz njih ter SEVP²⁴ oblikovati dve specializirani četi vojaške policije, ker smo se tako zavezali zavezništvu, in jih zadržati na operativno-strateški ravni.

Četudi ne oblikujemo samostojnega JRKBO-bataljona in zadržimo čete JRKBO na brigadni ravni in druge zmogljivosti v SV, pa je nujno oblikovanje ogrodja bataljona JRKBO (zavezništvo uporablja izraz FRWK BJRKBO) zaradi izpolnjevanje zavez do zavezništva.

Ključno pa je seveda zagotoviti preostale elemente zagotovitve delovanja in PINK na taktični ter operativno-strateški ravni.

Ena izmed mogočih variant, ki pa ni optimalna, je tudi oblikovanje zgolj ene manevrske brigade. Tako bi se sprostili precejšnji kadrovske potenciali na taktični ravni, ki bi jih lahko uporabili drugje, in bi s sedanjo stalno sestavo brez večjih težav oblikovali sodobno in primerno opremljeno manevrsko brigado. Struktura take brigade je predstavljena v prilogi 3/V3.

Vendar menimo, da ena sama manevrska brigada ne more izpolniti poslanstva SV pri nacionalni obrambi (čemur je doktrinarno namenjena), četudi jo podpre celotna vojaška strateška rezerva. Kljub pregovorni majhnosti državnega ozemlja je to kljub vsemu precej preveliko, predvsem pa topografsko preveč razgibano za zmogljivosti ene same brigade²⁵. Enobrigadna struktura pa s seboj prinaša še vrsto drugih težav, zato menimo, da ena brigada pomeni de facto konec nacionalne vojske in konec možnosti uveljavljanja koncepta vojaške strateške rezerve²⁶. Ob tem se nam zastavlja še vrsta drugih vprašanj v varianti enobrigadne strukture, kot so razvoj profesionalizma v SV, vprašanje zdrave kadrovske politike, možnost združevanja STAS, PPRS in VSR na brigadni ravni, obstoj zdrave tekmovalnosti med dvema brigadnima poveljniškima skupinama, vprašanje rodovske vertikale in tekmovalnosti, obstoj operativnih ciklov, možnost hkratnega oblikovanja dveh BBSk za obrambo nacionalnega ozemlja v okviru zavezništva. Do vseh teh pa se avtor težko opredeli,

²¹ *Torej v okviru logistične brigade vzpostaviti ločene prostorske zmogljivosti za delovanje celotne SV, v manevrskih brigadah pa zmogljivosti bojne logistike za brigade.*

²² *Po ena četa na pehotni bataljon/polk, ena na artilerijski bataljon in ena za izvidniški bataljon/polk.*

²³ *Druga polovica pa bi predvidevala strateško rezervo.*

²⁴ *Specializirana enota vojaške policije.*

²⁵ *Seveda se zastavlja vprašanje, ali sta za obrambo nacionalnega ozemlja dovolj že dve manevrski brigadi. Domneva avtorja je, da sta. Ob predpostavki, da sta aktivirani PPRS in strateška rezerva ter da SV deluje v okviru zavezništva.*

²⁶ *Glede omejitev veljavnega koncepta VSR je avtor pisal v svojem prejšnjem članku o obsegu in naravi SV.*

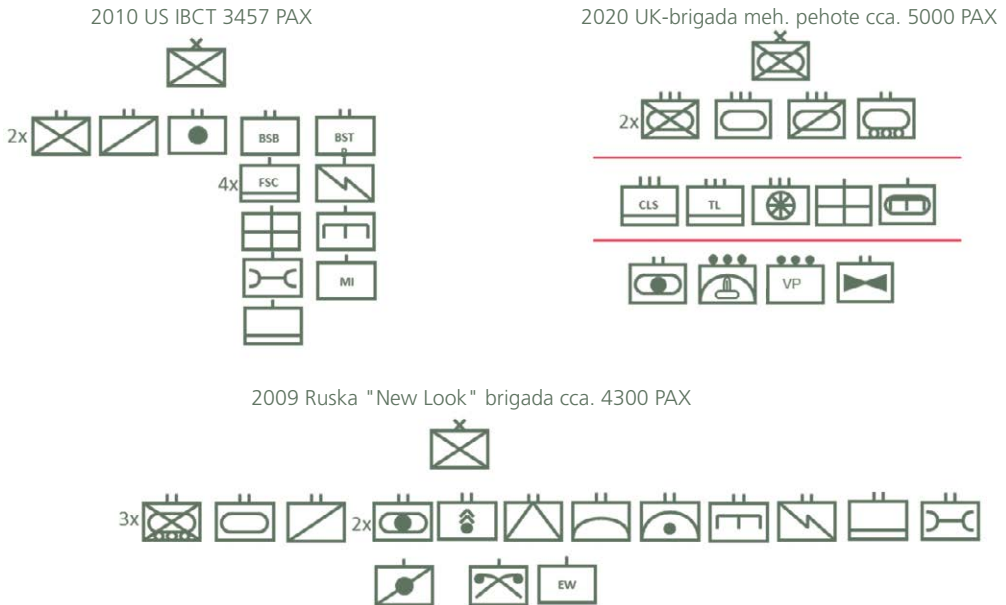
saj presegajo okvir njegovega védenja. Do njih bi se morala s strokovno razpravo opredeliti vojaška stroka.

Menimo, da bi predlagane spremembe v variantah 1 in 2 pomenile kvečjemu zelo minimalno številčno povečanje SV na taktični ravni²⁷. Ker ločene operativne ravni praktično ni več, je to mogoče le z zmanjševanjem moštva na strateško-operativni ravni in v tako imenovanem institucionalnem, a vojaško nerelevantnem delu vojske (orkester, športna enota, protokol, uradniki, civilne osebe itn.). To pa seveda pomeni hkratno reorganizacijo obrambnega sistema na ravni MO, v katerem so še vedno vsi elementi splošne ljudske obrambe in družbene samozščite, ter oblikovanje modernega obrambnega štaba, o čemer pa bi bila nujna širša strokovna razprava znotraj resne politične pripravljenosti za spremembe.

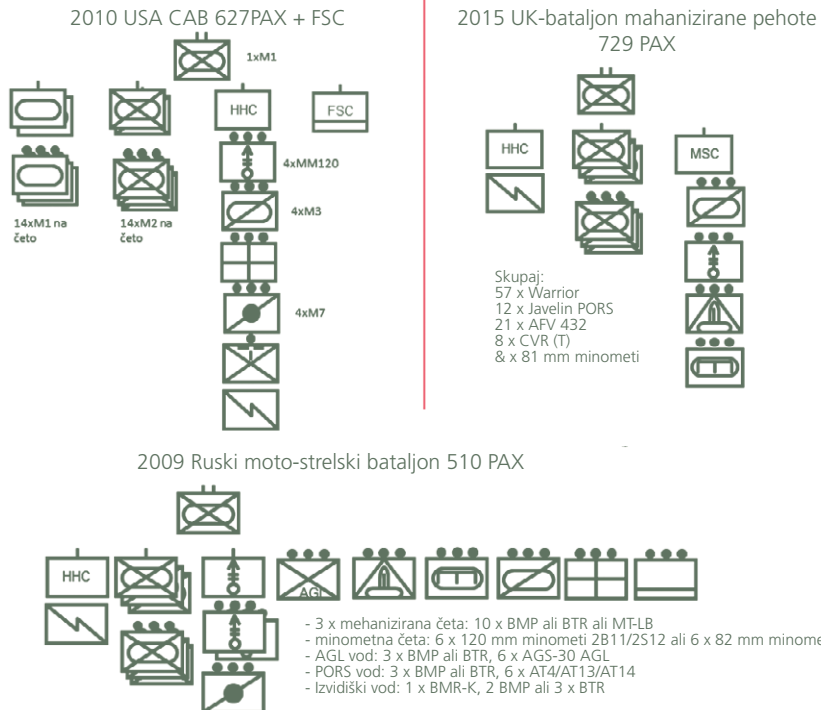
Slovenska vojska mora za učinkovito obvladovanje koncepta združenega bojevanja rodov storiti še kar nekaj velikih korakov. Združeno bojevanje rodov je tudi na sodobnem vojskovališču nujen pogoj za uspeh, le da danes njegovi učinki segajo tudi v informacijsko-kibernetski prostor, kar je povzročilo, da je koncept še bolj zapleten in težje obvladljiv. Slovenska vojska tu zaostaja za modernimi trendi. Vendar to ni le njena težava, temveč celotnega obrambnega sistema. Bojevanje v okolju hibridnega vojskovanja ni in ne sme biti le zadeva oboroženih sil, temveč je po svoji naravi stvar celotnega obrambno-varnostnega sistema države. Slovenska vojska se s konceptom združenega bojevanja rodov s sovražnikom na hibridnem vojskovališču uspešno spopade, sama pa v vojni z njim ne more zmagati, in sicer zato, ker je za zmago v vojni s sovražnikom na hibridnem vojskovališču nujno učinkovito delovanje v informacijsko-kibernetskem prostoru in spopadanje z izvorom sovražnika, česar pa praktično nobena vojska na svetu ne zmore sama, ne le slovenska. Združeno bojevanje rodov je koncept, ki omogoči premagovanje sovražnika na hibridnem vojskovališču v neposrednem boju, pri čemer poskrbi za ustrezno zaščito lastnih sil. Za zmago v vojni z njim pa je treba veliko več.

²⁷ Izračuni, ki jih je avtor opravil, sicer kažejo, da bi po predlogu 2. variante obseg ene brigade SV (brez logističnega elementa) znašal od 1800 do 1950 pripadnikov STAS in PPRS. To je sicer manj, kot je trenutni obseg STAS in PPRS v pehotnih brigadah. Treba pa je vedeti, da trenutni pehotni polk SV šteje približno 700PAX in da je predlagani manevrski bataljon oziroma polk za več kot eno četo manjši. Poleg tega je predlagana oklepna četa kadrovske precej manjša od pehotne. Kadrovske prihranke bi se tako lahko prelili v povečanje zmogljivosti preostalih rodov, predvsem artilerije in inženirstva. Poleg tega vse predlagane variante izključujejo zmogljivost JRKBO in VP iz sestave pehotne brigade SV.

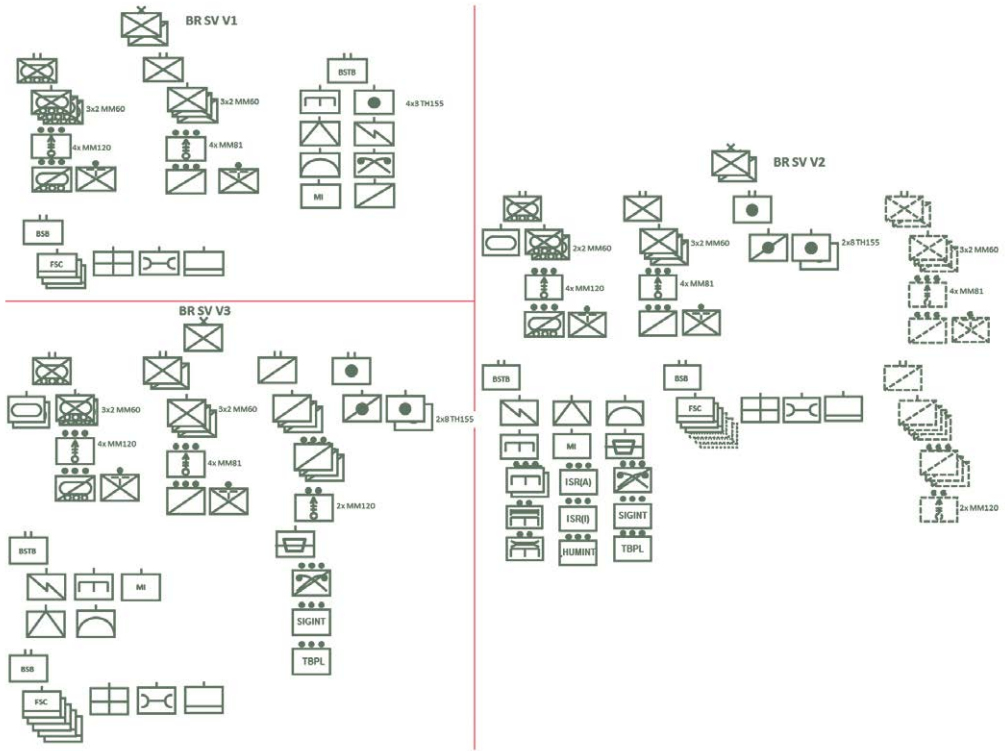
Priloga 1:

Priloga 2:

Priloga 3:

Razlaga simbolov:

	oklep/tanki		rodovska četa		izvidniki		brigadna logistična enota		brigada
	kolesna oklepna enota (4x4, 6x6)		zveze		oklepni izvidniki		prednja logistična četa		polk
	mehanizirana pehota		oklepni inženirci		kolesni okl. izvidniki		saniteta		bataljon
	pehota		inženirci		senzorji		vzdrževanje		četa
	motorizirana pehota (6x6, 8x8)		vojaška policija		SIGINT analitiki		oskrba		vod
	ostrorelci		helikopterska enota		taktična brezpilotna letala		transport		skupina
	protioklep		artiljerija ZO		elektronsko bojevanje				oddelek
	raketna artilerija		samovozni sistemi ZO		obveščevalno-izvidniška enota				
	samovozna artilerija		zračna obramba				avtomatski bombometi		
	artiljerija		JRKBO				četa za bojno podporo		
	artilerijski izvidniki		JRKBO izvidniki				poveljniška četa		
	minometi								

Literatura

1. Barabanov, M., 2011. *Russia's New Army*. Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, Russia.
2. Blank, S. J., in Weitz, R., 2010. *The Russian Military Today and Tomorrow: Essays in memory of Mary Fitzgerald*. U.S. Army War College, Strategic Studies Institute.
3. Brinc in drugi, 2006. *Angleško-Slovenski vojaški terminološki slovar*. PDRIU <http://intra.mors.si/index.php?id=1718> (13. 6. 2015).
4. British Army, 2010. *ADP- Operations*. Army Publications Team, Andover.
5. British Army, 2013. *Transforming the British Army – an update*. Army Headquarters.
6. Državni zbor RS, 2010. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSVN-1)*. Ljubljana: MO RS.
7. Državni zbor RS, 2010. *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 (ReSDPRO SV 2025)*. Ljubljana: MO RS.
8. FKSM 71-8, 2010. *Armor/Cavalry reference data; Brigade combat teams*. US Army Armor Center, Fort Knox, KY.
9. Furlan, B. (in drugi), 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Defensor, d. o. o.
10. FM 100-2-1, 1984. *The Soviet Army: Operations and Tactics*. Washington D.C., Headquarters of the Army.
11. Garb in drugi, 2009. *Razlagalni vojaški slovar*. <http://intra.mors.si/index.php?id=1718> (13. 6. 2015).
12. Gareev, M., in Slipchenko, V., 2005. *Future War*. Moscow, Obedinennoye Gumanitarnoye Izdatelstvo.
13. House, J. M., 1984. *Toward Combined Arms Warfare: A survey of 20th century tactics, doctrine and organization*. Combat Studies Institute Press, Fort Leavenworth, Kansas.
14. McMaster, H. R., 2015. *Continuity and Change; The army operating concept and clear thinking about future war*. Military Review.
15. NATO, 2010. *AJP-01(D) Allied Joint Doctrine*. NATO Standardisation Agency.
16. NATO, 2013. *AAP-06 Edition 2013, NATO glossary of terms and definitions (English and French)*. NATO Standardisation Agency.
17. NATO, 2009. *AJP-3.2 Allied Joint Doctrine for Land Operations*. NATO Standardisation Agency.
18. NATO, 2009. *ATP-3.2.1 Allied Land Tactics*. NATO Standardisation Agency.
19. National Defence – Army, 2011. *Battle Group in Operations*. Canada Chief of the Land Staff.
20. Pickar, C. K., 1991. *Tactical deep battle: the missing link*. School of Advanced Military Studies – monograph, USA CGSC, Fort Leavenworth, Kansas.
21. Pišlar, M., 2013. *Okrogla miza o osrednji vojaški vaji SV Premik 2013*. MO RS, Revija Slovenska vojska, Ljubljana.
22. Poročilo o izvedenem skupinskem nadzoru v 1. BR. Številka: 060-82/2015-3, z dne 8. 6. 2015.
23. Puyvelde, D., 2015. *Hybrid war – does it even exist?*. Nato Review.
24. Schadlow, N., 2015. *The problem with Hybrid warfare*. Smith Richardson Foundation.
25. Sinovets, P., & Renz, B., 2015. *Russia's 2014 Military Doctrine and beyond: threat perceptions, capabilities and ambitions*. NATO Defense College, Rome.
26. Student text 100-3, 2007/2008. *Battle Book*. USA CGSC, Fort Leavenworth, Kansas.
27. Škerbinc, M., 2015. *Hibridno vojskovanje*. Revija Obramba. Maj 2015.
28. Thornton, R., 2011. *Military Modernization and the Russian Ground Forces*. U.S. Army War College, Strategic Studies Institute.
29. Vlada RS, 2013. *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2013–2018*. Ljubljana: št. 80300-1/2013/3 z dne 1. 2. 2013.

30. *Zapisnik, 2015. Dogodek: Analiza ZOZ MotBBSk, 18. 5. 2015 ob 12.30 v operativni sobi POV 1. BR, št. 803-3/2015-133 z dne 21. 5. 2015*
31. *Strategy Page, Armor Discussion Board, Subject:New Russian Brigades TOE, <http://www.strategypage.com/militaryforums/2-21230.aspx#startofcomments> (23. 6. 2015).*
32. *Strategy Page, Armor Discussion Board, Subject:New Russian Brigades TOE, <http://www.strategypage.com/militaryforums/2-21230.aspx#startofcomments> (23. 6. 2015).*
33. *The British Army, Formations, ARMoured INFANTRY BRIGADE ORGANISATION <http://www.armedforces.co.uk/army/listings/10013.html> (23. 6. 2015).*
34. *The British Army, Formations, BATTLEGROUPS AND COMPANY GROUPS/TASK GROUP <http://www.armedforces.co.uk/army/listings/10014.html> (23. 6. 2015).*
35. *The British Army, Formations, ARMoured INFANTRY BATTALION <http://www.armedforces.co.uk/army/listings/10033.html> (23. 6. 2015).*
36. *The British Army, Formations, HEAVY PROTECTED MOBILITY BATTALION <http://www.armedforces.co.uk/army/listings/10030.html> (23. 6. 2015).*
37. *The British Army, Formations, LIGHT PROTECTED MOBILITY BATTALION <http://www.armedforces.co.uk/army/listings/10031.html> (23. 6. 2015).*

LOGISTIČNA PODPORA SLOVENSKE VOJSKE V POVEZAVI Z UČINKOVITIM SISTEMOM UPRAVLJANJA ČLOVEŠKEGA KAPITALA

LOGISTICS SUPPORT OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN RELATION TO THE EFFICIENT HUMAN CAPITAL MANAGEMENT SYSTEM

Povzetek Ustrezno izobraženi, usposobljeni in motivirani ljudje smo srce in gonilo vsake organizacije. To je splošno dejstvo, pa vendar se v zadnjih desetletjih pomen ustreznega upravljanja tega bogastva – človeškega kapitala – v vseh uspešnih organizacijah zelo povečuje. Vojaška organizacija kljub posebnemu temeljnemu namenu ni nobena izjema in seveda to velja tudi za Slovensko vojsko. Na primeru Logistične brigade Slovenske vojske, katere pripadniki morajo imeti poleg splošnega vojaškega znanja še specialistično, in sicer za opravljanje storitev ter dejavnosti od oskrbovanja, vzdrževanja, premikov in transporta, zdravstvene oskrbe in vojaške infrastrukture, je v prispevku prikazan pomen ustrezne vzpostavitve sistema za upravljanje človeškega kapitala za delovanje logistične podpore.

Ključne besede *Človeški kapital, upravljanje človeškega kapitala, logistična podpora, transformacija.*

Abstract Properly educated, trained and well-motivated people are the heart of every organization. This is a well-known fact; however, the importance of managing this wealth – human capital – has increased dramatically in the last few decades. Despite their fundamental purpose, military organizations, including the Slovenian Armed Forces, are no exceptions to this. The article discusses the case of the Slovenian Armed Forces Logistics Brigade, whose members, in addition to the basic military knowledge and skills have to possess specialist logistics knowledge, such as supply, maintenance, movement and transportation, medical support and infrastructure. It shows the importance of a properly established human capital management system for the functioning of logistics support.

Key words *Human capital, human capital management, logistics support, transformation.*

Uvod Človeštvo žal ni in verjetno tudi nikoli ne bo na stopnji razvoja, ko bi konflikte reševalo po mirni poti. Zato imajo skoraj vse države sveta, ne glede na družbeno ureditev, za obrambo svojih nacionalnih interesov oborožene sile. Kakšni so ustroj, tehnološka opremljenost, izobraženost, usposobljenost, motiviranost in predanost ciljem države njenih oboroženih sil, je povezano z veliko dejavniki. Pa vendar si verjetno vsaka resna oblast želi, da so njene oborožene sile ob uporabi pripravljene in sposobne braniti državne interese. Čeprav sta ravni tehnološke razvitosti in opremljenosti oboroženih sil, ki sta seveda odvisni od finančnih zmožnosti in pripravljenosti države namenjanja sredstev oboroženim silam zelo pomembni, sta najpomembnejša dejavnika pripravljenosti oboroženih sil pripadnica in pripadnik.

Če lahko hipotetično oborožene sile primerjamo s športom, so oborožene sile A-državna reprezentanca, namenjena obrambi nacionalnih interesov. Država si mora z različnimi dejavniki, ki pomenijo motivacijo in interes za uvrstitev v to reprezentanco, prizadevati, da so tisti, ki oblečejo njen dres – uniformo, najboljši in najprimernejši na razpoložljivem trgu delovne sile. Država in oborožene sile si morajo prizadevati, tako kot najuspešnejša podjetja na trgu, v svojo sredino privabiti ustrezno izobražene, motivirane in psihofizično primerne posameznice in posameznike. Te nato primerno usposobijo, izobrazijo, dodatno motivirajo z vsemi mogočimi motivacijskimi dejavniki, razvijajo njihove vrednote in predanost organizaciji, omogočijo in zagotovijo transparentno ter vabljivo poklicno pot in na pošten ter dostojen način ob pravem času ustrezen odhod iz sistema in pogoje za življenje v nadaljnji poklicni poti ali pokoju.

1 ČLOVEŠKI KAPITAL IN VOJAŠKA ORGANIZACIJA

1.1 Človeški kapital

Termin človeški kapital je prvič uporabil ameriški ekonomist Theodore Schultz leta 1960. Z njim je označil vrednost človeških zmožnosti. Po njegovi razlagi je človeški kapital primerljiv z osnovnim pojmom kapitala: v njega je mogoče vlagati z izobraževanjem in usposabljanjem, kar vodi k zvišanju kakovosti in ravni proizvodnje. Svojevrstna vloga človeškega kapitala v poslovnem svetu je bila opredeljena šele v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja (Mihalič, 2006, str. 44). Seveda je bila ta trditev revolucionarna, saj je politična ekonomija kapitalizma do takrat strogo ločevala produkcijske dejavnike, kot so kapital, zemljišče, delovna sredstva, predmeti dela in delovna sila. Tudi danes se precej teoretikov ne strinja s terminom kapital v povezavi s človeško osebnostjo, znanjem in preostalimi lastnostmi, pa vendar se vsi lahko strinjamo, da je edino človek tisti, ki s svojimi različnimi aktivnostmi ustvarja proizvod ali kakršno koli storitev. Najsodobnejši stroj brez izobraženega, usposobljenega in motiviranega delavca ne daje prav nobene dodane vrednosti. Če je stroj avtomatiziran oziroma robotiziran, kar je prihodnost proizvodnje, ne deluje brez tistih, ki so ga zgradili in programirali.

Danes obstaja veliko definicij termina človeški kapital, v splošnem pa ga lahko opredelimo kot tiste človeške vire organizacije, katerih organiziranost, strukturiranost, sposobnosti, lastnosti, znanja, izkušnje, inovativnost, zanos, motiviranost, kariero, ustvarjalnost, prilagodljivost, zmožnosti in druge tovrstne dejavnike sistematično in načrtno analiziramo, načrtujemo, organiziramo, vodimo ter nadzorujemo z namenom, da se ti dejavniki v praksi čim bolj uspešno in učinkovito uveljavijo tako, da je ustvarjena dodana oziroma nova vrednost (Mihalič, 2006, str. 44).

1.2 Vojaška organizacija

Vojaška organizacija je kot vsaka druga organizacija skupina ljudi s skupnimi vrednotami, interesi in cilji. Seveda so cilji vojaške organizacije posebni, saj vključujejo vpliv na pravico do življenja ljudi kot največjo človeško vrednoto. Pa vendarle, ne glede na, po ekonomsko rečeno, »proizvod ali storitev« vojske, je tudi tu najpomembnejši prav človeški kapital. Preprosta je primerjava s proizvodnjo, saj tudi najsodobnejša vojaška tehnika brez izobraženih, usposobljenih, motiviranih, inovativnih in predanih vojakov ni dejavnik uspeha. Ta trditev je bila nedvomno velikokrat dokazana že v vojaški zgodovini, ko očitna nesorazmerja med tehnološko opremljenostjo nasprotnikov niso pomenila tudi uspeha operacije ali kakršne koli druge vojaške naloge.

Vojaške organizacije so hierarhično organizirane in se tako kot vse podobne spoprijemajo z izzivi, kot so:

- da veliko časa mine, preden se odloči o rešitvi problemov,
- da ni posluha za spremembe,
- notranja frustriranost (Rozman, Kovač, 2012, str. 234),
- odtujitev med ravnmi (strateška, operativna, taktična).

Ti dejavniki poleg drugih ob neustreznem ustvarjenem sistemu vplivajo tudi na kakovost upravljanja človeškega kapitala.

Kot za vse druge organizacije je tudi za vojaško značilen življenjski cikel, ki poteka od faze nastanka, potem entuziazma in razvoja do faze zrelosti. Krivulja do faze zrelosti raste, nato pa obstaja nevarnost, da začne padati. To pomeni padanje uspešnosti in učinkovitosti, ki lahko vodi v entropijo¹. Padanje preprečimo z dovajanjem nove energije v organizacijo v obliki sprememb, inovativnosti, novih idej, novih ljudi itn. Upravljanje človeškega kapitala je prav gotovo nova in najpomembnejša energija, ki zagotavlja dvigovanje krivulje.

Zanimivo je, da je prav upravljanje človeškega kapitala v vojaških organizacijah velikokrat premalo uspešno, kar potrjuje tudi raziskava, ki so jo leta 2011 izvedli med aktivnimi ameriškimi generali. Kar 65 odstotkov jih je izjavilo, da je upravljanje človeškega kapitala najpomembnejša funkcija v ameriški vojski, žal pa je tudi najslabše delujoča (Halter, 2012, str. 16).

¹ Težnja po razpadanju sistema ob nedovajanju energije.

2 LOGISTIČNA PODPORA V OBOROŽENIH SILAH IN ČLOVEŠKI KAPITAL

Če primerjamo logistično podporo v oboroženih silah s procesi v proizvodnji in storitvah v tržnih organizacijah, lahko najdemo največ primerjav.

V vseh oboroženih silah namreč obstajajo opravila in storitve, ki zagotavljajo delovanje vojaških enot, namenjenih za posredno ali neposredno bojevanje s sovražnikom. Preden vojak v boju izstrelí raketo, je nujnih veliko procesov, ki omogočijo to končno dejanje. Vojak mora biti sit, odžejan, oblečen, prispeti mora na bojišče, biti mora ustrezno opremljen, imeti pravočasno zdravstveno oskrbo, orožje mora brezhibno delovati, oborožitveni sistem pa mora od procesa nabave skozi skladiščenje in distribucijo ter biti ustrezno tehnično vzdrževan in ob pravem času na pravem mestu za izstrelitev rakete. Za vse to skrbi vojaška logistika.

V logistični podpori držav članic Nata imamo funkcionalna in podporna področja, ki jih države različno uvrščajo ali ne uvrščajo med področja vojaške logistike: oskrbovanje s storitvami, vzdrževanje materialnih sredstev, premiki in transport, vojaška infrastruktura, zdravstvena oskrba, finančna zagotovitev, podpora države gostiteljice, podpora zunanjih izvajalcev, logistična inženirija, logistični informacijski sistemi, civilno-vojaško sodelovanje, varovanje okolja itn. (Nato, 2013, pogl. 4). Pa vendar, ne glede na to, katero funkcionalno področje je in kako je uvrščeno v logistično podporo, je prav vsako izmed njih povsem primerljivo s procesi v tržnih organizacijah, seveda ob upoštevanju vojaških značilnosti in standardov.

Če primerjamo voznika tovornjakov vlačilcev v tržni in vojaški organizaciji, ugotovimo, da mora biti vojaški voznik usposobljen kot voznik, tako kot njegov kolega v tržni organizaciji. Poleg tega mora biti ustrezno star in psihofizično odlično pripravljen ter obvladovati vse vojaške veščine, ki so nujne za preživetje in bojevanje. Pripravljen in motiviran mora biti za življenje ter delo v vojaški organizaciji in, kadar je zahtevano, iti v boj.

Poveljnik transportne čete, ki ima v svoji sestavi okoli 120 pripadnikov in pripadnic ter približno 50 tovornjakov vlačilcev, je menedžer srednje velikega podjetja (Uradni list EU, 2003, P. 0036-0041). Za vodenje tega podjetja mora imeti tako kot njegov kolega v tržni organizaciji menedžerske sposobnosti organiziranja, načrtovanja in izvedbe ter lastnosti voditelja, saj svojo enoto poleg mirnodobnega delovanja vodi tudi v kritičnih razmerah za zdravje in življenje pripadnikov ter pripadnic enote. Poleg tega mora biti ustrezno vojaško izobražen in usposobljen, tako s tehnološkega kot taktičnega vidika, ter vrhunsko motiviran in predan svoji vojaški organizaciji.

Tudi znotraj oboroženih sil je zanimiva primerjava med vojakom pehotnikom in vojakom logistikom. Vojak pehotnik mora biti vrhunsko psihofizično pripravljen, poznati mora taktiko in postopke delovanja posameznika ter manjših taktičnih skupin, natančno mora poznati in upravljati osebno in kolektivno opremo ter oborožitev.

Vojak logistik, na primer pripadnik enote za vzdrževanje bojnih kolesnih oklepnih vozil na prvi ali drugi ravni logistične podpore (Žurman in sod., 2008, str. 24, 25), mora poleg vseh zgoraj naštetih lastnosti in znanja, ki jih ima vojak pehotnik, obvladati še vzdrževanje, ali motornega, voznega, oborožitvenega ali drugega, sistema bojnega kolesnega oklepnega vozila, kar ob razvoju današnje tehnologije zahteva vrhunsko poznavanje tehnike.

Iz zgornjih treh grobih primerjav je razvidno, koliko bolj je nujen ustrezen sistem upravljanja človeškega kapitala v vojaški organizaciji in tako tudi v logistični podpori. Trdim, da je okolje za vzpostavitev in vodenje tega sistema v vojaški organizaciji ugodnejše kot v tržni, saj je vojaška (vsaj v mirnem času) mnogo manj izpostavljena turbulentnosti okolja in zakonitostim delovanja trga. Ker vojaško organizacijo ne poganja profit, kar je seveda gonilo razvoja tržnih organizacij, jo mora poganjati resna zvezanost lastnika te organizacije – to je države, da želi imeti visoko razvite oborožene sile, v vsakem trenutku sposobne braniti nacionalne interese. Prav varnost je poleg gospodarstva in diplomacije eden izmed treh glavnih podpornih stebrov in temeljev države. Za trdnost te strukture sploh ne bi smelo biti dovoljeno razmišljati drugače, kot imeti vrhunске oborožene sile, če že ne tehnološko na najvišji ravni, pa gotovo z vidika človeškega kapitala.

Uspešno in učinkovito delovanje logistične podpore znotraj oboroženih sil je tako odvisno od ustrezne organiziranosti, optimalnih procesov ter seveda predvsem od izobraženih, usposobljenih, motiviranih in predanih voditeljev, organizatorjev, načrtovalcev ter izvajalcev logistične podpore. Za doseganje tega cilja je nujen odličen sistem upravljanja človeškega kapitala. Pod sistem štejem ustrezno razvito procesno organiziranost, izobraženost in usposobljenost kariernih vojaških strokovnjakov, ki se ukvarjajo z upravljanjem človeškega kapitala, vhodno vizijo razvoja oboroženih sil ter vizijo, cilji in strategijo upravljanja človeškega kapitala.

3 TRANSFORMACIJA LOGISTIČNE PODPORE SLOVENSKE VOJSKE IN IZZIVI S PODROČJA ČLOVEŠKIH VIROV

3.1 Transformacija logistične podpore Slovenske vojske

V letu 2013 je Slovenska vojska med procesom transformacije doživela eno izmed največjih preoblikovanj in sprememb organiziranosti kot odziv na spreminjajoče se tako notranje kot zunanje okolje. Kot bistvene spremembe v okolju lahko navedemo občutno zmanjšanje sredstev, namenjenih za Slovensko vojsko, slab priliv novega kadra in naraščanje upokojevanja. To je vodilo k zmanjšanju števila poveljstev in enot Slovenske vojske ter racionalizaciji delovanja in poslovanja. Slovenska vojska je bila namreč predvsem z vidika logistične podpore v prvem desetletju tega tisočletja zelo naslonjena na zunanje izvajanje, kar ji je omogočala zadovoljiva količina finančnih sredstev.

S preoblikovanjem v okviru transformacijskih procesov je bila na področju logistične podpore pod eno skupno jedro združena skoraj vsa logistična podpora Slovenske vojske z izjemo vzdrževanja specialističnih materialnih sredstev letalstva in mornarice. Cilji oblikovanja centralizirano vodene in z manjšim številom poveljstev učinkovitejše ter razpoložljivim finančnim in materialnim sredstvom primernejše logistične vojaške enote so bili koncentracija omejenih kadrovskih, materialnih in finančnih virov, standardizacija dela in postopkov ter večja preglednost in optimizacija procesov. Tako so se nepremestljive (razen enot vojašnic) in premestljive logistične ter zdravstvene zmogljivosti Slovenske vojske združile v Logistično brigado, sestavljeno iz treh enot, 157. logističnega polka, namenjenega vzdrževanju materialnih sredstev, izvleki, zagotovitvi tehnično-operativnih bojnih kolesnih in goseničnih vozil ter deloma vzdrževanju vojaške infrastrukture, 670. logističnega polka, namenjenega oskrbovanju ter premikom in transportu, ter Vojaške zdravstvene enote, namenjene omogočanju zdravstvene in veterinarske oskrbe ter zagotavljanju premičnih radioloških, kemičnih in bioloških laboratorijev. Prav tako k Logistični brigadi spada tudi Inženiring. To je organizacijska enota, ki se ukvarja s sistemsko ravni vzdrževanja materialnih sredstev Slovenske vojske.

Ob preoblikovanju Slovenske vojske je treba omeniti, da se je del kadra, ki je prej opravljal logistične naloge in bil zanje usposobljen, zaradi zagotavljanja načrtovanega števila pripadnikov premestil v obe pehotni brigadi, vendar ne na logistična delovna mesta.

Logistična brigada se je z veliko vnemo lotila procesov racionalizacije delovanja in optimizacije procesov. V okviru neformalnega »Projekta SAMI« se je zelo povečalo opravljanje del in nalog s svojimi znanjem in viri, torej se je zmanjšalo število zunanjega izvajanja, kar je seveda pocenilo delovanje in omogočilo porabo finančnih sredstev za druge potrebe. Optimizirali so se procesi, ki pomenijo učinkovitejše, kakovostnejše in tudi cenovno ugodnejše delovanje. Nov način delovanja logistične podpore Slovenske vojske je zdaj pomenil tudi drugačno miselnost tako pripadnikov Logistične brigade kot poveljstev in enot uporabnikov, ki so ostale brez organske logistike. Miselnost se je morala spremeniti predvsem z vidika dobrega in natančnega načrtovanja uporabe razpoložljivih virov. Po pričakovanih začetnih težavah in občasnem nezadovoljstvu tako uporabnikov kot izvajalcev storitev sta se sčasoma ravni delovanja in zagotavljanja logistične podpore dvignili na pričakovano raven.

3.2 Izzivi s področja človeških virov v Logistični brigadi

Vse povedano je za Logistično brigado pomenilo povečanje dela, postopkov in velika vključitev njenih pripadnic in pripadnikov. Pehotni brigadi Slovenske vojske izmenično delujeta v ciklih priprave, delovanja in konsolidacije. Logistična brigada teh ciklov nima in deluje najbolj, kot je mogoče, in sicer brez predaha, kar je zelo obremenjujoče za njene pripadnice in pripadnike.

Prav tako je odhod na misije in v mednarodne operacije, kar je eden izmed zelo pomembnih motivacijskih dejavnikov v Slovenski vojski, manj verjeten kar za dve

tretjini kot v drugih dveh brigadah. To je pravzaprav normalno, saj so logistične enote, ki podpirajo kontingente, manjše kot nosilne enote.

V prejšnjih nekaj letih so se predvsem v enotah Logistične brigade, razmeščenih na severovzhodu države, začele pojavljati predčasne odpovedi delovnih razmerij, predvsem zaradi naraščanja ponudb delovnih mest v sosednji Avstriji.

Zaradi premalo uspešnega sistema pridobivanja kadra v Slovenski vojski in neprivilačne ponudbe ter pogojev za delo kljub sprostivni zaposlovanja za Slovensko vojsko je priliv novih zaposlenih premajhen.

Zaradi potreb obeh brigad po izgraditvi v SV je ves nov kader, ki prihaja v Slovensko vojsko, usmerjen tja. Prav tako je bil do pred kratkim veljaven sistem, da mora biti vsak vojak Slovenske vojske najprej pehotnik, za Logistično brigado zelo neugoden, saj zaradi večjega odhoda kot prihoda kadrov v obe pehotni brigadi Logistična brigada ne dobiva novih.

Prav tako je v Logistični brigadi pretežno starejši kader, ki se v zadnjih letih intenzivno upokojuje, kar je povzročilo precejšnje zmanjšanje številčnega stanja.

Tudi Slovenska vojska kot hierarhično urejena organizacija ne deluje nič drugače, kot je navedeno v točki 2.2 o značilnostih delovanja takšnih organizacij. Tudi to je izziv, ker predlagane spremembe Logistične brigade, ki imajo namen prilagajati organizacijo optimiziranim procesom ter tako doseči večjo učinkovitost in seveda pomenijo tudi nekatere kadrovske spremembe, naletijo na neustrezen ali prepozen odziv ali pa sploh niso sprejete.

Kadrovska funkcija je v Slovenski vojski v primerjavi s tržnimi organizacijami zelo dobro popolnjena in razvejana po vseh ravneh, kar omogoča njeno odlično delovanje. Prav njeno delovanje pa je področje, pri katerem moramo, tako kot najuspešnejše tržne in netržne organizacije, doseči napredek ter preskok od upravljanja človeških virov do upravljanja človeškega kapitala (Mihalič, 2006, str. 52).

4 OD UPRAVLJANJA ČLOVEŠKIH VIROV DO UPRAVLJANJA ČLOVEŠKEGA KAPITALA V SLOVENSKI VOJSKI

4.1 Vzpostavitev sistema upravljanja človeškega kapitala

Temeljno vprašanje, ki si ga moramo postaviti, je: ali država želi in namerava imeti oborožene sile kot vrhunsko A-representanco, za izpolnjevanje in varovanje njenih strateških nacionalnih interesov?

Če je odgovor na zgornje vprašanje pritrdilen, mora ministrica (minister) za obrambo prek Vlade Republike Slovenije, Državnega zbora Republike Slovenije ter Vrhovnega poveljnika oboroženih sil Republike Slovenije Slovenski vojski zagotoviti

ustrezne normativne pogoje za vzpostavitev uspešno in učinkovito delujočega sistema upravljanja človeškega kapitala v Slovenski vojski. K temu spadajo plače in drugi materialni motivacijski dejavniki, posebne zahteve in ugodnosti za delo, način odhoda iz sistema oziroma upokojevanja. Vodstvo Slovenske vojske pa ima nalogo in odgovornost v vsakem primeru izboljšati stanje na področju upravljanja človeškega kapitala v Slovenski vojski in s tem posredno tudi v Logistični brigadi.

Ob trdni odločitvi o spremembah, ki morajo prinesiti dodano vrednost, se je treba analitično in sistemsko lotiti sprememb. Uvajanje sprememb v organizacijo je vedno naloga najvišjega vodstva in zahteva poseben pristop kot ključ do zelenega uspeha, ki mora vsebovati:

- jasno vizijo procesov in ciljev spreminjanja,
- natančen prikaz namena in ciljev spreminjanja,
- celovit in povezovalen pristop,
- spremembe organizacijske kulture,
- poenotenje stališča najvišjega menedžmenta in zavezanost za uresničitev,
- ustrezno seznanjanje notranje in zunanje javnosti ter »navdušenje za potovanje« (Rozman, Kovač, 2012, str. 314, 315).

4.1.1 Vodje organizacijskih enot

Poleg odločenosti in zavezanosti za spremembe ter izboljšavo je predpogoj za uspeh prehoda k upravljanju človeškega kapitala seznanjanje, poznavanje in usposobljenost vodij (načelnikov, poveljnikov) s tega področja. Prav oni, kot linijske vodje, morajo najmočneje podpirati nov način dela in svoje sodelavce s področja upravljanja človeškega kapitala ter delovati kot voditelji – »coachi«².

Po Gallupovi študiji imajo namreč vodje neverjeten, kar 70-odstoten vpliv na zavzetost zaposlenih (Gruban, 2014, str. 22).

V prvi fazi bi se po odločitvi in zavezanosti k spremembam za linijske vodje izvedlo usposabljanje s ciljem pridobitve in poenotenja znanja. V drugi fazi bi to področje nujnega znanja vključili tako v podčastniške kot častniške izobraževalne procese Slovenske vojske.

4.1.2 Menedžerji človeškega kapitala

Naslednji korak za vzpostavitev oziroma prehod od upravljanja človeških virov do upravljanja človeškega kapitala v Slovenski vojski so profesionalni kadrovske menedžerji na vseh glavnih in vodstvenih položajih kadrovske funkcije. Za delovanje celotne Slovenske vojske je zelo pomembno, da ne določa za vodje in odločevalce pripadnikov, ki se v vsej svoji vojaški karieri nikoli niso ukvarjali s kadrologijo kot vedo oziroma niso bili poklicni menedžerji človeškega kapitala na tako imenovanem področju HRM (Human Resource Management). Profil

² V poslovnem svetu namesto avtokratski vodja povezovalac, tovariš, mentor, trener, svetovalec, strokovnjak, psiholog (v vojski voditelj).

menedžerja človeškega kapitala je zelo zapleten in zahteva več kompetenc, vendar lahko odličnega menedžerja človeškega kapitala razvijemo predvsem iz dosedanega odličnega menedžerja človeških virov v organizaciji (Mihalič, 2006, str. 61).

V primerjavi s slovenskim oziroma evropskim povprečjem števila kadrovskih delavcev na sto zaposlenih (Slovenija 1, Evropa 2,52) (Mihalič, 2006, str. 62) je Slovenska vojska visoko nad povprečjem in ima v svoji sestavi nedvomno veliko odličnih pripadnic in pripadnikov, ki delajo na tem področju, imajo ustrezno izobrazbo kadrovske smeri in nujne izkušnje ter pregled nad stanjem.

Med temi sodelavkami in sodelavci je treba izbrati najboljše ter zdravo ambiciozne, jih navdušiti nad potovanjem, ustrezno usposobiti in poenotiti ter izpopolniti njihove znanje, veščine, prijeme ter ustvariti dobre menedžerje človeškega kapitala in menedžerje primera³ (Peterlin, 2014, str. 24) ter jih postaviti na najodgovornejša delovna mesta s področja upravljanja človeškega kapitala. Seveda je njihova predhodna naloga po usposabljanju vzpostavitev sistema upravljanja človeškega kapitala. Kadrovska funkcija mora biti tako ves čas v »prvi bojni liniji« in kazati pot naprej (Nielsen, 2012, str. 84) ter biti nenehno v koraku s spreminjajočim se notranjim in zunanjim okoljem.

4.1.3 Vizija

Na podlagi analiz oziroma informacij o stanju človeškega kapitala, ki nam je v Slovenski vojski dobro poznano, mora vodstvo predstaviti vizijo, v kateri so natančno in pragmatično predstavljene te vsebine:

- obseg in organiziranost s točnim oziroma želenim in dosegljivim oziroma številčnim stanjem organizacije ter njenih organizacijskih enot,
- razmerje med vojaki, podčastniki, častniki,
- namen, vloga in delež vojaških uslužbencev,
- namen, vloga in delež civilnih oseb,
- pogodbeno rezerva,
- strateška rezerva,
- zmožnosti in način njihovega pridobivanja,
- razvoj poklicne poti,
- povprečna starost posameznih segmentov,
- način in število prihodov v Slovensko vojsko,
- način odhodov iz Slovenske vojske,
- motivacijski dejavniki,
- način upravljanja človeškega kapitala itn.

Vizija mora biti znana vsaj notranji javnosti in biti zapisana v Srednjeročnem obrambnem programu.

³ *Inovativen strokovnjak z določenega področja, ki ima sposobnosti in znanje v različnih situacijah rešiti težavo ter pomagati doseči cilj.*

4.1.4 Politika menedžmenta človeškega kapitala

Na podlagi vizije vodstva Slovenske vojske se oblikuje politika menedžmenta človeškega kapitala, ki vsebuje načela, pravila in smernice za razvoj ter prakso delovanja sistema menedžmenta človeškega kapitala (Novak, 2008, str. 80). S temi jasnimi, transparentnimi »pravili igre«, ki bi morala biti združena iz različnih obstoječih ter dopoljenih pravilnikov, navodil, direktiv in ukazov v enoten dokument, ki mora biti prilagodljiv in spreminjajoč, morajo biti seznanjeni vsi v sistemu, obvezno pa vse vodstvene in kadrovske strukture. Politiko v obliki enotnega navodila predpisuje ministrica (minister) za obrambo.

4.1.5 Cilji

V okviru poslovnega planiranja Ministrstva za obrambo ter Slovenske vojske se za dveletna obdobja določijo jasni cilji, z roki in odgovornimi osebami ter dejavniki tveganja. S cilji se v okviru veljavnih in znanih »pravil igre« (politike menedžmenta človeškega kapitala) vizija vodstva spremeni v zelo konkretne direktne vhodne podatke za delovanje sistema menedžmenta človeškega kapitala.

4.1.6 Strategija

Za vsak cilj moramo imeti določeno strategijo – pot, kako ga doseči. Strategije se spreminjajo glede na spreminjajoče se okolje, prav gotovo pa so povezane s politiko menedžmenta človeškega kapitala ter predstavljajo nazorne postopke za izvedbo posameznih dejavnosti, kot so pridobivanje zaposlenih kot vir človeškega kapitala, njihov razvoj ter delovanje in odhodi iz sistema. Strategije so lahko zapisane v obliki direktiv Slovenske vojske.

4.2 Pridobivanje človeškega kapitala

Od leta 2003, ko je Slovenska vojska prešla iz naborniškega sistema popolnjevanja k poklicni sestavi, se je sistem pridobivanja kadra večkrat spreminjal in poskušal prilagajati spremembam tako v zunanjem okolju – na trgu delovne sile, kot potrebam Slovenske vojske. Uspešnost oziroma manjša uspešnost je bila tako odvisna od dovoljenj oziroma prepovedi vlad o zaposlovanju v javnem sektorju, stanja gospodarstva (konjunktura, recesija) in seveda od pristopa k pridobivanju kadra na trgu delovne sile.

V Logistični brigadi, v kateri so potrebe po človeškem kapitalu s specialističnim znanjem, in sicer od zdravnikov, inženirjev do mehanikov, kuharjev, vojakov, podčastnikov in vojaških uslužbencev, specifične in ob veliki fluktuaciji (razlogi v točki 4.2) velike, v zadnjih letih rešujemo izzive, ki ob nezadostnem prilivu pomenijo nenehno zmanjševanje številčnega stanja, znanja in seveda posledično zmanjšanje zmožnosti za opravljanje zadanih poslanstev in nalog. Ambicije in potrebe uporabnikov po zagotavljanju logistične podpore se namreč ob navedenem dejstvu ne zmanjšujejo, temveč ostajajo na enaki ravni ali se celo povečujejo. Vse to pomeni največje mogoče koriščenje razpoložljivih virov, kar vodi k preveliki obremenjenosti, iztrošenosti in slabši stopnji motivacije pripadnic in pripadnikov.

Vlada Republike Slovenije je leta 2015 dovolila nadomestno zaposlovanje, kar pomeni, da je temeljni predpogoj zagotovljen. Motivacijski dejavnik plač, ki je za kandidate za zaposlitev eden izmed najpomembnejših, žal ostaja nespremenjen, kar je oteževalni dejavnik pri pridobivanju novih sodelavcev in sodelavk. Kljub temu se je treba za proces pridobivanja kadra odločiti za drugačen, sodobnejši pristop.

Prva naloga menedžmenta je, da procesom, ki v organizaciji ne delujejo najbolje, dodeli dodatne vire, tako kadrovske kot finančne, izvede revizijo procesov in vzpostavi ustrezno procesno organiziranost področja. Cilji dejavnosti pridobivanja kadrov vključujejo iskanje ustreznega števila posameznikov s primerno usposobljenostjo in znanjem ter njihovo spodbujanje, da se prijavijo za delo (Novak, 2008, str. 96). Za doseganje tega cilja je nujna strategija, ki opredeljuje načine, postopke in prijeme, od raziskav trga delovne sile, revidiranja meril, ki jih morajo izpolnjevati kandidati in kandidatke, do ustreznega sodobnega pristopa k oglaševanju in ustreznih, preprostih ter primernih postopkov za zaposlitev.

4.3 Človeški kapital v Slovenski vojski

Pred vstopom v Slovensko vojsko morajo biti vsakemu kandidatu jasno predstavljene možnosti razvoja, izobraževanja, usposabljanja, poklicne poti, števila let v sistemu, času, načinu in pogoji odhoda iz sistema. Seveda je predpogoj za to ustrezno vzpostavljen sistem upravljanja človeškega kapitala, ki s svojo politiko natančno in nedvoumno opredeljuje navedene dejavnosti. Tako zmanjšuje stopnjo subjektivnosti, ki je v Slovenski vojski tako kot v vsej slovenski družbi, v kateri se skoraj vsi poznamo ali smo celo v sorodu, nedvomno zelo prisotna.

Po prihodu v sistem in delovanju sta izjemno pomembna redna skrb in spremljanje menedžmenta upravljanja človeškega kapitala za vsakega posameznika ali posameznico. Za tak način je v okviru strategije za doseganje ciljev politike upravljanja človeškega kapitala in za uresničevanje vizije vodstva treba izpopolniti sodobne načine spremljanja, kakršni so na primer redni ali izredni razgovori ter načini službenih ocenjevanj. Z novim pravilnikom o službeni oceni je bil v Slovenski vojski narejen velik korak, toda vprašanje je, ali se ocenjevalec dosledno drži navodil za ocenjevanje, glede na to, da smo skladno z mentaliteto v Slovenski vojski vsi odlični. Prav tako je jasno, da se samo na podlagi službenih ocen ne more izvajati uspešen sistem upravljanja človeških virov, kar potrjujejo tudi raziskave v ameriški vojski, ki so dokazale, da samo klasičen sistem ocenjevanja (spremljanja) prek službenih ocen ni dovolj, saj ne vsebuje vseh informacij o znanju, sposobnostih in zmožnostih (Halter, 2012, str. 16). Zato se mora, tako kot v uspešnih tržnih organizacijah, izpopolniti. Slovenska vojska ima zaradi velike razvejanosti kadrovske funkcije in precej stabilnega okolja pri tem enkratno priložnost.

Prav tako je treba v strategiji za doseganje cilja natančno opredeliti vse materialne in nematerialne motivacijske dejavnike, ki so na voljo voditeljem, za doseganje odlične organizacijske klime ter izpolnjevanje zastavljenih ciljev in nalog.

Pri materialnih motivacijskih dejavnikih je vsekakor nujen nov pristop, ki je povsem zunaj okvirov. Zakaj na primer ne bi prevzeli modela, ki ga uporablja struktura Nata, da imajo njegovi pripadnice in pripadniki posebno ugodno ceno goriva za svojo uporabo, zakaj imajo na primer aktivni in upokojeni pripadniki oboroženih sil ZDA trgovine, v katerih kupujejo blago brez davka, zakaj omogočajo druge države brezplačna stanovanja, vrtce ipd. Možnosti je ob trdnem namenu lastnika sistema – države Republike Slovenije, o vrhunski (in vrhunsko motivirani) A-reprezentanci precej.

Materialni dejavniki, ki jih po Herzbergovi teoriji imenujemo tudi higieniki, so seveda le predpogoj. Najvažnejši so nematerialni dejavniki, ki pa predvsem pomenijo to, da ljudje radi delajo, kar jih zanima, da so obkroženi s skupino sodelavk in sodelavcev, s katerimi se odlično razumejo, da imajo voditelja (»coacha«), ki mu zaupajo in vidijo, da je vodstvu organizacije za njih mar (Tavčar, 2012, str. 36). Vse to je naloga uspešnega in učinkovitega sistema upravljanja človeškega kapitala.

4.4 Odhod iz sistema

Slovenska vojska je hierarhična organizacija v obliki piramide. Za častniško in podčastniško strukturo to pomeni, da vsak poročnik ali vodnik, ki prideta v sistem, ne morata v vojski ostati do konca svoje delovne dobe, saj bi se tako piramidalna organizacija spremenila v trapezno, vojska pa bi postajala vse starejša, kar pa je v neskladju s teorijo o vrhunski A-reprezentanci. Na podlagi ustreznega spremljanja razvoja in zmožnosti posameznikov mora tako sistem upravljanja človeškega kapitala določiti, kateri posamezniki in posameznice so primerni za nadaljnjo kariero, od drugih pa se na jasn, pošten in vnaprej znan ter določen način ustrezno posloviti. To pomeni, ali ustrezen in motivacijski znesek odpravnine, s katerim si bo posameznica ali posameznik sam iskal novo zaposlitev, ali omogočanje možnosti zaposlitve v javni upravi in podjetjih Republike Sloveniji ali pa prekvalifikacijo (šolanje) za opravljanje drugega dela.

Enako je pri vojakinjah in vojaki. Težnja ob predpostavki uspešnega pridobivanja kadra bi morala biti fluktuacija do največ tridesetega leta starosti, razen če ni predvideno, da postane podčastnik ali častnik in se zanj upoštevajo pravila iz zgornjega odstavka.

Za začetek izvajanja takšnega načina dela je seveda nujna normativna urejenost, ki za vojake že velja, za častnike in podčastnike pa še ni povsem ustrezna, ter splošno vedenje v družbi o načinu dela v Slovenski vojski.

4.5 Organiziranost in delovanje

Kot sem v prispevku že izpostavil, sta organiziranost in razvejanost kadrovske funkcije v Slovenski vojski dobri. Na ravni Generalštaba imamo organizacijske strukture, zadolžene za kariero, kadrovsko politiko, organiziranost, celostno podporo zaposlenim ter splošno kadrovsko administrativno podporo. Menim, da sta naša

glavna izziva izpopolniti vsebino in način delovanja ter ustvariti miselni preskok pri vzpostavitvi pogojev in prehoda z upravljanja človeških virov do fleksibilnega, sodobnega, odzivnega in uspešno delujočega sistema upravljanja človeškega kapitala. Način (centraliziran, decentraliziran), preglednost in pravočasnost delovanja morajo biti natančno opredeljeni v strategiji. Truditi se morajo za fleksibilnost, hiter odziv na spremembe okolja in procese ter organiziranost, ustrezno razporejanje in vrhunsko motivacijo človeškega kapitala Logistične brigade ter celotne Slovenske vojske.

Sklep Logistična brigada je znotraj Slovenske vojske zelo posebna enota, saj morajo imeti njeni pripadnice in pripadniki poleg splošnega vojaškega znanja še specialistično znanje, s katerimi izvajajo procese zagotavljanja logistične podpore poveljstvom in enotam Slovenske vojske. Pridobitev ustreznih posameznikov v sistem, njihovo delovanje, razvoj in odhod iz sistema zahtevajo vrhunski sistem upravljanja človeškega kapitala, katerega ob natančno določenih pravilih igre vodijo vrhunski menedžerji človeškega kapitala ob ustrezni podpori in znanju linijskih vodij – poveljnikov in načelnikov. V Slovenski vojski je čas, da se ob trdni zavezi vodstva in podpori ministrice (ministra) za obrambo te spremembe čim prej začnejo uvajati. Njihov cilj naj bo razvijanje učinkovite in uspešne Slovenske vojske, ki bo, čeprav ob trenutno slabši materialni opremljenosti, povezani s količino namenjenih finančnih sredstev, z vidika človeška kapitala vrhunska A-reprezentanca, sposobna v vsakem trenutku braniti nacionalne interese Republike Slovenije.

Literatura

1. Gruban B., 2014. *Prenehajte biti managerji, postanite /.../ coachi*. HRM – Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu, št. 12, str. 19–23.
2. Mihalič R., 2006. *Management človeškega kapitala*. Škofja Loka: Mihalič in partner.
3. MO RS, 2014. *Pravilnik o službeni oceni*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, št.: 98 (31. 12. 2014).
4. Nato Bi-SC, 2013. *Allied Joint Operational Guidelines for Logistics*. Brussels: Nato. http://www.wckik.pl/pdf_prawo/ajp-4.pdf.
5. Nielsen K. S., 2012. *Kadroviki bi morali biti tako cenjeni kot finančni sektor*. HRM – Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu, št. 10, str. 84–85.
6. Novak V., 2008. *Kadrovanje*. Kranj: Moderna organizacija v okviru FOV.
7. Peterlin J., 2014. *Primerjava vloge managerja primera in coacha v kadrovski praksi*. HRM – Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu, št. 12, str. 24–27.
8. Rozman R., Kovač J., 2012. *Management*. Ljubljana: GV Založba.
9. Tavčar R., 2012. *Kako (se) motivirati brez višje plače*. HRM – Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu, št. 10, str. 38–42.
10. Žurman et al, 2008. *Doktrina vojaške logistike*. Ljubljana: MO RS.
11. Halter, S.M. 2012. *What is an Army but the Soldiers?*. Fort Leavenworth: U. S. Army. http://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/MilitaryReview_20120229_art007.pdf, jan-feb 2012.
12. European Commission. 2003. *Commission Recommendation of 6. May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (Text with EEA relevance) (notified under document number C(2003) 1422)*. Brussels: European Commission. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32003H0361 &from=SL>.

NATOV CENTER ODLIČNOSTI ZA GORSKO BOJEVANJE – IZZIVI, PRILOŽNOSTI IN INTERESI

NATO MOUNTAIN WARFARE CENTRE OF EXCELLENCE – CHALLENGES, OPPORTUNITIES AND INTERESTS

Povzetek Na ozemlju Republike Slovenije je marca 2015 kot nova mednarodna organizacija začel delovati Natov center odličnosti za gorsko bojevanje. Institucija z ustanovitvijo, akreditacijo in aktivacijo prinaša vrsto izzivov in priložnosti, ki jih lahko zainteresirane strani razvijajo in izkoriščajo. Interesi udeležencev so različni, zato Natov center odličnosti za gorsko bojevanje že v začetni fazi poskuša opredeljevati priložnosti, ki temeljijo na potrebah sodelujočih držav. Za doseganje želene učinkovitosti in kakovosti bo treba upoštevati številne dejavnike, ki opredeljujejo novo institucijo. Obsežen seznam možnosti za razvoj gorskega bojevanja zahteva oblikovanje vsebinskega težišča, na katerega se bo center osredotočal v prihodnje.

Ključne besede *Natov center odličnosti, kolektivna obramba, gorsko bojevanje, doktrina, koncept, obrambni sistem.*

Abstract NATO Mountain Warfare Centre of Excellence began its operation in March 2015 as a new international organisation in the territory of the Republic of Slovenia. Its establishment, accreditation and finally its activation, bring a number of new challenges and opportunities, which could be developed and exploited by stakeholders and other interested parties. Interests of participants vary; therefore NATO Mountain Warfare Centre of Excellence tries to focus in the very beginning on the opportunities based on the expressed needs and requests. In order to achieve the desired effectiveness and quality, a series of factors defining the new institution will have to be taken into account. A wide range of possible mountain warfare development options calls for the creation of a substantive centre of gravity, which will be the Centre's focus in the future.

Key words *NATO Centre of Excellence, collective defence, mountain warfare, doctrine, concept, defence system.*

Uvod Marca 2015 je na ozemlju Republike Slovenije začel delovati Natov center odličnosti za gorsko bojevanje (COGB) kot specializirana, neodvisna mednarodna vojaška organizacija. Vizija centra je razvoj v strokovno vozlišče za razvoj gorskega bojevanja, kar bo članicam¹ in drugim zainteresiranim subjektom omogočilo vpliv na procese načrtovanja aktivnosti zavezništva, povezane z gorskim svetom. Slovenija se je zavezala, da bo kot nosilna država ustvarila razmere za nemoteno delovanje, vključno s strokovnim kadrom.

Formalni začetki razvoja centra sicer sovpadajo z razvojem Slovenske vojske v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, in sicer z ustanovitvijo 32. gorske brigade leta 1992 in Gorske šole leta 1996. Vsebinske podlage segajo dlje v preteklost, saj se je vojaško gornišvo zaradi geografskih značilnosti Slovenije razvijalo že precej pred osamosvojitvijo leta 1991 in se tako gorniška tradicija pravzaprav le nadaljuje. Kot prvo slovensko gorsko enoto literatura navaja preoblikovanje ljubljanskega domobranskega pehotnega polka št. 27 leta 1911, kar zaznamuje tudi začetek slovenskega vojaškega gornišva (Pipan, 2011). Avtorji menimo, da vsak center odličnosti v bistvu združuje obsežen seznam izkušenj, ki takšno institucijo opredeljujejo, zagotavlja pa jih lahko le dolga tradicija.

Republika Slovenija je bila prvič uradno spodbujena k ustanovitvi centra odličnosti leta 2004 ob obisku tedanjega poveljnika Natovega Združenega poveljstva za transformacijo (Blaznik, 2011, str. 37). Zamisel je počasi zorela in se z jedrom gorske šole in gorskega bataljona ter s sodelovanjem različnih ravni znotraj obrambne strukture razvijala do ravni mednarodne organizacije. Leta 2011 je bil ustanovljen večnacionalni center odličnosti, ki je združeval šest držav², po dodatnih štirih letih pa je center izpolnil pogoje za Natovo akreditacijo.

Akreditacija pomeni samo potrditev, da so izpolnjeni ustrezni pogoji za delovanje institucije, aktivacija Vojaškega odbora in Severnoatlantskega sveta pa bo centru omogočila formalno nastopanje v mednarodnem prostoru. Z ustanovitvijo takšne ustanove Slovenija dokazuje, da želi v zavezništvu aktivno sodelovati tudi pri razvoju obrambnih zmogljivosti, povezanih z bojevanjem v gorah, in ne le v mednarodnih operacijah in na misijah. Ob tem v mednarodno okolje posreduje tudi sporočilo o specialističnem težišču razvoja nacionalnih zmogljivosti, kar se bo v prihodnje verjetno odrazilo tudi v nacionalnih strateških dokumentih načrtovanja.

Natov center odličnosti deluje zunaj Natove poveljniške strukture in ni del obrambnih sil države, v kateri ima sedež. To seveda ne pomeni, da Slovenija ne more uporabiti prednosti, ki jih ji center prinaša. S svojimi izdelki lahko vpliva tako na doktrinarne podlage za delovanje zavezništva kot tudi na razvoj nacionalnih zmogljivosti. Tako sooblikuje obrambni sistem zavezništva in hkrati tudi nacionalne obrambne sisteme.

¹ Sporazum o soglasju so 25. marca 2015 kot sponzorske države podpisale štiri članice Nata – Hrvaška, Italija, Nemčija in Slovenija, ki je hkrati tudi vodilna država. Ob njihovem soglasju se je pozneje kot partnerska država vključila še Avstrija.

² Avstrija, Črna gora, Hrvaška, Italija, Madžarska in Slovenija.

Gorsko bojevanje ni nov pojav oziroma termin v vojaških operacijah, saj je gorski svet kot eden izmed dejavnikov od nekdaj vplival na vojaške aktivnosti. Že Sun Tzu je približno petsto let pred našim štetjem gorskemu terenu izkazal posebno spoštovanje z navedbo: »*Ne plezaj v višave, da bi se bojeval. Toliko o gorskem bojevanju.*«³ (Giles, 1910, str. 98). Prvi podrobnejši zapisi govorijo o drugi punski vojni, ko je Hanibal leta 218 pred našim štetjem izkoristil gorski svet za premik enot, s katerim je presenetil rimske legije (Liddel Hart, 1967, str. 24–38). V bližnji preteklosti so gorsko bojevanje obravnavali številni vojaški teoretiki, npr. Bourcet (1775), Clausewitz (1812, 1832), Jomini (1862) in drugi, javno dostopni so tudi viri, ki opisujejo sodobnejše vojaške operacije v gorah. Ko pišemo o gorskem bojevanju, o njem razmišljamo v najširšem možnem kontekstu, ki vključuje tudi sodelovanje z različnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami ter vključevanje v operacije kriznega odzivanja. Slednje je na obisku v centru kot pomemben dejavnik izpostavil tudi načelnik generalštaba nemške vojske (Wiecker, 2015).

Nato doslej ni imel razvite specializirane razvojne institucije za gorsko bojevanje, ki bi to področje posebej obravnavala. Natov center odličnosti za gorsko bojevanje je bil ustanovljen z namenom, da ta primanjkljaj zapolni. Da bi zavezništvo ali posamezna država od nove akreditirane in aktivirane institucije dobila rezultate, ki jih potrebuje, mora biti jasno oblikovan interes, ki temelji na poznavanju temeljnega vsebinskega področja, torej vojaških aktivnostih v gorskem svetu in potrebah po njegovi vključenosti v obrambno strategijo.

1 METODOLOGIJA

S člankom želimo avtorji predstaviti vlogo Natovega centra odličnosti za gorsko bojevanje v sistemu nacionalne in kolektivne obrambe. Usmerili se bomo v raziskovalno vprašanje, katera področja lahko pomenijo nove izzive in razvojne priložnosti za novo organizacijo. Ob tem se ne moremo izogniti razpravi o tem, kako nacionalne interese države ustanoviteljice povezovati z interesi sistema kolektivne obrambe.

Glavni metodi proučevanja sta analiza ter interpretacija primarnih in sekundarnih virov ob sočasni uporabi deskriptivne metode, s katero opisujemo normativne podlage. Ker avtorji izhajamo neposredno iz obravnavane organizacije, izkoriščamo tudi možnosti opazovanja z udeležbo. Ob tem izpostavljamo dejstvo, da smo za pripravo članka uporabljali izključno javno dostopne podatke in informacije brez stopnje zaupnosti. To sicer predstavlja nekaj omejitev, ki pa za obravnavano področje nimajo večjega pomena.

³ *Obstajajo manjše razlike v prevodih izvirnega besedila. V vseh pa je vsebina usmerjena v tveganost bojevanja v višinah. Če možnosti omogočajo, dvignjen gorski svet izkoristimo za lastne obrambne položaje in nadzor območja. Bojnemu stiku z nasprotnikom, ki že nadzoruje takšne položaje, pa naj bi se v takšnem okolju skušali izogibati.*

Komparativna metoda je sestavni del razprave o vlogi COGB v sistemu kolektivne in sistemu nacionalne obrambe.

Sinteza spoznanj se odraža v sklepnih poglavjih, v katerih avtorji predlagamo usmeritve in izhodišča za nadaljnje delo ter konkretne rešitve, ki lahko določajo razvoj organizacije v prihodnje.

2 OPREDELITEV POJMOV

Razprava o centru odličnosti kot gradniku obrambnega sistema zahteva jasno opredelitev pojmovnega aparata, ki omogoča ustrezno razumevanje obravnavanih vsebin. V ta namen moramo razčleniti obrambni sistem v nacionalnem in mednarodnem pomenu ter okvirno pojasniti institut centra odličnosti.

Obrambni sistem je celota vojaških in nevojaških elementov (enot, ustanov, zmogljivosti, postopkov in norm) v nacionalnovarnostni strukturi, namenjenih opravljanju obrambno-zaščitnih funkcij družbe (Grizold, 1999, str. 40). Njegova vsebina je odvisna od različnih dejavnikov, kot so mednarodno okolje, zgodovinske, geografske, demografske, politične, razvojne in druge okoliščine (prav tam, str. 11). Za našo razpravo pa moramo razumevanje obrambnega sistema razširiti tudi v mednarodno okolje oziroma v doseganje mednarodne varnosti. Ta ni zgolj seštevek nacionalnih elementov, temveč gre za stalni mednarodni okvir splošno sprejemljivih vrednot (Grizold, 1992, str. 66), ki se poleg univerzalnih, sprejetih v OZN, kaže tudi v sistemu zavezništva.

Natov COGB se ponuja kot šolski primer organizacij, ki zagotavljajo proučevanje in razvoj tako imenovanih nišnih zmogljivosti (Stanhope, 2005, str. 1), saj so v svojem delovanju praviloma usmerjene na ozka in specializirana področja in se nanašajo na ugotovljene pomanjkljivosti v delovanju Natovih enot in poveljstev. Delovanje centrov odličnosti na podlagi načela inovativnega razmišljanja, kot ga izpostavlja Stanhope, pomeni velik intelektualni potencial Nata. Centri odličnosti so namenjeni preoblikovanju zavezniških sil, povečanju in izboljšanju posebnih zmogljivosti ter predvsem učinkovitejši izrabi že oblikovanih zmogljivosti članic zveze ter partnerskih držav. Centri odličnosti, ki so pomembna vez med operativnimi zmogljivostmi Nata in okoljem, uresničujejo svoje poslanstvo v podporo tem ciljem (Blaznik, 2011, str. 27).

3 CENTER ODLIČNOSTI V SISTEMU KOLEKTIVNE OBRAMBE

Ko govorimo o povezavi centra odličnosti za gorsko bojevanje in kolektivne obrambe, imamo v mislih možnosti, ki jih center lahko ponudi širši interesni skupnosti, in vključuje države zavezništva, vključno s sedanjimi partnerskimi povezavami. Gre za možnosti aktivnega sodelovanja pri razvoju novih rešitev na področjih, povezanih z vojaškim angažiranjem v gorskem svetu. Želeni cilj je doseganje višje stopnje

standardizacije⁴ in s tem odzivnosti ter učinkovitosti specializiranih zmogljivosti za gorsko bojevanje. Nato se kot sistem kolektivne obrambe in kolektivne varnosti⁵ ves čas preoblikuje skladno z varnostnimi razmerami in položajem v mednarodnem okolju. Ta proces upošteva tehnološke in druge razvojne trende in poskuša uveljaviti prilagoditve v najkrajšem mogočem času. Kot sta zapisala Charles in Clifford Kupchan (1995), je to pogojeno z visokim soglasjem interesov in vrednot vseh udeležencev. Natov COGB lahko interese, povezane z njegovimi pristojnostmi in zmožnostmi, spremlja prek izraženih potreb na različnih ravneh, jih analizira in pripravlja predloge posameznih rešitev. Tako je omogočeno neposredno vplivanje na delovanje zaveznitva, ki bo ob potrjenih končnih izdelkih lahko sledilo njihovim določilom. Pripravo končnih izdelkov bodo poleg izhodiščnih potreb opredeljevale tudi zahteve, izhajajoče iz političnega konteksta zaveznitva. Kot se je izrazil Natov poveljnik za transformacijo (Palomeros, 2014), lahko center s svojo specialistično naravnostjo znatno prispeva k izboljšanju skupnih zmogljivosti pri spopadanju z varnostnimi spremembami v mednarodnem okolju. Glavne prednostne naloge vidi na področjih doktrinarnega razvoja, prispevka k skupnim vajam in razvoju ter pri izvedbi programov usposabljanja.

Vizija COGB je postati osrednja strokovna ustanova za pridobivanje znanja oziroma spoznanj o gorskem bojevanju v Natu. Namenjen je zagotavljanju odličnosti in strokovnosti na področjih usposabljanja in urjenja posameznikov in enot, pri podpori razvoju doktrin, učenju iz izkušenj, raziskavam, oblikovanju standardov ter pri procesu preoblikovanja enot za gorsko bojevanje (Nato MW COE Concept, 2014). Pot do uresničitve ciljev ne bo niti hitra niti preprosta. Že proces akreditacije, ki sledi formalni ustanovitvi s podpisom sporazuma o soglasju držav članic (Nato MW COE Memorandum of Understanding, 2014), opredeljuje številna merila, ki jih mora center izpolnjevati za uspešno delo. Temelj pozitivne ocene sta akreditacijski vprašalnik in pozitivno poročilo predstavnikov Natovega poveljstva za transformacijo. Institucija je formalno aktivirana s potrditvijo akreditacije na Vojaškem odboru Nata in Severnoatlantskem svetu. Po končanih formalnih postopkih se lahko vse aktivnosti centra osredotočijo na vsebinsko delo. Glavni namen centra odličnosti je izboljševanje Natovih zmogljivosti, pri čemer vsebina vedno pomeni dodano vrednost – torej je vnaprej jasno, kdo produkt potrebuje, kakšni so namen in cilji ter da je vnaprej izloženo vsakršno podvajanje aktivnosti v zaveznitvu.

Mednarodna interesna skupnost, ki je za delovanje centra odličnosti nujna, za to vsebinsko področje že obstaja, sicer bi bila njegova ustanovitev nemogoča. Za

⁴ *Razvoj in uvajanje novih konceptov, doktrin, postopkov in modelov, s katerimi se dosegajo in vzdržujejo združljivost, zamenljivost in poenotenje. Te so nujne za zagotavljanje ustrezne ravni interoperabilnosti oz. za optimizacijo uporabe virov na področjih operacij, materialno-tehničnih sredstev in upravljanja aktivnosti (AAP-42, 2011).*

⁵ *Ob zagotovljenem širokem mednarodnem konsenzu, izraženem z mandatom OZN. Bistvo kolektivne varnosti sta kolektivno varovanje miru in skupen odziv na kršitelje, zahtevata pa visoko soglasje interesov in vrednot vseh udeležencev. Kolektivna varnost se je po 2. sv. vojni modificirala z Ustanovno listino OZN, najpomembnejši del za vzpostavitev pa je bila določitev petih stalnih članic Varnostnega sveta, ki s soglasjem volje za uspeh prisilnih akcij zagotavljajo uspeh sistema. Varnostni svet ima predvsem odgovornost, da ohranja mednarodno varnost in mir (Türk, 2007, str. 503–511; Conforti, 2005, str. 386–387).*

povezovanje v smeri poenotene nastopanja v mednarodnem okolju pa bo treba vložiti veliko energije in med seboj povezati več nacionalnih vojaških enot, združenj, organizacij in ustanov, ki v bistvu sicer delujejo po enakem vrednotnem sistemu, so pa močno oprte na lastno tradicijo. Razlike je mogoče zmanjšati z intenzivno organizacijo različnih aktivnosti, ki omogočajo skupno delo na področju gorskega bojevanja.

COGB deluje skladno z veljavno Natovo politiko, doktrinami in standardi. Na področju obrambnih aktivnosti v gorskem svetu se od institucije upravičeno pričakuje razvoj novih konceptov, predlogi za izboljšave veljavnih postopkov, standardov in doktrin ter aktivno sodelovanje pri uvajanju novosti v uporabo ob konkretnih aktivnostih zaveznitva. Vsaka novost mora biti čim prej po potrditvi dostopna uporabnikom pri opravljanju nalog⁶ – torej v mednarodnih operacijah in na misijah, v programih izobraževanja in usposabljanja, v vseh fazah, od načrtovanja do končnih evalvacij. Izdelki morajo vključevati najnovejša spoznanja in izkušnje, ki odražajo resnične potrebe uporabnikov, sicer so lahko zaznani le kot dodatna administrativno opredeljena naloga, ki je na terenu neuporabna, posledica pa so nespremenjeni procesi, na katere želimo vplivati (Zupančič, 2015).

Skladno s svojim poslanstvom COGB tesno sodeluje z Natovim poveljstvom za transformacijo in promovira njegove transformacijske cilje. Na področju razvoja sedanjih in prihodnjih zmogljivosti lahko zazna primanjkljaje ter jih s predlogi rešitev odpravlja oziroma prispeva k zmanjševanju posledic. K povezljivosti pri preoblikovanju zaveznitva lahko center prispeva z zbiranjem informacij o trenutnih nacionalnih zmogljivostih in možnostih za njihovo uporabo v kontekstu kolektivne obrambe. Medsebojna povezanost nacionalnih zmogljivosti za delovanje v gorskem svetu bo omogočila jasn pregled nad možnostmi in izpostavila nove potrebe po standardizaciji za učinkovito sodelovanje. Na področju razvoja partnerskih povezav bo COGB sledil politiki odprtih vrat. V sedanjih in prihodnjih novih povezavah bo velik del dogodkov odprt za zainteresirano strokovno javnost tudi iz držav, ki niso članice zaveznitva, jih pa z njim povezujejo skupne vrednote in interesi⁷.

Med vsebinami gorskega bojevanja, ki bi jim lahko v prihodnje namenili več pozornosti, lahko izpostavimo (Zupančič, 2015):

- področno terminologijo,
- poveljevanje in kontrolo,
- opremo in oborožitev,
- programe izobraževanja in usposabljanja,
- taktične in tehnične postopke.

⁶ Na to je ob obisku v centru opozoril tudi poveljnik kopenskih sil ZDA za Evropo, general Hodges (2015), ki zaznava, da je čas od izražene potrebe do formalne potrditve in uporabe končnih izdelkov na terenu predolg.

⁷ Avtorji imamo s tem v mislih predvsem države, ki so vključene v Partnerstvo za mir, Mediteranski dialog, Istanbulska pobudo ter program Globalnega partnerstva.

Marsikaj izmed naštetega je že pripravljeno in uvedeno na ravni nacionalnih zmogljivosti držav⁸, za skupno usklajeno delovanje v zavezništvu pa bo vsebine treba prepoznati, preveriti njihovo veljavnost v širšem kontekstu, jih medsebojno uskladiti, predlagati konkreten izdelek in spremljati proces do končne potrditve. Tudi v fazi uveljavljanja novosti lahko COGB opravi svojo nalogo z obveščanjem in uvajanjem podpore z dodatnimi informacijami, če bo treba.

Specializirane doktrine za gorsko bojevanje kot samostojne publikacije v Natu trenutno še ni. Izhodiščna doktrinarna podlaga za razvoj gorskega bojevanja⁹ opredeljuje operacije v gorah kot del kopenskih operacij. Gre za splošen pregled in opredelitev nekaterih temeljnih parametrov, ki so lahko izhodišče za nadaljnji razvoj. Natov COGB bi lahko predlagal izboljšave Natove doktrine na področjih, ki so povezana z gorskim bojevanjem oziroma vključujejo njegove konkretne vidike. Trenutno so te vsebine razpršene predvsem v hierarhiji zavezniških publikacij kopenske vojske¹⁰, usklajenost pa mora biti zagotovljena po celotni strukturi, vključno z združenimi doktrinami¹¹. Tak izdelek zahteva svoj čas in naj na tem mestu zapišemo, da je vsako doktrino treba zgraditi postopoma, ne zgolj napisati. Za pripravo doktrinarnih publikacij morajo biti na voljo tradicija oziroma uveljavljen sistem vrednot, ustaljena praksa in preverjene izkušnje¹², obseg standardov za postopke in opremo ter na ustrezni ravni izražena potreba po združitvi gradiva v enoten doktrinarni izdelek.

Temelj za razvoj konceptov gorskega bojevanja so trenutni trendi, povezani s konceptom pametne obrambe in pobudo povezanih sil. COGB bo skladno z možnostmi in potrebami lahko sodeloval tudi pri razvoju specialistične opreme, saj je ta pomemben element zagotavljanja učinkovitosti in povezljivosti posameznikov in enot. Trenutno je v ospredju projekt razvoja zložljivih turnih smuč, pri katerem center sodeluje s podjetjem Elan, in že zbuja zanimanje pri najvišjih predstavnikih zavezništva (Palomeros, 2014; Hodges, Stoltenberg, 2015).

V sodelovanju z Natovim poveljstvom za transformacijo bo center v prihodnje aktivno spremljal pripravo strateškega načrta usposabljanja in analize zahtev, v končni fazi pa sodeloval pri oblikovanju analize končnih potreb za usposabljanje

⁸ V Sloveniji k vojaškemu gorništvu in taktiki bojevanja v gorah pomembno prispeva Miha Kuhar (2004, 2008).

⁹ Ta pojem razumemo kot vsebine, ki so del drugih, področnih, doktrinarnih publikacij zavezništva in se nanašajo na vsebine gorskega bojevanja. Razumljivo je, da je večina vsebin uvrščena v publikacije kopenske vojske, čeprav so v gorsko bojevanje lahko vključene tudi druge zvrsti.

¹⁰ ALPA – Allied Land Publications Architecture.

¹¹ AJDA – Allied Joint Doctrine Architecture.

¹² Zaznane lekcije, ki so pridobljene iz različnih virov (mednarodne operacije, vaje in različne druge oblike usposabljanja), morajo biti dodatno preverjene in potrjene v pristojnih institucijah, da so kot naučene lekcije lahko uporabne za širšo uporabo in postanejo del doktrinarnih vsebin (*The NATO Lessons Learned Handbook*, 2011).

na ravni zavezništva¹³. Na podlagi tega bo center lahko vzpostavil pregled nad že delujočimi programi, pozneje pa bo na podlagi potreb lahko pristopil k združevanju, usklajevanju, standardizaciji sedanjih ali razvoju novih vsebinskih sklopov. Specialistična izobraževanje in usposabljanje sta že v temelju draga aktivnost, ki zahtevata veliko virov od posamezne države, zato se tudi za gorsko bojevanje center odličnosti kaže kot primerna alternativa za prenos specializiranih vsebin (Guiney, 2015). COGB bo analiziral zaznane pomanjkljivosti s področja gorskega bojevanja ter zagotavljal, da bodo predlogi za izboljšave skladni z veljavnimi doktrinami in standardi oziroma bodo prispevali k njihovi nadgradnji. Najpomembnejše so zagotovo izkušnje, pridobljene v različnih vojaških operacijah, saj morajo biti zmogljivosti zasnovane na podlagi konkretne naloge. Povezovanje z vodilnimi ustanovami s tega področja¹⁴ je seveda samoumevno.

Možnosti za sodelovanje COGB pri kolektivni varnosti in obrambi je veliko. Določanje prednostnih nalog bo odvisno od zahtev in potreb zavezništva ter drugih dejavnikov, povezanih predvsem s kadrovske, materialnimi in finančnimi viri.

4 UVELJAVLJANJE NACIONALNEGA INTERESA V CENTRU ODLIČNOSTI

Preden se lotimo razprave o uveljavljanju nacionalnih interesov v centru odličnosti, je dobro vsaj omeniti nekaj dilem, ki se ob tem pojavljajo. Glavna težava je namreč v tem, da je vsaka razprava o nacionalnih interesih čustveno obarvana (Svetličič, 2002, str. 524), jasna definicija pojma pa je skoraj nemogoča, saj gre običajno za prepletanje interesov različnih skupin ali celo vplivnih posameznikov. Najsplošnejšo definicijo podaja slovar svetovne politike (Evans in Newman, 1992, str. 207), ki pravi, da se nacionalni interes uporablja kot sredstvo za identifikacijo ciljev ali namenov zunanje politike in kot vsesplošen koncept političnega diskurza, še posebej za opravičevanje posebnih političnih preferenc.

Zadnji predlog Deklaracije o zunanji politiki Republike Slovenije¹⁵ nacionalni interes usmerja v ohranjanje suverenosti, varnost državljanov in državljanov ter varovanje in uveljavljanje ustavnih vrednot. Deklaracija izpostavlja pomen strateških dokumentov, ki opredeljujejo nacionalno varnost, ta pa je širše, tudi z vidika mednarodne varnosti, označena kot primarni cilj slovenske zunanje politike. Med drugim je v deklaraciji zapisana tudi potreba po krepitevi vidnosti in vloge Republike

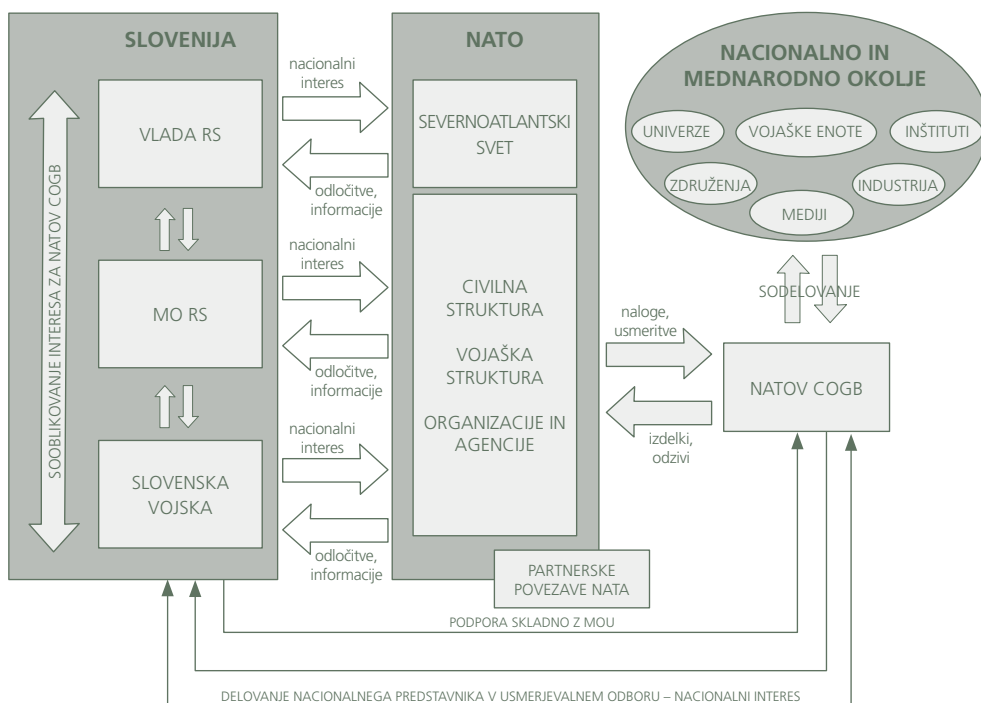
¹³ Načrtovalni cikel poteka znotraj posameznih disciplin, opredeljenih v Natovi politiki izobraževanja in usposabljanja (www.nato.act.int). Gorsko bojevanje trenutno ni opredeljeno kot samostojna disciplina, zato se namerava Natov COGB vključevati na področju kopenskih operacij, ki ga usklajuje Poveljstvo za kopenske operacije (LANDCOM, Izmir, Turčija).

¹⁴ JALLC – Joint Analysis and Lessons Learned Centre, Lizbona, Španija; JWC – Joint Warfare Centre, Stavanger, Norveška; JFTC – Joint Force Training Centre, Bydgoszcz, Poljska, sorodni centri odličnosti in druge institucije.

¹⁵ Vlada RS je na 37. redni seji 21. maja 2015 sprejela besedilo deklaracije in jo poslala v nadaljnjo obravnavo Državnemu zboru. Temu bosta v prihodnje sledila oblikovanje krovne strateškega dokumenta o zunanji politiki RS in priprava izvedbenih aktov.

Slovenije v Natu kot temeljnem okviru nacionalne in evropske varnosti. Novi Natov center pri tem pomeni pomemben prispevek, saj so se v slovenskem prostoru z njim pojavile nove možnosti sodelovanja z zavezništvom. Pomeni namreč nadgradnjo sicer aktivnega varnostnega in obrambnega sodelovanja v vojaških operacijah in na misijah ter v različnih delovnih telesih Nata, ki se lahko v prihodnje odrazi v povečanem vplivu na politiko, strategijo in koncepte zavezništva. Ob tem pa ne smemo pozabiti, da gre za mednarodno institucijo, v kateri se bodo prepletali interesi vseh sodelujočih držav. Bogata gorniška tradicija alpskih držav, močno razvite vojaške gorske enote, predvsem ustanovnih članic Nemčije, Italije in Avstrije, se bodo v izdelkih in nastopanju institucije odražale tako strokovno kot politično¹⁶. Slovenija mora poleg temeljnih razmer za delo centra prispevati tudi korekten vsebinski del, za katerega mora strokovno podlago zagotavljati v svojih gorskih enotah, ki so v sestavi Slovenske vojske. Mednarodne izkušnje, predvsem v obdobju po letu 2004, ko je naša država začela sprejemati normative in standarde Nata, lahko zagotovijo učinkovito vključevanje v glavna delovna telesa in ustrezno sodelovanje z organizacijami in agencijami, ki sooblikujejo Natovo politiko (slika 1).

Slika 1:
Umestitev
Natovega
centra odličnosti
za gorsko
bojevanje in
nacionalni
interes

¹⁶ Vsak končni izdelek (npr. standard), ki bo prispeval k vsebinam zavezništva, mora biti soglasno potrjen na Vojaškem odboru Nata. Torej je treba zagotoviti soglasje vseh držav, ne zgolj sodelujočih v Natovem COGB. V prihodnosti center resno računa na dodatno vključevanje držav s svojimi strokovnjaki, ki bodo lahko prispevali k izmenjavi mnenj ter poenotenju vsebin.

Slovenija je med državami Evropske unije uvrščena na tretje mesto po deležu občin v gorskem svetu. Po metodologiji raziskave Sveta Evrope¹⁷ Slovenija dosega kar 78 odstotkov, večji delež gorskih občin imata le Norveška in Švica (Nordregio, 2004, str. 24). Poleg tega več kot 64 odstotkov slovenskega prebivalstva živi na gorskih območjih (Nordregio, 2004, str. 28). Skladno z ožjo, zgolj reliefno usmerjeno klasifikacijo je delež terena nad 1000 metri nadmorske višine v Sloveniji slabih 13 odstotkov, skupaj s hribovitim svetom pa dodatnih 35 odstotkov (Geografski atlas Slovenije, 2010, str. 55). Ti podatki kažejo, da je z vidika nacionalne obrambe v izobraževanje in usposabljanje slovenskih obrambnih zmogljivosti tudi v prihodnje nujno uvrščati vsebine, ki omogočajo učinkovito bojno delovanje v gorskem svetu. V ta namen so pristojni organi Generalštaba Slovenske vojske že pripravili usmeritve, ki bodo to omogočile. Ob tem pa se moramo zavedati, da tečajji predstavljajo zgolj začetek oziroma vezni element med stalnim usposabljanjem specialistov za gorsko bojevanje. Kot piše Kuhar (2008, 2014), sta za vzdrževanje in nadaljnji razvoj gorskih specialistov na vseh ravneh odločanja nujna nenehno obiskovanje gora in delo v tem okolju. Vremenski vplivi, višine in geografska območja širijo obseg izkušenj, s čimer se lahko posameznikovo dojetanje gorskega okolja spremeni iz grožnje v priložnost. Tako bo enota lahko izkoristila vse možnosti, ki jih to okolje ponuja za uspešno izvedbo naloge. Interes Slovenske vojske je torej iskanje novih priložnosti za pridobivanje izkušenj, tako v domačih kot tujih gorstvih, ter njihova nadaljnja uvedba na vse ravni delovanja.

Poleg splošnih geografskih dejavnikov, ki jih ne smemo zanemariti, imajo na potek vojaških aktivnosti največji neposreden vpliv fizični geografski dejavniki. Ti so namreč podlaga za opredelitev načina poveljevanja in kontrole, vodenja ognja, zaščite in maskiranja, smeri delovanja ter načina logistične zagotovitve (Bratun, 2005, str. 67). Slovenska Vojaška doktrina gorskega sveta sicer ne izpostavlja posebej, poudarja pa pomembnost upoštevanja terenskih in vremenskih okoliščin, ki lahko vplivajo na potek vojaških operacij in operacij, povezanih z zaščito in reševanjem (Furlan, 2006). V slovenskem okolju sicer lahko samostojno ustvarimo razmere za izvajanje vojaških vaj, ki vključujejo gorsko bojevanje, vendar se spopadamo s precejšnjimi omejitvami¹⁸. V domovini je Slovenska vojska omejena predvsem z možnostmi za izvedbo bojnega streljanja v gorskem okolju, druge aktivnosti pa lahko izvajamo ali na terenu ali ob kombiniranju z računalniško podprtimi scenariji. Možnosti za udeležbo na večjih vajah zavezništva gotovo predstavljajo velik potencial pri iskanju novih priložnosti, tako centra kot Slovenske vojske. Delovanje gorskih enot je lahko osrednja vsebina taktične situacije, lahko pa gre le za manjši del, ki vključuje specialistične enote. Kot pravi Škerbinc (2014), je verjetno »/.../ najpomembnejše to, da se bo delo 132. gorskega polka, Gorske šole SV in Natovega centra odličnosti za gorsko bojevanje medsebojno dopolnjevalo, usklajevalo in vzajemno podpiralo.

¹⁷ *Mountain Areas in Europe: Analysis of mountain areas in EU member states, acceding and other European Countries, Nordregio 2004. Uporabljen je bil prilagojeni globalni model UNEP – WCMC (United Nations Environment Programme - World Conservation Monitoring Centre), ki upošteva kombinacijo nadmorskih in relativnih višin, naklone terena in možnosti rabe zemljišča.*

¹⁸ *Predvsem omejitve, ki so povezane z zaščitenim območjem Triglavskega narodnega parka, in splošne zakonske omejitve, ki opredeljujejo zaščito naravnega okolja.*

Vsaka organizacija bo pri tem nekaj prihranila, po drugi strani pa bodo sinergijski učinki prinesli koristi tako Slovenski vojski kot tudi Zavezništvu«. Temu lahko dodamo tudi usklajenost preostalih nacionalnih zmogljivosti, ki lahko zagotovijo učinkovito prisotnost in delovanje ustreznih zvrsti¹⁹, rodov in služb v gorskem svetu.

Natov COGB bo s sledenjem svoji viziji zbiral, analiziral in objavljaj veliko množino različnih informacij, ki bodo izhajale iz mednarodnih operacij, vojaških vaj in drugih obrambnih aktivnosti v različnih gorskih okoljih sveta. Povezanost s specializiranimi institucijami znotraj Nata in zunaj njega bo omogočila pretok zaznanih in naučenih lekcij, zaznavanje primanjkljajev in potreb na različnih področjih gorskega bojevanja ter oblikovanje rešitev, za katere bo zanimanje. Kot ugotavlja že Šteiner (2008), bo *»/.../ center prek transformacijskega internetnega omrežja povezan v izmenjavo znanj in izkušenj. Analiziranje izkušenj ter čimprejšnji prenos v prakso pa je izredno pomembno transformacijsko orodje pri spreminjanju vojsk in njihovem prilagajanju sodobnim razmeram*«. Za Slovenijo odprtje centra pomeni dodatno priložnost dostopa do obdelanih podatkov in informacij, ki bodo lahko pripomogle k izgradnji lastnih zmogljivosti.

Pripravo konkretnih izdelkov lahko posamezna država uvrsti v redni program dela centra. To lahko doseže (glej sliko 1):

- prek nacionalnih predstavnikov v zavezništvu, ki prek Natovega Poveljstva za transformacijo zahtevek posredujejo Natovemu COGB;
- prek nacionalnega predstavnika v Usmerjevalnem odboru Natovega COGB.

Končno odločitev o uvrstitvi naloge v letni načrt dela sprejme Usmerjevalni odbor, ki oceni možnosti za kakovostno izvedbo. Seveda pa je ob vsaki takšni aktivnosti nujna predhodna analiza, s katero predlagatelj opredeli namen in cilje ter preveri morebitne veljavne rešitve in zanimanje med drugimi državami.

Centri odličnosti v splošnem lahko vplivajo na politiko, doktrine in standarde Nata. V tem delu mora imeti država kot celota izoblikovane cilje, ki jih želi doseči. Moramo pa opozoriti, da temeljno poslanstvo teh institucij ni zadovoljevanje nacionalnih interesov, temveč predvsem kolektivnih. Najlažje se nacionalni cilj uresniči, ko ga državi uspe vključiti v seznam kolektivnih ciljev. Ključno vlogo za doseganje zelenega ima povezanost nacionalne zunanje politike, obrambne diplomacije in strokovnega okolja v strukturi Slovenske vojske, ki se lahko odraža s poenotenim nastopanjem slovenskih predstavnikov na različnih ravneh zavezništva.

V obdobju od prvih zamisli do ustanovitve Natovega centra odličnosti za gorsko bojevanje je bilo v slovenskem strokovnem prostoru veliko razprav o tem, ali je takšen projekt mogoče uresničiti, ali je sploh potreben in kaj bi Slovenija z njim pridobila. Soočali smo se z številnimi vprašanji, trenutno pa se center ob spodbudi mednarodne

¹⁹ V slovenskem prostoru imamo v mislih predvsem kopensko vojsko in letalstvo. Splošno gledano pa se podpora gorskemu bojevanju lahko izvaja z vseh platform, tudi mornariških.

skupnosti in podpori slovenske obrambne diplomacije ter z aktivnim sodelovanjem pristojnih organov Slovenske vojske vključuje v mednarodne strukture.

Neodvisnost centra je temeljno načelo, ki omogoča osredotočanje na specialistične vsebine institucije, v našem primeru na gorsko bojevanje. V tem primeru seveda ne moremo govoriti o neodvisnosti v najširšem pomenu, pač pa zgolj o izločitvi institucije iz kakršne koli linije poveljevanja in kontrole. Kljub temu Natovo poveljstvo za transformacijo nenehno usklajuje delo vseh centrov odličnosti in občasno ocenjuje izpolnjevanje veljavnih meril, ki so pogoj za delovanje Natovih teles. Organizacija odpira veliko novih možnosti za delo, ki so v nacionalnem okolju zaradi različnih vzrokov običajno težje dosegljive. Udeležnost v konkretnem projektu namreč zahteva sledenje splošni metodologiji raziskovanja, ob tem pa hkrati upoštevanje različnih omejitev, ki so sestavni del zavezništva in nacionalnih obrambnih sistemov. Vsak nov projekt je lahko izziv in nova priložnost, hkrati pa s seboj prinaša tudi odgovornost posameznika in kolektiva. Za doseganje dolgoročnega uspeha bo treba pazljivo uravnati razmerje med usmerjenostjo organizacije v doseganje ciljev in oblikovanje organizacije kot skupnosti interesov²⁰. Center odličnosti lahko učinkovito deluje le kot skupnost interesov, saj gre v bistvu za timsko delo, visoko stopnjo sploščenosti organizacije in nenehno potrebo po prilagajanju. Tradicionalna hierarhija v smislu čakanja na ukaze in njihovo izpolnjevanje ne more zagotoviti temeljne, razvojno usmerjene dejavnosti institucije.

Priporočila in sklepi

V obdobju po aktivaciji bo treba aktivnosti usmeriti v povečanje prepoznavnosti in oblikovanje verodostojnosti. Prvo bo lažje, saj gre predvsem za prisotnost na čim več dogodkih, na katerih ima center možnost predstavljati svoje delo in načrte za prihodnost. Doseganje verodostojnosti pa je dolgotrajnejši proces, saj bo treba pripraviti konkretne predloge, ki bodo prepričljivi za širšo mednarodno strokovno javnost.

Past, ki jo avtorji zaznavamo, je izbira osredotočenja na konkretne vsebine. Gradiva in možnosti je veliko, interesi sodelujočih različni, kadrovske, finančne in materialne viri pa so omejeni. Zato je že v začetnem obdobju treba raziskati možnosti, jasno določiti, kaj ima prednost, se vključiti v perspektivne projekte in v njih z vso energijo sodelovati do končnih rezultatov. Naloge, v katerih zahteva po njihovem razvoju ne bo jasno opredeljena, ne smejo obremenjevati letnega programa dela in proračuna centra, saj razpršenost aktivnosti povečuje možnosti za pojav delovnih zastojev, nedokončanih projektov in posledično povečanja nemotiviranosti sodelujočih ter zmanjšanja verodostojnosti centra.

Slovenija je z ustanovitvijo centra v mednarodno skupnost poslala jasno sporočilo o svojih prednostnih nalogah, ki naj bi bile usmerjene v razvoj zmogljivosti za gorsko bojevanje. Temu bi bilo seveda treba prilagoditi strateške načrtovalne dokumente in ob tem preveriti možnosti sodelovanja z drugimi projekti oziroma s projekti, ki se

²⁰ Primerjavo konceptov organizacije kot instrumenta in organizacije kot skupnosti interesov natančno analizira Tavčar (2009).

uvajajo na novo. Velik del vsebin je uporaben tudi na področju zaščite in reševanja, katerih pomen in vloga se z razvojem varnostnih razmer nenehno povečujeta. Poleg temeljne dejavnosti bojevanja v gorskem svetu so tudi naravne in druge nesreče v težko dostopnih okoljih področja, na katerih center lahko prispeva konkretno vsebino.

Ob že omenjenih področjih, na katerih lahko center konstruktivno sodeluje, bo moral kot nova organizacija čim prej:

- prilagoditi način razmišljanja vseh zaposlenih z nacionalno usmerjenega na globalnega;
- uveljaviti aktiven pristop, priložnosti si mora poiskati samostojno, ne zgolj pasivno čakati;
- sprejeti veljavna spoznanja in jih umestiti v aktualne potrebe.

Tudi nacionalno okolje, ki je s svojo podporno funkcijo zelo pomembno za delovanje centra, mora biti natančno seznanjeno z njegovimi posebnostmi, saj lahko sicer pride do nepotrebnih zastojev in podvajanj delovnih procesov.

Zaposleni v centru smo med procesi ustanavljanja, akreditiranja in aktiviranja pridobili vpogled v širino problematike in možnosti prihodnjega dela. Zelo dobro se zavedamo, da smo na začetku poti, ki ponuja veliko izzivov, priložnosti in smeri. Nekatere so ocenjene z visoko oceno težavnosti, če uporabimo nekaj gorniškega izrazoslovja. Z znanjem ter preglednim načinom dela bomo v mednarodni zasedbi preplezali tudi te.

Literatura

1. Blaznik, B., 2011. *Večnacionalni center odličnosti za gorsko bojevanje. Zaključna naloga.* Maribor: Poveljniško-štabna šola.
2. Bourcet, P. J., 1775. *Principes de la Guerre de Montagnes.* Paris: Imprimerie Nationale. <http://www.gallica.bnf.fr>, 22. 7. 2015.
3. Bratun, Z., 2005. *Vojaška geografija I.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Brožič, L., 2014. *Začetek delovanja Natovega centra odličnosti za gorsko bojevanje v Sloveniji vse bližje.* V *Revija Obramba*, januar 2015, str. 4-6. Ljubljana: Defensor.
5. Clausewitz, C., 1812. *The Principles of War.* <http://www.clausewitz.com>, 22. 7. 2015.
6. Clausewitz, C., 1832. *Vom Kriege.* Berlin: Dümmlers Verlag. <http://www.clausewitz.com>, 22. 7. 2015.
7. Conforti, B., 2005. *Mednarodno pravo.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Dupuy, T. N., 1993. *International Military and Defence Encyclopedia. Vol. II (C-F).* Washington: Brassey's.
9. Evans, G. in Newman, J., 1992. *The Dictionary of World Politics.* New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore: Harvester Wheatsheaf.
10. Furlan, B., 2006. *Vojaška doktrina.* Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
11. *Geografski atlas Slovenije, 2010.* Ljubljana: DZS.
12. Giles, L., 1910. *The Art of War; by Sun Tzu.* <http://www.manybooks.net>, 31. 8. 2015.
13. Grizold, A., 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije.* Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.

14. Guiney, B., 2015. *The Mountain Warfare Dilemma*. V *Marine Corps Gazette*, Vol 99, Issue 1. <http://www.mca-marines.org>, 25. 8. 2015.
15. Hodges, F. B., 2015. *Uradni obisk poveljnika kopenskih sil ZDA za Evropo*. Ljubljana, Poljče, 23. 4. 2015.
16. Jomini, A. H., 1862. *The Art of War*. <http://www.manybooks.net>, 31. 8. 2015.
17. Kuhar, M., 2004. *Vojaško gornišvo*. Ljubljana: Defensor.
18. Kuhar, M., 2008. *Taktika bojevanja v gorah*. Ljubljana: Defensor.
19. Kuhar, M., 2014. *Usposabljanje za gorsko in zimsko bojevanje*. V *Revija Obramba*, april 2014, str. 23-26. Ljubljana: Defensor.
20. Kupchan, A. C. in Kupchan, A. C., 1995. *The Promise of Collective Security*. V *International security*, Vol. 20, pp. 52-61. Cambridge: MIT Press.
21. Liddel Hart, B. H., 1967. *Strategy*. New York: Praeger.
22. NATO Mountain Warfare Centre of Excellence Concept, 2014. Poljče: MW COE.
23. NSA, 2011. *NATO Glossary of Standardization Terms and Definitions, AAP-42. Edition B, version 1*. Brussels: NATO Standardization Agency.
24. NATO Mountain Warfare Centre of Excellence Memorandum of Understanding, 2014. Poljče: MW COE.
25. NORDREGIO, 2004. *Mountain Areas in Europe: Analysis of mountain areas in EU member states, acceding and other European countries*. Stockholm: Nordic Centre for Spatial Development. <http://www.nordregio.se>, 10. 6. 2015.
26. Palomeros, J. P., 2014. *Uradni obisk poveljnika zveze Nato za transformacijo*. Ljubljana, Poljče, 18. 11. 2014.
27. Pipan, D. E., 2011. *Slovenci v avstro-ogrskih vojaških gorskih enotah pred in med prvo svetovno vojno*. <http://www.zvgs.si/>, 10. 6. 2015.
28. *Poveljstvo Nata za transformacijo*. <http://www.nato.act.int>, 24. 8. 2015.
29. Stanhope, M., 2005. *Proučevanje Natovega preoblikovanja*. V *Revija NATO, pomlad 2005*, Ljubljana. <http://www.nato.int/docu/review/>, 15. 6. 2015.
30. Stoltenberg, J., 2015. *Uradni obisk generalnega sekretarja zveze Nato*. Ljubljana, Poljče, 13. 7. 2015.
31. Svetličič, M., 2002. *Nacionalni interes – ovira ali spodbuda razvoju*. V *Teorija in praksa*, št. 39/4, str. 523-547. Ljubljana: FDV.
32. Šteiner, A., 2008. *Center odličnosti NATO*. V *Revija Obramba*, marec 2008, str. 4-5. Ljubljana: Defensor.
33. Tavčar, M., 2009. *Management in organizacija: Sinteza konceptov organizacije kot instrumenta in kot skupnosti interesov*. Koper: Fakulteta za management.
34. *The NATO Lessons Learned Handbook*, 2011. Lisbon: Joint Alliance Lessons Learned Centre. <http://www.jallc.nato.int>, 30. 7. 2015.
35. Türk, D., 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV založba.
36. Vlada RS, 2015. *Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije (predlog)*. Ljubljana: Državni zbor RS. <http://www.dz-rs.si>, 24. 6. 2015.
37. Wiecker, V., 2015. *Uradni obisk načelnika Generalštaba oboroženih sil Republike Nemčije*. Ljubljana, Poljče, 7. 5. 2015.
38. Zupančič, M., 2015. *Mountain Warfare in Future NATO Operations*. V *The Transformer, Summer 2015*, p. 7. Norfolk: ACT.

Avtorji

Authors

Alojz Šteiner

Upokojeni generalmajor dr. Alojz Šteiner je doktor obramboslovnih znanosti. Diplomiral je iz obramboslovja na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani, magistriral na Industrijskem kolidžu oboroženih sil na National Defense University v Washingtonu, ZDA, doktoriral pa na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, in sicer s temo Transformacija oboroženih sil po koncu hladne vojne – primer Slovenske vojske. Njegovi strokovni in znanstveni prispevki so predvsem s področja razvoja in spreminjanja oboroženih sil. V slovenskih obrambnih silah je bil zaposlen od februarja 1979 do januarja 2014.

Major General (Ret.) Alojz Šteiner, PhD, holds a PhD in defence studies. He graduated in defence studies from the Faculty of Sociology, Political Science and Journalism in Ljubljana, and completed master's studies at Industrial College of the Armed Forces of the National Defense University in Washington, USA. He obtained his PhD from the Faculty of Social Sciences in Ljubljana, with the thesis entitled Transformation of armed forces after the end of the Cold War – the case of the Slovenian Armed Forces. His professional and scientific articles mainly concern the field of development and modification of the armed forces. He was employed in the Slovenian Armed Forces between February 1979 and January 2014.

Branimir Furlan

Brigadir dr. Branimir Furlan se je Slovenski vojski pridružil leta 1991. V svoji vojaški karieri je opravljal več različnih dolžnosti. Med nedavnimi so direktor štaba GŠSV, namestnik načelnika GŠSV, poveljnik sil SV. Trenutno je načelnik logistike v združenem poveljstvu Nata v Neaplju. Diplomiral je leta 1986 na Tehnični vojaški akademiji v Zagrebu, magistriral leta 2001 na Army War College in doktoriral na leta 2012 na Fakulteti za družbene vede. Je prejemnik več medalj in priznanj ter avtor številnih člankov in vojaškostrokovnih publikacij.

Brigadier General Branimir Furlan, PhD, joined the SAF in 1991. He has performed several duties during his military career. The most recent ones include Director of Staff at SAF General Staff, Deputy Chief of the General Staff and Force Commander. Currently, he is Chief of Logistics at Allied Joint Force Command Naples. He graduated in 1986 from Technical Military Academy in Zagreb, completed master's studies at Army War College in 2001 and obtained his PhD in 2012 at the Faculty of Social Sciences. He has received numerous medals and decorations and authored a number of articles and pieces of military professional literature.

Viktor Potočnik

Stotnik Viktor Potočnik je v SV zaposlen od leta 2001. Do zdaj je opravljal več različnih dolžnosti. Sodeloval je v operacijah Sforja v BiH kot poveljnik motoriziranega voda in v operacijah Kforja na Kosovu kot vodja taktično-operativnega centra. Leta 2011 je končal šolanje na poveljniško-generalštabni šoli Ameriške kopenske vojske in pridobil magisterij iz vojaške znanosti in umetnosti. Trenutno dela kot višji častnik za napredno planiranje v J5/GŠSV.

Captain Viktor Potočnik has worked in the SAF since 2001 and has since held a number of different positions. He has participated in SFOR operation in Bosnia and Herzegovina, acting as the Motorized Platoon Commander, and in KFOR operation in Kosovo as Head of the Tactical Operation Centre. In 2011, he graduated from the US Army Command and General Staff College (Master of Military Art and Science). He currently holds the position of a Senior Advanced Planning Officer at the Joint Strategic Planning Division (J5) at the SAF General Staff.

Milan Žurman

Brigadir Milan Žurman, univerzitetni diplomirani organizator kadrovske smeri, je v Slovenski vojski zaposlen od leta 1992. V svoji karieri je opravljal različne vodstvene dolžnosti. Med drugim je bil načelnik sektorja za logistiko J4 v Generalštabu Slovenske vojske, načelnika štaba Natovega poveljstva v Sarajevu in poveljnik Poveljstva za podporo. Opravi je generalštabni tečaj Slovenske vojske, med kariero se je izpopolnjeval na različnih tečajih na vojaških šolah in institucijah v ZDA, ZRN in na Nizozemskem. Trenutno je poveljnik Logistične brigade Slovenske vojske.

Brigadier General Milan Žurman, Bachelor of Organisation Studies (Personnel), has been employed in the Slovenian Armed Forces since 1992. Throughout his career, he has held various managerial duties, including Head of Logistics Branch (J-4) in the General Staff of the Slovenian Armed Forces, Chief of Staff of NATO HQ in Sarajevo and Commander of the Support Command. He completed the General Staff Course of the Slovenian Armed Forces and attended various courses at military schools and institutions in the USA, Germany and the Netherlands. Currently, he is Commander of the Logistics Brigade of the Slovenian Armed Forces.

Marjan Zupančič

Podpolkovnik mag. Marjan Zupančič je vojaško kariero začel leta 1999 kot poveljnik pehotnega voda v 32. gorski brigadi Slovenske vojske v Kranju. Več let je delal kot poveljnik učne enote na Šoli za častnike, kjer je redno sodeloval pri usposabljanju tujih oboroženih sil v gorskem svetu. Šest let je opravljal naloge pri mednarodnem sodelovanju v Združenem sektorju za strateško planiranje Generalštaba SV, zadnje leto pa aktivno sodeluje pri ustanavljanju, akreditaciji in aktivaciji Natovega COGB.

Lieutenant Colonel Marjan Zupančič, MSc, began his military career in 1999 as Infantry Platoon Commander in the SAF 32nd Mountain Brigade in Kranj. He was commander of the training unit at the Officer Candidate School for several years and he regularly attended mountain training of foreign armed forces. For six years, he worked in the field of international cooperation in the Joint Strategic Planning Division at the SAF General Staff. For the past year, he has actively participated in the establishment, accreditation and activation of the NATO Mountain Warfare COE.

Karmen Poklukar

Stotnica Karmen Poklukar se je v Slovenski vojski zaposlila kot poveljnica voda v 352. učnem bataljonu pehote. Kariero je kot častnica za operativne zadeve nadgrajevala v 18. bataljonu za radiološko, kemično in biološko obrambo, pozneje pa kot namestnica poveljnika laboratorijske čete. Nekaj časa je opravljala naloge v Športni enoti. Obveznosti štabnega šolanja je opravila v sklopu Chemical Captains Career Course v ZDA, zadnje leto pa aktivno sodeluje pri vzpostavljanju Natovega COGB.

Captain Karmen Poklukar joined the Slovenian Armed Forces as Platoon Commander in 352nd Infantry Training Battalion. She continued her career as Operations Officer in the 18th CBRN Battalion, and later as Deputy Commander of Laboratory Company. For a while, she also worked in the SAF Sports Unit. She completed staff officer's training within the Chemical Captains Career Course in the USA. For the past year, she has actively participated in the establishment of the NATO Mountain Warfare COE.

Rafael Kolbl

Štabni vodnik Rafael Kolbl je od leta 1992 opravljal različna dela in naloge s področja vojaškega gorniškega usposabljanja. Poleg stalnega usposabljanja pripadnikov SV in tujih enot je sodeloval tudi pri izvedbi programa slovenske gorniške šole v Nepal. V svoji karieri je pridobil najvišje nacionalne in mednarodne gorniške nazive. Trenutno dela kot podčastnik za analize na področju doktrin in standardizacije v Natovem COGB.

Sergeant 1st Class Rafael Kolbl has, since 1992, performed various tasks and duties in the field of mountain soldier training. In addition to the continuous training of SAF and foreign troops, he also participated in the execution of the Slovenian mountaineering school programme in Nepal. Throughout his career, he has earned the most distinguished national and international mountaineering titles. Currently, he works as a non-commissioned officer for doctrine and standardization analyses at NATO Mountain Warfare COE.

Navodila avtorjem
za oblikovanje prispevkov

Instructions for the authors
of papers

NAVODILA AVTORJEM ZA OBLIKOVANJE PRISPEVKOV ZA SODOBNE VOJAŠKE IZZIVE IN VOJAŠKOŠOLSKI ZBORNIK

Vsebinska navodila

Splošno

Sodobni vojaški izzivi je interdisciplinarna znanstveno-strokovna publikacija, ki objavlja prispevke o aktualnih temah, raziskavah, znanstvenih in strokovnih razpravah, tehničnih ali družboslovnih analizah z varnostnega, obrambnega in vojaškega področja.

Vojaškošolski zbornik je vojaškostrokovna in informativna publikacija, namenjena izobraževanju in obveščanju o dosežkih ter izkušnjah na področju vojaškega izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja.

Kaj objavljamo?

Objavljamo prispevke v slovenskem jeziku s povzetki, prevedenimi v angleški jezik, in po odločitvi uredniškega odbora prispevke v angleškem jeziku s povzetki, prevedenimi v slovenski jezik.

Objavljamo prispevke, ki še niso bili objavljeni ali poslani v objavo drugi reviji. Pisec je odgovoren za vse morebitne kršitve avtorskih pravic. Če je bil prispevek že natisnjen drugje, poslan v objavo ali predstavljen na strokovni konferenci, naj to avtor sporočiti uredniku in pridobiti soglasje založnika (če je treba) ter navesti razloge za ponovno objavo.

Tehnična navodila

Omejitve dolžine prispevkov

Prispevki naj obsegajo 16 strani oziroma 30.000 znakov s presledki (avtorska pola), izjemoma najmanj 8 strani oziroma 15.000 znakov ali največ 24 strani oziroma 45.000 znakov.

Recenzije

Prispevki se recenzirajo. Recenzija je anonimna. Glede na oceno recenzentov uredniški odbor ali urednik prispevek sprejme, če je treba, zahteva popravke ali ga zavrne. Pripombe recenzentov avtor vnese v prispevek.

Zaradi anonimnega recenzentskega postopka je treba prvo stran in vsebino oblikovati tako, da identiteta avtorja ni prepoznavna.

Avtor ob naslovu prispevka napiše, v katero kategorijo po njegovem mnenju in glede na klasifikacijo v COBISS spada njegov prispevek. Klasifikacija je dostopna na spletni strani revije in pri odgovornem uredniku. Končno klasifikacijo določi uredniški odbor.

- Lektoriranje** Lektoriranje besedil zagotavlja OE, pristojna za založniško dejavnost. Lektorirana besedila se avtorizirajo.
- Prevajanje** Prevajanje besedil ali povzetkov zagotavlja OE, pristojna za prevajalsko dejavnost oziroma Šola za tuje jezike Centra vojaških šol.
- Navajanje avtorjev prispevka** Navajanje avtorjev je skrajno zgoraj, levo poravnano.
Primer:
Ime 1 Priimek 1,
Ime 2 Priimek 2
V opombi pod črto se za slovenske avtorje navede, iz katere ustanove prihajajo. Pri tujih avtorjih je treba navesti tudi ime države.
- Naslov prispevka** Navedbi avtorjev sledi naslov prispevka. Črke v naslovu so velike 16 pik, natisnjene krepko, besedilo naslova pa poravnano na sredini.
- Povzetek** Prispevku mora biti dodan povzetek, ki obsega največ 1200 znakov (20 vrstic). Povzetek naj na kratko opredeli temo prispevka, predvsem naj povzame rezultate in ugotovitve. Splošne ugotovitve in misli ne spadajo v povzetek, temveč v uvod.
- Povzetek v angleščini** Avtorji morajo oddati tudi prevod povzetka v angleščino. Tudi za prevod povzetka velja omejitev do 1200 znakov (20 vrstic).
- Ključne besede** Ključne besede (3-5, tudi v angleškem jeziku) naj bodo natisnjene krepko in z obojestransko poravnavo besedila.
- Besedilo** Avtorji naj oddajo svoje prispevke na papirju formata A4, s presledkom med vrsticami 1,5 in velikostjo črk 12 pik Arial. Na zgornjem in spodnjem robu naj bo do besedila približno 3 cm, levi rob naj bo širok 2 cm, desni pa 4 cm. Na vsaki strani je tako približno 30 vrstic s približno 62 znaki. Besedilo naj bo obojestransko poravnano, brez umikov na začetku odstavka.
- Kratka predstavitev avtorjev** Avtorji morajo pripraviti kratko predstavitev svojega strokovnega oziroma znanstvenega dela. Predstavitev naj ne presega 600 znakov (10 vrstic, 80 besed). Če je avtorjev več, se predstavi vsak posebej, čim bolj zgoščeno. Avtorji naj besedilo umestijo na konec prispevka po navedeni literaturi.

Strukturiranje besedila

Posamezna poglavja v besedilu naj bodo ločena s samostojnimi podnaslovi in ustrezno oštevilčena (členitev največ na 4 ravni).

Primer:

1 Uvod

2 Naslov poglavja (1. raven)

2.1 Podnaslov (2. raven)

2.1.1 Podnaslov (3. raven)

2.1.1.1 Podnaslov (4. raven)

Oblikovanje seznama literature

V seznamu literature je treba po abecednem redu navesti le avtorje, na katere se sklicujete v prispevku, celotna oznaka vira pa mora biti skladna s harvardskim načinom navajanja. Če je avtorjev več, navedemo vse, kot so navedeni na izvirnem delu.

Primeri:

a) knjiga:

Priimek, ime (lahko začetnica imena), letnica. *Naslov dela*. Kraj: Založba.

Na primer: Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press.

b) zbornik:

Samson, C., 1970. Problems of information studies in history. V S. Stone, ur. *Humanities information research*. Sheffield: CRUS, 1980, str./pp. 44–68. Pri posameznih člankih v zbornikih na koncu posameznega vira navedemo strani, na katerih je članek, na primer:

c) članek v reviji

Kolega, N., 2006. Slovenian coast sea flood risk. *Acta geographica Slovenica*. 46-2, str. 143–167.

Navajanje virov z interneta

Vse reference se začenjajo enako kot pri natisnjenih virih, le da običajnemu delu sledi še podatek o tem, kje na internetu je bil dokument dobljen in kdaj. Podatek o tem, kdaj je bil dokument dobljen, je pomemben zaradi pogostega spreminjanja www okolja.

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press, str. 45–100. <http://www.mors.si/index.php?id=213>, 17. 10. 2008.

Pri navajanju zanimivih internetnih naslovov v besedilu (ne gre za navajanje posebnega dokumenta) zadošča navedba naslova (<http://www.vpvs.uni-lj.si>). Posebna referenca na koncu besedila v tem primeru ni potrebna.

Sklicevanje na vire

Pri sklicevanju na vire med besedilom navedite le priimek prvega avtorja in letnico izdaje. *Primer:* ... (Smith, 1997) ...

Če dobesedno navajate del besedila, ga ustrezno označite z narekovaji, v oklepaju pa poleg avtorja in letnice navedite stran besedila, iz katerega ste navajali.

Primer: ... (Smith, 1997, str. 15) ...

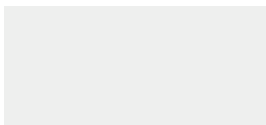
Pri povzemanju drugega avtorja napišemo besedilo brez narekovajev, v oklepaju pa napišemo, da gre za povzeto besedilo. *Primer:* (po Smith, 1997, str. 15). Če avtorja navajamo v besedilu, v oklepaju navedemo samo letnico izida in stran (1997, str. 15).

Slike, diagrami in tabele

Slike, diagrami in tabele v prispevku naj bodo v posebej pripravljenih datotekah, ki omogočajo lektorske popravke. V besedilu mora biti jasno označeno mesto, kamor je treba vnesti sliko. Skupna dolžina prispevka ne sme preseči dane omejitve.

Če avtor iz tehničnih razlogov grafičnih dodatkov ne more oddati v elektronski obliki, je izjemoma sprejemljivo, da slike priloži besedilu. Avtor mora v tem primeru na zadnjo stran slike napisati zaporedno številko in naslov, v besedilu pa pustiti dovolj prostora zanjo. Prav tako mora biti besedilo opremljeno z naslovom in številčenjem slike. Diagrami se štejejo kot slike. Vse slike in tabele se številčijo. Številčenje poteka enotno in ni povezano s številčenjem poglavij. Naslov slike je naveden pod sliko, naslov tabele pa nad tabelo. Navadno je v besedilu navedeno vsaj eno sklicevanje na sliko ali tabelo. Sklic na sliko ali tabelo je: ... (slika 5) ... (tabela 2) ...

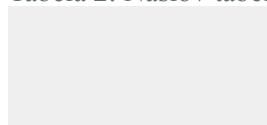
Primer slike:

Slika 5: Naslov slike

Primer tabele:

Tabela 2: Naslov tabele

Opombe pod črto

Številčenje opomb pod črto je neodvisno od strukture besedila in se v vsakem prispevku začne s številko 1. Posebej opozarjamo avtorje, da so opombe pod črto namenjene pojasnjevanju misli, zapisanih v besedilu, in ne navajanju literature.

Kratice

Kratice naj bodo dodane v oklepaju, ko se okrajšana beseda prvič uporabi, zato posebnih seznamov kratic ne dodajamo. Za kratico ali izraz v angleškem jeziku napišemo najprej slovensko ustreznico, v oklepaju pa angleški izvornik in morebitno angleško kratico.

Format zapisa prispevka

Uredniški odbor sprejema prispevke, napisane z urejevalnikom besedil MS Word, izjemoma tudi v besedilnem zapisu (text only).

- Naslov avtorja** Prispevkom naj bosta dodana avtorjeva naslov in internetni naslov ali telefonska številka, na katerih bo dosegljiv uredniškemu odboru.
- Kako poslati prispevek** Na naslov uredništva ali članov uredniškega odbora je treba poslati tiskano in elektronsko različico prispevka.
- Potrjevanje sprejetja prispevka** Uredniški odbor avtorju pisno potrdi prejetje prispevka. Avtorjem, ki sporočijo tudi naslov svoje elektronske pošte, se potrditev pošlje po tej poti.
- Korekture** Avtor opravi korekture svojega prispevka v treh dneh.
- Naslov uredniškega odbora** Ministrstvo za obrambo
Generalštab Slovenske vojske
Sodobni vojaški izzivi
Uredniški odbor
Vojkova cesta 55
1000 Ljubljana
Slovenija
Elektronski naslov
Odgovorna urednica:
liliana.brozic@mors.si

Prispevkov, ki ne bodo urejeni skladno s tem navodilom, uredniški odbor ne bo sprejemal.

INSTRUCTIONS FOR THE AUTHORS OF PAPERS FOR THE CONTEMPORARY MILITARY CHALLENGES AND THE MILITARY EDUCATION JOURNAL

Content-related instructions

General

The Contemporary Military Challenges is an interdisciplinary scientific expert magazine, which publishes papers on current topics, researches, scientific and expert discussions, technical or social sciences analysis from the field of security, defence and the military..

The Military Education Journal is a military professional and informative publication intended for education and informing on achievements and experiences in the field of military education, training and improvement.

What do we publish?

We publish papers in Slovene with abstracts translated into English. If so decided by the Editorial Board, we also publish papers in English with abstracts translated into Slovene.

We publish papers, which have not been previously published or sent to another magazine for publication. The author is held responsible for all possible copyright violations. If the paper has already been printed elsewhere, sent for publication or presented at an expert conference, the author must notify the editor, obtain the publisher's consent (if necessary) and indicate the reasons for republishing.

Technical instructions

Limitations regarding the length of the papers

The papers should consist of 16 typewritten double-spaced pages or 30,000 characters. At a minimum they should have 8 pages or 15,000 characters and at a maximum 24 pages or 45,000 characters.

- Reviews** All papers are reviewed. The review is anonymous. With regard to the reviewer's assessment, the Editorial Board or the editor accepts the paper, demands modifications, if necessary, or rejects it. Upon receiving the reviewers' remarks, the author inserts them into the paper.
Due to an anonymous review process, the first page must be designed in the way that the author's identity cannot be recognized.
Next to the title, the author should indicate the category the paper belongs to according to him and according to the classification in the COBISS¹. The classification is available on the magazine's internet page and at the responsible editor. The Editorial Board determines the final classification.
- Proofreading** The organizational unit responsible for publishing provides the proofreading of the papers. The proofread papers have to be approved.
- Translating** The translation of the papers or abstracts is provided by the organizational unit competent for translation or the School of Foreign Languages, Military Schools Centre.
- Indicating the authors of the paper** The authors' name should be written in the upper left corner, aligned left.
Example:
Name 1 Surname 1,
Name 2 Surname 2,
In the footnote, Slovenian authors should indicate the institution they come from. Foreign authors should also indicate the name of the state they come from.
- Title of the paper** The title of the paper is written below the listed authors. The font in the title is bold, size 16 points. The text of the title is centrally aligned.
- Abstract** The paper should have an abstract of a maximum 1,200 characters (20 lines). The abstract should include a short presentation of the topic, particularly the results and the findings. General findings and reflections do not belong in the abstract, but rather in the introduction.
- Abstract in English** The authors must also submit the translation of the abstract into English. The translation of the abstract is likewise limited to a maximum of 1,200 characters (20 lines).
- Key words** Key words (3-5 also in the English language) should be bold with a justified text alignment.
- Text** The authors should submit their papers on an A4 paper format, with 1.5 line spacing, fontArial size 12 points. At the upper and the bottom edge, there should be approx. 3 cm of space; the left margin should be 2 cm wide and the right margin 4 cm. Each page consists of approx. 30 lines with 62 characters. The text should have a justified alignment, without indents at the beginning of the paragraphs.

¹ Co-operative Online Bibliographic System and Services

A brief presentation of the authors

The authors should prepare a brief presentation of their expert or scientific work. The presentation should not exceed 600 characters (10 lines, 80 words). If there are several authors, each should be presented individually, as shortly and as comprehensively as possible. These texts should be placed at the end of the paper, after the cited literature.

Text structuring

Individual chapters should be separated with independent subtitles and adequately numbered.

Example:

- 1 Introduction
- 2 Title of the chapter (1st level)
- 2.1 Subtitle (2nd level)
- 2.1.1 Subtitle (3rd level)
- 2.1.1.1 Subtitle (4th level)

Referencing

In the bibliography, only the authors of references one refers to in the paper should be listed, in the alphabetical order. The entire reference has to be in compliance with the Harvard citing style.

Example:

Surname, name (can also be the initial of the name), year. *Title of the work*. Place. Publishing House.

Example:

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press.

With certain papers published in journals, the author should indicate, at the end of each reference, a page on which the paper can be found.

Example:

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press. pp. 45-100.

Referencing internet sources

All references start the same as the references for the printed sources, only that the usual part is followed by the information about the Internet page on which the document was found as well as the date on which it was found. The information about the time that the document was found on the Internet is important, because the WWW environment changes constantly.

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press. p. 45-100. <http://www.mors.si/index.php?id=213>, 17 October 2008.

When referencing interesting WWW pages in the text (not citing an individual document) it is enough to state only the Internet address (<http://www.vpvs.uni-lj.si>). A separate reference at the end of the text is therefore not necessary.

Citing

When citing sources in the text, indicate only the surname of the author and the year of publication. *Example:* (Smith, 1997) ...

When making a direct reference to a text, the cited part should be adequately marked with quotation marks and followed by the exact page of the text which the citing is taken from.

Example: ...(Smith, 1997, p.15) ...

Figures, diagrams, tables

Figures, diagrams and tables in the paper should be prepared in separate files which allow for proofreading corrections. The place in the text where the picture should be inserted must be clearly indicated. The total length of the paper must not surpass the given limitation.

Should the author not be able to submit the graphical supplements in the electronic form due to technical reasons, it is exceptionally acceptable to enclose the figures to the text. In this case the author must write a sequence number and a title on the back of each picture and leave enough space in the text to include it. The text must likewise contain the title and the sequence number of the figure. Diagrams are considered figures.

All figures and tables are numbered. The numbering is not uniform and not linked with the numbering of the chapters. The title of the figure is stated beneath it and the title of the table is stated above it.

As a rule, the paper should include at least one reference to a figure or a table.. Reference to a figure or a table is: ... (Figure 5) (Table 2)

Example of a figure:

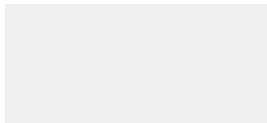
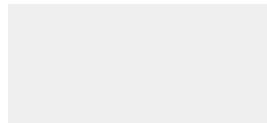

Figure 5: Title of the figure

Example of a table:

Table 2: Title of the table

Footnotes

The numbering of the footnotes is not related to the structure of the text and starts with number 1 in each paper. We want to stress that the aim of the footnotes is to explain the thoughts written in the text and not to reference literature.

Abbreviations

When used for the first time, the abbreviations in the text must be explained in parenthesis; therefore no additional list of abbreviations is needed. If the abbreviations or terms are written in English, the appropriate Slovenian term should be written along with the English original and possibly the English abbreviation in the parenthesis.

Format type of the paper

The Editorial Board accepts only the texts written with a MS Word text editor and only exceptionally those in the 'text only' format.

- Author's address** Each paper should include the author's address, e-mail or a telephone number, so that the Editorial Board can reach him or her.
- Sending the paper** A print or an electronic version of the paper should be sent to the address of the Editorial Board or the members of the Editorial Board.
- Confirmation of the reception of the paper** The Editorial Board sends the author a written confirmation regarding the reception of the paper. The authors who also list their e-mails receive the confirmation via e-mail.
- Corrections** The author makes corrections to the paper within three days.
- Editorial Board address** Ministry of Defence
Slovenian Armed Forces
General Staff
Contemporary Military Challenges
Editorial Board
Vojkova cesta 55
1000 Ljubljana
Slovenia
Electronic address:
Editor in Chief:
liliana.brozic@mors.si

The Editorial Board will not accept papers, which will not be in compliance with the above instructions.

Vsebina

Alan Geder	UVODNIK: RAZVOJ OBRAMBNEGA SISTEMA EDITORIAL: DEVELOPMENT OF THE DEFENCE SYSTEM
Alojz Šteiner	ZA BOLJŠE RAZUMEVANJE TRANSFORMACIJSKE PARADIGME IN TRANSFORMACIJE OBOROŽENIH SIL FOR BETTER UNDERSTANDING OF TRANSFORMATIONAL PARADIGM AND TRANSFORMATION OF ARMED FORCES
Branimir Furlan	NEUČINKOVITOST VOJSKE KOT POKAZATELJ NEUSTREZNEGA CIVILNEGA NADZORA (1) INEFFICIENCY OF THE MILITARY AS AN INDICATOR OF INAPPROPRIATE CIVILIAN CONTROL (1)
Viktor Potočnik	VLOGA ZDRUŽENEGA BOJEVANJA RODOV V OKOLJU HIBRIDNEGA VOJSKOVANJA V KONTEKSTU TRENUTNEGA STANJA IN RAZVOJNIH MOŽNOSTI SV ROLE OF COMBINED ARMS WARFARE IN HYBRID WARFARE ENVIRONMENT IN THE CONTEXT OF SAF'S CURRENT SITUATION AND DEVELOPMENTAL OPPORTUNITIES
Milan Žurman	LOGISTIČNA PODPORA SLOVENSKE VOJSKE V POVEZAVI Z UČINKOVITIM SISTEMOM UPRAVLJANJA ČLOVEŠKEGA KAPITALA LOGISTICS SUPPORT OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN RELATION TO THE EFFICIENT HUMAN CAPITAL MANAGEMENT SYSTEM
Marjan Župančič, Karmen Poklukar, Rafael Kolbl	NATOV CENTER ODLIČNOSTI ZA GORSKO BOJEVANJE – IZZIVI, PRILOŽNOSTI IN INTERESI NATO MOUNTAIN WARFARE CENTRE OF EXCELLENCE – CHALLENGES, OPPORTUNITIES AND INTERESTS